

Onderzoek met betrekking tot
de wetenschappelijke exploitatie van
het gegevensbestand betreffende
de justitieuizen

- SIPAR -

Eerste rapport
(Vertaling vanuit het frans)

December 2006

Promotor

Charlotte VANNESTE

Onderzoeker

Alexia JONCKHEERE

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	1
Inleiding.....	2
1. Voorstelling van het onderzoek.....	3
1.1. Het kader van het onderzoek.....	3
1.2. Doelstellingen van het onderzoek.....	5
1.3. Organisatie van het onderzoekswerk.....	6
1.4. Methodologie.....	7
1.4.1. Kennis van de informaticatoepassing.....	8
1.4.2. Kennis van het werk van de justitieassistenten.....	9
1.4.3. Kennis van de resultaten van het criminologische onderzoek en de inzet voor het strafrechtelijk beleid.....	10
1.4.4. Analyse van de gegevens door extractie.....	11
1.4.5. Methodologische vooruitzichten.....	12
2. Eerste lessen uit het onderzoek.....	13
2.1. De toestand van de databank.....	13
2.1.1. SIPAR, een bron van informatie in opbouw.....	13
2.1.2. Een beroep op een permanente bezorgdheid voor kwaliteit.....	14
2.1.3. SIPAR, een originele bron van informatie.....	15
2.1.4. SIPAR, een omschreven bron van informatie.....	15
2.1.5. SIPAR, een nog geïsoleerde bron van informatie.....	16
2.1.6. Gegevens die reeds beschikbaar en in gebruik zijn.....	17
2.2. De eerste kwantitatieve gegevens die uit SIPAR afkomstig zijn.....	18
Inleiding.....	18
2.2.1. De activiteit van de justitiehuisen in 2005.....	20
2.2.1.1. Voorstelling van de gegevens.....	20
2.2.1.2. Duiding van de gegevens.....	24
2.2.2. De activiteit van de justitiehuisen met betrekking tot de sector aangaande de bescherming van de maatschappij.....	31
2.2.2.1. Het wettelijk kader van de bescherming van de maatschappij.....	31
2.2.2.2. Heel wat kritiek en een hervorming in zicht.....	33
2.2.2.3. Versnipperde gegevens en weinig wetenschappelijk onderzoek.....	35
2.2.2.4. Een nieuw perspectief dankzij de gegevens uit SIPAR.....	41
1. Kenmerken van de geïnterneerden.....	41
2. De activiteit van de justitiehuisen in de sector bescherming van de maatschappij.....	51
3. Verdere onderzoekspistes.....	68
1. De studie van de straffen en van de alternatieve maatregelen.....	68
2. Bestudering van recidive.....	70
3. De analyse van de diversiteit van de praktijken.....	72
Bibliografie i.v.m. de sector bescherming van de maatschappij.....	75
Bijlagen.....	78

Inleiding

Na iets meer dan twee jaar onderzoek op de informaticatoepassing SIPAR (Système Informatique PARajudiciaire) in de justitiehuisen, hebben we besloten om in het openbaar verslag uit te brengen van onze activiteiten, ook al kunnen deze in dit stadium nog niet als afgewerkt worden beschouwd. Het onderzoeksproject is namelijk op lange termijn opgevat, zoals u verder nog zult vernemen. Maar dit betekent niet dat het in de schaduw moet blijven staan, vooral omdat het kan worden aangevuld met de inzichten van personen die dagelijks gebruik maken van het instrument of algemener geïnteresseerd zijn in het sociale werk dat door de justitieassistenten wordt uitgevoerd.

Het onderzoeksproject wordt in een eerste deel voorgesteld. Op die manier kunnen we uitleggen in welke context het project tot stand is gekomen, welke de doelstellingen ervan zijn en hoe het team van de afdeling Criminologie van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) zich heeft georganiseerd om het tot een goed einde te brengen. In een tweede deel worden de eerste resultaten van het onderzoek voorgesteld, in hoofdzaak met betrekking tot de kwantitatieve gegevens die uit de computertoepassing werden verkregen. Eerst wordt de algemene activiteit van de justitiehuisen in de loop van het jaar 2005 beschreven en vervolgens wordt een welbepaalde sector meer in detail geanalyseerd, nl. die van de bescherming van de maatschappij. Ten slotte geeft een laatste deel aan welke inzet er voor het strafrechtelijk beleid op het spel staat, waarvoor de informatie van SIPAR in de toekomst bepalend zou kunnen zijn.

1. Voorstelling van het onderzoek

Het onderzoek dat door de afdeling Criminologie van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) wordt gevoerd, wil de gegevens met betrekking tot de justitiehuisen in (het) SIPAR (Système Informatique PARajudiciaire) op een wetenschappelijke manier exploiteren voor doeleinden van strafrechtelijk beleid.

1.1. Het kader van het onderzoek

Het onderzoek werd eind mei 2004 aangevat. Het werd toegekend door de Minister van Justitie, op basis van aanbevelingen die door de afdeling Criminologie werden gedaan. In deze afdeling is het project tot stand gekomen in het kader van een ruimer programma voor de ontwikkeling van wetenschappelijke expertise met betrekking tot alle databanken die binnen de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie samengesteld zijn, uitgaande van een reeds aangetoonde jarenlange deskundigheid voor enkele daarvan (databank van gerechtelijke beslissingen met betrekking tot jeugdzaken, penitentiaire databank SIDIS-GRIFFIE, databank van het strafregister, databank van de gerechtskosten enz.)¹.

Bij de uitwerking van het onderzoeksproject werd (het) SIPAR in de justitiehuisen geïmplementeerd. Het is van cruciaal belang gebleken om vanaf dit moment een onderzoeksinstrument in te voeren om de potentiële input voor het strafrechtelijk beleid eruit af te leiden. De justitiehuisen werden namelijk pas eind jaren '90 opgericht onder impuls van een strafrechtelijk beleid dat de mogelijke strafrechtelijke reacties wou uitbreiden met de ontwikkeling van alternatieve straffen, uitgaande van de idee dat de gevangenis niet langer als het enige antwoord op delinquentie mocht worden beschouwd. Er werden nieuwe instrumenten gecreëerd (goedkeuring van de wet die een bemiddeling in strafzaken regelt, oprichting van de omkaderingsdienst voor alternatieve straffen enz.), wat leidde tot de nood aan coördinatie van de nieuwe zogenaamde 'parajustitiële' diensten. Het concept van de justitiehuisen kwam vanaf 1996 als reactie hierop tot stand en de Ministerraad van 30 augustus van dat jaar maakte deze oprichting officieel. Het eerste justitiehuis werd op 19 november 1997 in Kortrijk ingehuldigd, maar het was wachten tot juni 1999 voor de eerste wetteksten de nieuwe organisatie een wettelijk kader verschaffen. De Regie der Gebouwen was in die tijd belast met het vinden en inrichten van geschikte gebouwen om de nieuwe diensten onder te brengen. Dit verliep in bepaalde arrondissementen niet zonder slag of stoot. Zo werd het justitiehuis Veurne bijvoorbeeld pas op 9 april 2003 ingehuldigd.

De justitiehuisen treden sedertdien op in erg diverse sectoren, zoals de probatie, bemiddeling in strafzaken, bescherming van de maatschappij (sociaal verweer), vrijheid onder voorwaarden, werkstraffen, penitentiaire opdrachten (voorwaardelijke invrijheidstelling, toekenning van verlof of uitgangsvergunningen), burgerlijke opdrachten (uitvoering van maatschappelijke enquêtes in het kader van gerechtelijke

¹ Zie in het bijzonder C. VANNESTE, in samenwerking met S. DELTENRE, I. DETRY, E. GOEDSEELS, A. JONCKHEERE, E. MAES, "De la production scientifique à l'exploitation statistique: l'intervention scientifique dans tous ses états", in *Les chiffres du crime en débat. Regards croisés sur la statistique pénale en Belgique (1830-2005)*, F. VESENTINI (dir.), Academia Bruylant, 2005, p.193-216.

procedures) en ten slotte opdrachten met betrekking tot hulp en opvang op sociaal en juridisch vlak en meer specifiek slachtofferonthaal².

Parallel met de oprichting van de dienst van de justitiehuisen werd een privé-bedrijf, Dolmen³, gelast met een project om een "multifunctioneel" computersysteem ter beschikking te stellen op basis van een bestek waarvan de initiële versie van 1998 dateert⁴. De toekomstige gebruikers werden bij het ontwerp en de ontwikkeling van het systeem betrokken, ofwel door hun deelname in het begeleidingscomité, dat sedert september 1999 werd opgericht voor de opvolging van de algemene ontwikkeling van het ontwerp, ofwel door hun betrokkenheid bij de technische werkgroep die sedert oktober 1999 de medewerkers op het terrein heeft betrokken (justitieassistenten, informatici) bij de uitwerking ervan.

De toekenning van zo'n project aan de firma Dolmen was niet het eerste informatiseringsinitiatief van de 'parajustitiële' diensten. Er waren vroeger namelijk al projecten opgestart om op plaatselijk vlak informaticatoepassingen uit te werken. In 1997 werd daarom een werkgroep samengesteld die een eerste analyse van de behoeften van de sociale sector moest maken die in het kader van de uitvoering van straffen en gerechtelijke maatregelen actief is, met het oog op de informatisering ervan⁵. In het kader van een onderzoek dat aan de afdeling Criminologie van de NICC werd toevertrouwd, kwam begin 1999 overigens een andere werkgroep meermaals bijeen om een registratie-instrument voor het werk van de Commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling uit te werken. De opdrachten in het kader van dit project, werden vervolgens gekoppeld aan deze die in het kader van de informatisering van de 'parajustitiële' diensten aan Dolmen werden toevertrouwd. SIPAR heeft echter nooit expliciet als doel gehad het werk van de Commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling of andere Commissies te ondersteunen.

In afwachting van de voltooiing van de SIPAR-toepassing maakten de justitiehuisen gebruik van reeds bestaande computerprogramma's in de oorspronkelijke diensten van de justitieassistenten (bemiddeling in strafzaken, slachtofferonthaal) of programma's die plaatselijk werden ontwikkeld tijdens hun eerste maanden van oprichting. Deze toepassingen maakten vrij vaak gebruik van "artisanale" coderingspraktijken (elke persoon gaf zijn schriftelijke informatie aan een persoon die ze vervolgens codeerde of naar een Excel-bestand overbracht en vervolgens via een diskette doorstuurde), in tegenstelling tot het SIPAR-systeem waarmee de registratie "bij de bron" mogelijk is, m.a.w. door de justitieassistent zelf en door het secretariaat, waardoor een dagelijks overzicht van het werk dat in de justitiehuisen wordt

² Over de oprichting van de justitiehuisen verwijzen we in het bijzonder naar P. MARY, "De la Justice de proximité aux Maisons de Justice", *RDPC*, nr. 3, maart 1998, p. 293-303; M. DANTINNE, "Maisons de Justice", *J.T.*, 1999, p. 773-781; F. TORO, "Le service des maisons de justice en Belgique: déplacement géographique de la cohabitation conflictuelle du judiciaire au social ?", *RDPC*, nr. 1, januari 2003, p. 87-107.

³ Dolmen is een verlener van informaticadiensten, die in november 1982 werd opgericht als autonome computerafdeling van distributiebedrijf Colruyt.

⁴ Ministerie van Justitie, CTI, *Ontwikkeling en installatie van software bestemd voor de parajudiciaire diensten van het Ministerie van Justitie*, Bestek nr. 1/1998, augustus 1998, 86 p. Dit eerste bestek werd later gewijzigd.

⁵ Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, Rapport 1996-1997, Ministerie van Justitie, Brussel, 1998, p.46-47.

uitgevoerd, mogelijk wordt. Het nieuwe informaticasysteem heeft daardoor de reeds goed ingeburgerde registratiepraktijken erg in de war gestuurd.

Dolmen rondde het computersysteem in december 2000 af. Het werd getest in de justitiehuisen Gent en Mons (in 2001) en vervolgens progressief veralgemeend in alle justitiehuisen. Het proces hield niet enkel de installatie van nieuwe software op de bestaande computers in. De justitiehuisen moesten voorzien worden van computermateriaal en er moest met een correcte bekabeling een netwerk opgebouwd worden, zodat de gegevens die dagelijks ter plaatse worden geregistreerd naar een centrale computer kunnen worden doorgestuurd, zodat de systeembeheerder van zijn kant bijwerkingen naar de justitiehuisen kan doorsturen. Concreet is het zo dat telkens een computer een SIPAR-toepassing opent, er automatisch een verbinding tot stand komt met het centrale systeem voor de overdracht van gegevens, zodat men over een krachtige en beveiligde netwerktoegang moet beschikken.

Tijdens de periode 2001-2004 werd (SIPAR) progressief gebruikt. Er werden namelijk regelmatig aanpassingen in de toepassing verwerkt om in te spelen op de realiteit van het terrein, zonder dat ze systematisch aan de gebruikers van het systeem kenbaar werden gemaakt. Deze situatie, samen met de afwezigheid van officiële richtlijnen, is gedeeltelijk een verklaring voor de vaststelling op het terrein van gediversifieerde registratiepraktijken⁶.

Het is uiteindelijk door een omzendbrief van 20 oktober 2004 dat het gebruik van SIPAR verplicht werd gemaakt (op 1 januari 2005). In deze omzendbrief werd de reeds gebruikte software voor het eerst beschreven.

Het computersysteem beschikt op dit moment over een exclusiviteit binnen de sector van de justitiehuisen: voortaan mag er geen enkele andere software voor de registratie van gegevens worden gebruikt⁷.

1.2. Doelstellingen van het onderzoek

Dankzij de reorganisatie van het sociale werk in de justitiehuisen die op het einde van de vorige eeuw werd uitgevoerd met de oprichting van de justitiehuisen kan men nu een globaal zicht krijgen op de activiteiten die in de zogenaamde 'parajustitiële' sector worden uitgevoerd. Tot nu toe ontwikkelden personen binnen het strafrechtelijk systeem beroepspraktijken waarover slechts gedeeltelijk en op een geïsoleerde manier verslag werd uitgebracht. De justitiabelen die ervan genoten, konden bovendien enkel worden bestudeerd op basis van beperkte steekproeven. De hergroepering van de justitieassistenten binnen eenzelfde structuur en het nu verplichte gebruik van een en hetzelfde computersysteem creëerde nieuwe perspectieven voor het inzicht in wat er zich op verschillende momenten van het strafrechtelijke traject van een justitiabele afspeelt. SIPAR werd nochtans niet

⁶ C. VANNESTE, in samenwerking met S. DELTENRE, I. DETRY, E. GOEDSEELS, A. JONCKHEERE, E. MAES, "De la production scientifique à l'exploitation statistique: l'intervention scientifique dans tous ses états", *op.cit.*, p. 212.

⁷ Voor de sector slachtofferonthaal, wordt een aparte informatietoepassing gebruikt die in de loop van het jaar 2007 binnen de justitiehuisen een algemene toepassing zal kennen.

hoofdzakelijk als onderzoeksinstrument bedacht. Bij het ontwerp werden vooral beheersdoelstellingen voorop gesteld: opvolging van de mensen waar de justitieassistenten de verantwoordelijkheid over hebben, uitgifte van rapporten of voorspellingen over het tijdsgebruik, controle van de toepassing van de genomen maatregelen. In tweede instantie werd uitgekeken naar de mogelijkheden voor het samenstellen van statistieken, maar er werd niet specifiek aan gewerkt. Maar hoewel men er redelijkerwijze van uit zou kunnen gaan dat het gebruik van het computersysteem voor administratieve en beheersdoeleinden gerechtvaardigd zou zijn volgens de behoeften van de plaatselijke, regionale of centrale administratieve overheden - de belangrijkste gebruikers van het systeem - lag dat volledig anders voor de wetenschappelijke exploitatie met het oog op het strafrechtelijk beleid. De behoeften ter zake en het mogelijke gebruik van de toepassing zouden dus correct moeten kunnen worden geïdentificeerd in het licht van de globalere doelstellingen van het strafrechtelijk beleid. Dat is precies waar het onderzoek van de afdeling Criminologie van de NICC om draait.

Op het moment dat het project startte, was het computersysteem niet alleen nog in een fase van veralgemening in alle justitiehuisen, maar werden er ook nog technische verbeteringen en aanpassingen uitgevoerd aan nieuwe functies die eraan werden toegekend. Daarom werd beslist het onderzoek te starten met een verkennende fase om het registratieproces en de totstandkoming van de gegevens te bestuderen.

Als zodanig wil het project in geen geval statistieken produceren over de justitiehuisen (deze zouden binnen de FOD Justitie moeten worden samengesteld), ook al zouden deze statistieken om voor de hand liggende redenen op basis van hetzelfde registratie-instrument kunnen worden samengesteld en zou dit een belangrijke bijdrage leveren tot de vorming van een geïntegreerde criminologische statistiek. Dit project zou betekenen dat er grote inspanningen moeten worden geleverd opdat de geregistreeerde informatie zou beantwoorden aan integratievoorwaarden die in dit kader vereist zijn⁸.

1.3. Organisatie van het onderzoekswerk

Eind mei 2004 begon het onderzoek in het kader van een programma dat aan permanente behoeften wil beantwoorden. Het werd sindsdien voor een onbepaalde duur geprogrammeerd.

Tussen juni 2004 en mei 2005 werden twee onderzoeksters ingeschakeld voor de uitvoering ervan: Eef Goedseels (halftijds) en Alexia Jonckheere (halftijds). Sinds mei 2005 staat Alexia Jonckheere volledig voor het project in, onder de directie van Charlotte Vanneste, Hoofd van de afdeling Criminologie en promotor van het

⁸ Zie in dit verband W. BRUGGEMAN, C. DE SMEDT, A. HENDRICKX, A.-M. HOTTIAUX, G. HOUCHON, M. SCHOTSMANS, J. VAN KERCKVOORDE, C. VANNESTE, *Vers une statistique criminologique. Projet de statistiques « criminelles » intégrées*, Onderzoeksrapport, 1987, 227 p.; M. BEUKEN, *Politique criminelle et statistique criminologique intégrée*, Ministerie van Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid, maart 1998, 63p.; C. ALBERTY, *La phase de l'exécution des peines et mesures judiciaires dans le cadre de la statistique criminologique intégrée*, Ministerie van Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid, februari 1998, p. 38 p.

onderzoeksproject. Er is overigens een permanent overleg binnen de afdeling Criminologie tussen de onderzoekers die met de databanken binnen de FOD Justitie werken. Het onderzoeksproject krijgt op die manier betrouwbare wetenschappelijke steun van Eric Maes, onderzoeksassistent die vooral instaat voor de wetenschappelijke exploitatie van de penitentiaire gegevens en van Eef Goedseels, onderzoeksassistente (samen met Isabelle Detry) verantwoordelijk voor de exploitatie van de gegevens betreffende de gerechtelijke beslissingen inzake jeugd.

Er werd een begeleidingscomité opgericht om de ontwikkeling van het onderzoek op te volgen. Dit comité kwam tot op vandaag vier keer samen. Het is samengesteld uit vertegenwoordigers van de Minister van Justitie die het project aanvraagde: Monique Beuken (adviseur bij de Cel Beleidsvoorbereiding van de minister van Justitie), Stéphane Davreux (adviseur bij de Cel Beleidsvoorbereiding van de minister van Justitie, vanaf 1 oktober 2005) en Annemie Deckers (adviseur bij de Cel Beleidsvoorbereiding van de minister van Justitie, tot en met 30 september 2005). Beide Directoraten-generaal die betrokken zijn bij de justitieuizen worden bovendien vertegenwoordigd door: Annie Devos (directeur-generaal van de justitieuizen sedert 20 september 2006), John Vanacker (directeur-generaal van het directoraat-generaal Uitvoering van Straffen en Maatregelen tot 1 maart 2006), Claude Cheruy (directeur-generaal van het directoraat-generaal Rechterlijke Organisatie), Chantal Alberty (Directrice van het justitiehuis Nivelles), Patrick Smolders (Directeur van het justitiehuis Leuven) en Dirk Verbinnen (attaché bij de dienst Justitieuizen van het directoraat-generaal Uitvoering van Straffen en Maatregelen).

Het comité bestaat eveneens uit vertegenwoordigers van de gerechtelijke wereld, magistraten en een statistisch analiste bij het College van Procureurs-generaal: Valérie Dupire (statistisch analiste), Lucien Nouwynck (advocaat-generaal bij het Hof van Beroep van Brussel) en André Van Ingelgem (advocaat-generaal bij het Hof van Beroep van Antwerpen). Twee leden van het begeleidingscomité komen overigens uit de academische wereld: Kristel Beyens (professor aan de VUB) en Philippe Mary (professor aan de ULB) - loco Yahyâ Hachem Samii (promovendus aan de ULB).

1.4. Methodologie

Om de doelstellingen voor het onderzoeksproject te bereiken, hebben we een methode uitgewerkt waarmee de gegevens uit SIPAR enerzijds correct kunnen worden beoordeeld en anderzijds nuttig kunnen bijdragen om het belang voor het strafrechtelijk beleid uit te klaren.

De wetenschappelijke exploitatie van de *gegevens* veronderstelt zo dat ze vanuit verschillende standpunten worden bestudeerd: wat wordt met dit gegeven gemeten, gebeurt de registratie systematisch, hoe stabiel is de informatie in de tijd? Men moet overigens rekening houden met de *databank* waar de gegevens uit gehaald zijn. Deze databank evolueert regelmatig: informatie die bij de justitieuizen geregistreerd werd, wordt dagelijks doorgestuurd naar een centraal niveau, wat vervolgens wordt toegevoegd aan de reeds geregistreeerde gegevens. Het is bovendien belangrijk om deze databank binnen de informaticatoepassing te plaatsen, dat hem onder andere creëert en aanvult. Zo komt het dat de geregistreeerde gegevens enkel deze zijn die rechtstreeks van nut zijn voor het werk van de justitieassistenten in het kader van de

mandaten die aan hen werden toegekend en de organisatie van dit werk. De databank wordt op die manier momenteel niet specifiek aangevuld op basis van de behoeften van het strafrechtelijk beleid en bevat geen informatie over de structurele acties waar de justitiehuizen ook verantwoordelijk voor zijn: stimulering van de samenwerking en het overleg tussen de actoren, publiciteit die wordt gemaakt over de initiatieven die in het kader van de alternatieve conflictbeslechting van geschillen worden genomen⁹. Ten slotte moet het computersysteem worden bestudeerd binnen zijn gewone *omgeving*. Aangezien SIPAR enkel in de justitiehuizen wordt gebruikt, waarvan het werkingsgebied beperkt is tot bepaalde fases in het strafrechtelijk traject van een justitiabele, kan het maar gedeeltelijk bijdragen - net als elke andere databank die op dit moment in de FOD Justitie operationeel is - tot de pogingen tot een beter begrip van de werking van het systeem.

Rekening houdend met deze dimensies zou het onderzoeksdispositief voor de wetenschappelijke exploitatie van de gegevens uit SIPAR het mogelijk moeten maken om alle kennis met betrekking tot drie dimensies te bundelen:

- Kennis over de informaticatoepassing: interne structurering, registratie- en productieproces...
- Kennis van het door de justitieassistenten uitgevoerde werk binnen de justitiehuizen: organisatiekader, interventiesectoren, methode van het sociale werk...
- Kennis van de verworven informatie van het criminologische onderzoek en de inzet van het strafrechtelijk beleid.

Met deze bagage zou de analyse van de verkregen gegevens mogelijk worden.

1.4.1. Kennis van de informaticatoepassing

We hebben in eerste instantie alle schriftelijke informatie verzameld die over het systeem beschikbaar was: bestek opgelegd aan het privé-bedrijf dat het systeem ontwierp, verslagen van de vergaderingen, uitwisseling van briefwisseling. Op het moment dat het onderzoeksproject werd gelanceerd, bestond immers geen enkele instructie voor de gebruikers van het systeem; de instructies werden achteraf samengesteld, naarmate ze ontwikkeld en verspreid werden. Er werden binnen de administratie bovendien een aantal technische handleidingen uitgewerkt; het zijn kostbare gidsen die een inzicht verschaffen in de interne structuur van het systeem.

We hebben er ook naar gestreefd een computerkennis te verwerven over het systeem door het te gebruiken alsof we zelf een justitieassistent, lid van het administratieve personeel of van de directie van de justitiehuizen waren, om er de mogelijkheden in te zien, maar ook om de werkwijzen ervan te begrijpen (opeenvolgende schermen, velden die vrij kunnen worden ingevuld, of beperkte keuzes volgens vooraf bepaalde categorieën, toegang tot reeds geregistreerde informatie). Gezien de regelmatige wijzigingen die aan het computersysteem worden aangebracht, werd de toepassing verschillende keren getest.

⁹Over dit onderscheid in het werk dat door de justitieassistenten wordt uitgevoerd, kunt u meer lezen in het dienstorder van 28 juli 2003 betreffende de deontologie.

We hebben bovendien in begin van het project een reeks interviews afgenomen met de cruciale actoren om de context van de invoer van SIPAR beter te begrijpen (bijvoorbeeld hoe integreert SIPAR zich in een omgeving waar andere informaticasystemen nog in gebruik waren), van de gebruikers van het systeem (administratieve assistenten, justitieassistenten) en de toepassingen ervan. Zoals hierboven al aangehaald is, hebben zich gediversifieerde praktijken geïnstalleerd terwijl het systeem nog helemaal niet verplicht was¹⁰.

Ten slotte werken we sinds mei 2006 mee aan de technische werkgroep die binnen de administratie werd opgericht en die belast is met het beantwoorden van de vragen die op het terrein worden gesteld over de toepassing van SIPAR. Deze vragen gaan vaak over technische aspecten en leiden regelmatig tot uiterst leerzame elementen in het kader van het onderzoek: moeilijkheid om in vooraf bepaalde categorieën informatie in te voeren, diversiteit van de praktijken van het ene arrondissement tot het andere, afwijkingen tussen wettelijke voorschriften en de praktijk.

1.4.2. Kennis van het werk van de justitieassistenten

Aangezien de informaticatoepassing werd ontwikkeld in een context van een reorganisatie van het sociale werk in een gerechtelijk kader, werden de stappen van deze reorganisatie bestudeerd om na te gaan of en in welke mate het informatiseringsproces daardoor werd beïnvloed. Het volstaat om vandaag te kijken naar de vele wijzigingen die aan de informaticatoepassing werden aangebracht naar aanleiding van beslissingen die in het kader van de BPR¹¹ werden genomen om te begrijpen in welke mate de organisatorische wijzigingen gebaseerd zijn op het computerinstrument en er tegelijkertijd een invloed op hebben¹².

Er werd rekening gehouden met de interventiemethodes van de justitieassistenten in de vorm van wetteksten die ze opstelden (besluiten, dienstnota's). Voor elke activiteitensector werden bovendien de schriftelijke bronnen onderzocht om het wettelijke kader en de ontwikkelingen op gerechtelijk vlak te leren kennen. De wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp werd geanalyseerd. Gezien de diversiteit van de activiteitensectoren van de justitiehuisen is dit werk nog niet afgerond. Het is overigens belangrijk om regelmatig de verworven kennis op dit vlak bij te werken omdat er regelmatig wettelijke initiatieven worden opgestart. Op die

¹⁰ Tussen juni en oktober 2004 werden 8 justitiehuisen bezocht - 4 Nederlandstalige en 4 Franstalige. Op één uitzondering na hadden we daarbij telkens contact met de directie van het justitiehuis. We spraken er ook met leden van het administratieve personeel en met justitieassistenten.

¹¹ Business Proces Reengineering: technische term die verwijst naar het opnieuw definiëren van werkprocessen om ze te verbeteren; dit kan zich uiten in een "vernieuwing van de organisatieprocessen". De BPR van de 'justitiehuisen' past in het kader van de modernisering van de administratie die naar aanleiding van de zogenaamde 'Copernicus-hervorming' werd gelanceerd. Het is de bedoeling om werkmethodes van de justitieassistenten, maar ook de processen en de organisatiestructuur van de justitiehuisen in vraag te stellen. Een bepaald aantal wijzigingen waar in dit kader over beslist werd, zijn geleidelijk in de justitiehuisen ingevoerd. Dit verliep in drie golven: de eerste golf had betrekking op de pilootprojecten in de justitiehuisen Mechelen en Tournai, de tweede betrof negen andere justitiehuisen en de laatste golf is gepland in maart 2007 en zal de 17 resterende justitiehuisen meenemen in deze grote moderniseringsbeweging.

¹² We ontwikkelen deze overweging niet verder in het kader van dit onderzoeksproject, maar we melden toch dat ze volledig past in het kader van onze doctoraatsscriptie aan de universiteit van Louvain-la-Neuve.

manier zal de spoedige oprichting van de strafuitvoeringsrechtbanken wijzigingen met zich meebrengen op het vlak van de operationele praktijken van de justitieassistenten, bijvoorbeeld met betrekking tot de voorwaardelijke invrijheidstelling. In de sector van de bescherming van de maatschappij moet men zich ook verwachten aan wijzigingen als gevolg van de aangekondigde verdwijning van de Commissies ter bescherming van de maatschappij. Ten slotte moet men voor nieuwe bevoegdheden die aan de justitieassistenten zullen worden toegekend op het vlak van elektronisch toezicht, aandachtig zijn voor de wijzigingen die mogelijks zullen worden aangebracht aan de informaticatoepassing teneinde te kunnen rapporteren over van deze nieuwe functies.

1.4.3. Kennis van de resultaten van het criminologische onderzoek en de inzet voor het strafrechtelijk beleid

De wetenschappelijke aanpak van een databank met het oog op een strafrechtelijk beleid houdt in dat de verkregen informatie tweeledig kan worden gesitueerd: enerzijds, in het licht van reeds verzamelde en geanalyseerde informatie van het criminologische onderzoek en anderzijds in het licht van de inzet van het strafrechtelijk beleid. Op dit niveau hebben de behoeften - of lacunes - die meestal worden opgemerkt betrekking op de mogelijkheid om de huidige praktijken te beoordelen (met inbegrip van de afwijkingen tussen de verschillende toepassingsgebieden van de wet: gerechtelijke arrondissementen, aard van de geschillen enz.) en zelfs de effecten die de genomen of geplande beslissingen op de praktijken kunnen hebben. Deze opmerking heeft met andere woorden betrekking op het nu nog (te) zwakke systemische karakter van de strafrechtsbedeling verbeteren: aangezien de *effecten* van de straf vaak niet te controleren zijn¹³, zowel op individueel als op collectief niveau, is het systeem hierdoor (te) weinig in staat om retroactief te werken. Omdat er bij SIPAR gestreefd wordt naar een zo volledig mogelijke registratie en een zo snel mogelijke beschikbaarheid van de gegevens is het een instrument dat ter zake aan heel wat verwachtingen kan voldoen.

Dit veronderstelt echter ook een perspectief van "geïntegreerde" analyse die afstapt van de hokjesgeest die inherent is aan de opsplitsing van de functies (gerechtelijk, psychosociaal, administratief ...) over de verschillende instellingen die bijdragen tot de werking van het strafrechtelijke systeem. De interventies van de justitiehuisen passen immers in een ruimer geheel. Op individueel niveau vormen ze meestal een fase in een traject waar een beslissing of een reeks beslissingen aan voorafgaat en die wordt gevolgd door andere beslissingen. De analyse, die werd gerealiseerd op collectief niveau, veronderstelt dus, om relevant te zijn, dat er rekening wordt gehouden met de informatie die wordt ingevoerd op andere niveaus van de strafrechtsbedeling, in andere databanken die momenteel bestaan en/of die worden ontwikkeld¹⁴. Het onderzoeksproject wil met andere woorden ook de praktijken analyseren die onder de bevoegdheid van de justitiehuisen vallen bij hun interacties met de praktijken met betrekking tot vervolgingen, op het niveau van de uitspraak van straffen en maatregelen, maar ook met betrekking tot de uitvoering ervan.

¹³ Behalve via jurisprudentie.

¹⁴ Het principe sluit aan bij de term "verticale" integratie in het reeds vele jaren geleden opgestarte project om op termijn een geïntegreerde criminologische statistiek op te stellen.

1.4.4. Analyse van de gegevens door extractie

De originaliteit van het onderzoeksproject dat door de afdeling Criminologie van de NICC wordt uitgevoerd, ligt in het bijzonder in de keuze om te werken op basis van ruwe gegevens die uit het computersysteem worden gehaald en door de onderzoekers worden verwerkt. Die keuze heeft te maken met het feit dat men wil nagaan of de gegevens zoals ze door de informaticatoepassing worden geproduceerd, in staat zijn om een nuttige bijdrage te leveren tot het onderzoek dat met het oog op het strafrechtelijk beleid wordt gedaan. Het is met andere woorden de bedoeling om na te gaan of ze geen te grote systematische fouten bevatten, waardoor de praktijken van het sociale werk op rechtsgebied net troebeler worden in de plaats van dat het systeem bijdraagt tot een verheldering ervan. Deze controlefunctie veronderstelt dat wat de informaticatoepassing te zien geeft, stap voor stap wordt geanalyseerd.

De analyse van gegevens die rechtstreeks uit een informaticasysteem worden gehaald, veronderstelt in de eerste plaats een goede kennis van de databank zoals die door de informaticatoepassing gestructureerd is. De onderzoekers moeten in de eerste plaats de variabelen selecteren die voor de analyse nuttig zijn (de variabele "type opleiding" werd in het kader van het onderzoek bijvoorbeeld geselecteerd terwijl dat bij de variabele "datum van aflevering" van het identiteitsdocument van de justitiabele niet het geval was). De variabelen en de daarbij horende gegevens worden vervolgens uit de databank gehaald door de diensten van de FOD Justitie¹⁵ en naar de onderzoekers doorgestuurd in een vorm die de anonimiteit van de justitiabelen garandeert, in Excel-bestanden. De gegevens worden vervolgens op verschillende manieren bewerkt zodat ze kunnen worden geanalyseerd: importering van de bestanden in spss-formaat, aanmaak van variabelen waarmee elk mandaat en elke justitiabele een unieke identificatie krijgen, herstructurering van de bestanden zodat de informatie over eenzelfde justitiabele of mandaat wordt gebundeld. In het licht van het grote aantal kwantitatieve gegevens dat op die manier wordt verkregen, gaven we de voorkeur aan een inductieve aanpak die uitgaande van de bezorgdheden voor het strafrechtelijk beleid, het mogelijk maakt pertinente werkhypotheses af te leiden uit de studie van de gegevens. Zodra de hypothesen bepaald zijn, worden andere statistische methoden aangewend om de eerste resultaten uit te diepen.

¹⁵ We bedanken Dirk Verbinnen, attaché bij de dienst Justitiehuisen van het Directoraat-Generaal van de Uitvoering van straffen en maatregelen van de FOD Justitie, om zijn voorbereiding en doorsturing van de verschillende extracten die in het kader van het onderzoeksproject worden gebruikt. Naast zijn interventie verdient overigens heel het personeel van de dienst justitiehuisen een woord van dank voor hun minutieuze werk om dagelijks de gegevens te registreren. Bij elke extractie konden we - met plezier - vaststellen dat de kwaliteit van deze codering, die voor de wetenschappelijke analyse van cruciaal belang is, steeds beter werd.

1.4.5. Methodologische vooruitzichten

Het methodologische instrument dient versterkt te worden door een *observatie van de praktijken* rond het gebruik van het computerinstrument en door gerichte *interviews*. Het is immers zeker dat zich binnen de justitiehuisen coderingspraktijken ontwikkeld hebben; hun effect zou kunnen zijn dat de verkregen resultaten worden veralgemeend of dat in hun analyses nuances tot stand komen. De kennis van deze gediversifieerde praktijken komt op dit moment vooral toevallig tot stand: het is pas naar aanleiding van een discussie in een werkgroep, de analyse van een resultaat dat op basis van geëxtraheerde gegevens wordt verkregen, een informeel gesprek met de ene of de andere betrokkene enz. dat wij soms beseffen dat de ene of andere variabele op een verschillende manier wordt geïnterpreteerd, dat het ene of andere element nooit in een wel bepaald justitiehuis wordt geregistreerd maar wel in een ander. Deze vaststellingen creëren twijfel over de geldigheid van de gegevens en de pertinentie van hun aanwending met het oog op het strafrechtelijk beleid. Deze problematiek moet bijgevolg van dichterbij worden onderzocht.

We vinden het overigens gepast om de *actoren op het terrein te betrekken bij de analyse* van de eerste resultaten. We beschikken immers over een aantal kwantitatieve gegevens die het werk weergeven dat door de justitieassistenten werd gedaan, maar ook deze van de verschillende instellingen van het strafrechtelijke systeem die ze voeden. We hebben een analyse ervan voorgesteld die zich in bepaalde gevallen beperkt tot het formuleren van bepaalde hypothesen waarbij bij de controle rekening moet worden gehouden met kwalitatieve gegevens. Door de eerste onderzoeksresultaten terug te koppelen naar de personen op het veld en door open te staan voor hun opmerkingen beschikken we over een nieuwe informatiebron, die aangevuld wordt door de confrontatie van hun inzichten waar bijvoorbeeld verschillen in praktijken van het ene gerechtelijke arrondissement tot het andere kunnen blijken. Deze aanpak zou de actoren bovendien een nieuw beeld kunnen geven over de resultaten van hun acties.

2. Eerste lessen uit het onderzoek

2.1. De toestand van de databank

We willen hier niet de staat van de databank tot in detail bespreken, maar toch worden enkele indicaties gegeven over de situatie, in hoofdzaak om te kunnen oordelen over het gebruik dat in dit stadium van de verkregen resultaten kan worden gemaakt met het oog op een strafrechtelijk beleid.

Het is in de eerste plaats belangrijk om te stellen dat SIPAR niet kan worden herleid tot een databank. Het gaat eerder om een informaticatoepassing die de registratie van gegevens organiseert en waaruit een aantal documenten kunnen worden gepuurd, dossiers kunnen worden doorgestuurd, verplaatsingskosten kunnen worden berekend enz. Aan de hand van deze andere functies wordt informatie verzameld en gestructureerd om een databank aan te leggen volgens een vooraf bepaalde codering naargelang het bedoelde gebruik, zoals de aanmaak van statistieken voor wetenschappelijke doeleinden, die zoals gezegd prioritair was. Deze nuance houdt in dat men de eventuele effecten van de structurering van de databank op basis van bepaalde beoogde toepassingen en het gebruik ervan voor andere doeleinden steeds in vraag moet stellen.

2.1.1. SIPAR, een bron van informatie in opbouw

Vandaag moeten de gegevens die via SIPAR worden verkregen met de nodige voorzichtigheid worden behandeld, vooral wegens het feit dat de toepassing nog in een veralgemenings- en ontwikkelingsfase zit.

De algemene invoering van het instrument loopt immers op verschillende niveaus naar zijn einde. Het gebruik ervan door alle justitiehuisen is sedert 1 januari 2005 in principe verplicht. Er werden overigens instructies overgemaakt over welke gegevens verplicht in het systeem moeten worden geregistreerd en welke facultatief mogen worden ingevoerd. Uit een extractie van alle gegevens die in 2005 werden geregistreerd blijkt dat een aantal belangrijke discrepanties ontstaan zijn, zelfs voor de gegevens waarvan de registratie verplicht geworden is. We zien bijvoorbeeld dat 19,2% van de gegevens met betrekking tot de leeftijd ontbreekt. In bepaalde activiteitensectoren van de justitiehuisen is deze informatie nochtans zonder problemen beschikbaar (voor de penitentiaire sector wordt bijvoorbeeld 99,6% van de leeftijdsgegevens in SIPAR geregistreerd). Maar in andere sectoren is de registratie nog lang niet algemeen. In de sector burgerlijke opdrachten ontbrak voor de 3920 justitiabelen die in 2005 in deze sector geregistreerd werden de leeftijd in 29,5% van de gevallen. We kunnen de analyse nog verder verfijnen met de vaststelling dat binnen deze sector bepaalde justitiehuisen geen leeftijdsinformatie registreren: voor twee justitiehuisen ontbreekt in deze sector en voor deze variabele meer dan 80% van de gegevens. Dit voorbeeld bewijst dat momenteel voorzichtigheid geboden is bij de verwerking van de beschikbare gegevens en dat men meer gerichte analyses moet uitvoeren (uitsluitend analyse van de sectoren

en/of justitiehuisen waarvoor een voldoende hoog registratiepercentage werd behaald).

Er worden overigens nog aanpassingen aan het instrument aangebracht naar aanleiding van nieuwe functies die eraan worden toegekend, technische wijzigingen of wettelijke veranderingen. De aanpassing van de informaticatoepassing aan zijn omgeving is onvermijdelijk; het is belangrijk om daar rekening mee te houden en daar in de analyses melding van te maken. SIPAR zou binnenkort echter in een stabiele fase moeten komen aangezien de organisatorische wijzigingen die er de voorbije maanden in het kader van het BPR een invloed op hadden in een eindfase zitten. De implementatie van de nieuwe arbeidsprocessen zou in de loop van 2007 namelijk voor alle justitiehuisen op zijn einde moeten lopen (zie hoger)¹⁶.

2.1.2. Een beroep op een permanente bezorgdheid voor kwaliteit

De problematiek van *de kwaliteit van de databanken* is inherent aan hun bestaan en zonder twijfel nog te weinig onderzocht op strafrechtelijk gebied. Bepaalde studies tonen bijvoorbeeld aan dat elke databank een foutenmarge heeft van 5 tot 30%. Dit percentage wordt berekend op basis van een verhouding tussen het aantal registraties met minstens één formele fout (incoherente of onvolledige waarden) en het totale aantal registraties van de databank¹⁷. Een dergelijke vaststelling kan enkel uitnodigen tot een voortdurende aandacht voor de kwaliteit van een databank zoals deze die uit SIPAR tot stand komt: kan deze kwaliteit er nog voor zorgen dat aan de verwachtingen van de gebruikers wordt voldaan? De kwaliteit van een databank kan immers beoordeeld worden op basis van zijn resultaten in vergelijking met de vooropgestelde doelstellingen¹⁸.

Er bestaan methodes voor de verbetering van de kwaliteit van de databank (verspreiding van een imposante handleiding met een aantal regels voor de codering van de gegevens en de opleidingen die bestemd zijn voor het personeel van de justitiehuisen. dragen daar zeker toe bij), maar toch moeten ze passen binnen een globale strategie en moeten ze op een consequente manier worden toegepast. We denken bijvoorbeeld aan verbeteringen op het vlak van een systematische controle van de geldigheid van de geregistreerde gegevens, routinecontroles van hun interne coherentie, beschrijving van hun betekenis bij de verspreiding.

¹⁶ Er wordt overigens aan herinnerd dat de justitiehuisen sedert hun wettelijke oprichting in 1999 voortdurend organisatorische wijzigingen ondergaan. De creatie op 1 januari 2007 van het DG Justitiehuisen binnen de FOD Justitie zou min of meer de nieuwe structuur die in de loop der jaren tot stand is gekomen moeten bevestigen en een organisatorisch kader zou worden gecreëerd waarin de justitieassistenten verondersteld worden zich te ontwikkelen.

¹⁷ I. BOYDENS, *Informatique, normes et temps. Evaluer et améliorer la qualité de l'information : les enseignements d'une approche herméneutique appliquée à la base de données « LATG » de l'O.N.S.S.*, Bruylant, Brussel, 1999, p.35.

¹⁸ I. BOYDENS, *ibidem*, p. 35.

2.1.3. SIPAR, een originele bron van informatie

De originaliteit van de in SIPAR geregistreerde informatie ligt in de diversiteit van de contexten van de interventie waar ze betrekking op hebben. De opdrachten die voorbehouden zijn aan de justitieassistenten worden namelijk uitgevoerd in uiterst gediversifieerde contexten.

- Ze bestaan in alle stappen van het strafrechtelijke traject van de justitiabelen: bij de vervolging, het gerechtelijk onderzoek, de doorverwijzing, de berechting of nog in het kader van de uitvoering van straffen.
- Ze passen zowel voor als na de gerechtelijke beslissing en dit bijvoorbeeld ofwel om de magistraat in te lichten voordat hij een beslissing neemt (overmaking van een beknopt voorlichtingsrapport, uitvoering van een enquête) ofwel om de justitiabele te begeleiden bij de uitvoering van de straf/maatregel die hem wordt opgelegd (uitvoering van een werkstraf, opvolging van een voorwaardelijke invrijheidstelling.).
- Ze gaan uit van verschillende autoriteiten: in het kader van de strafrechtelijke opdrachten kan dit een magistraat zijn (van het parket, van de onderzoeksgerechten of van de zetel), een commissie (ter bescherming van de maatschappij, probatiecommissie, commissie voor de voorwaardelijke invrijheidstelling) of administratie (bijvoorbeeld de aanvraag vanuit een strafinrichting voor de uitvoering van een enquête met het oog op een invrijheidstelling).

De centralisatie van informatie die in de zo diverse interventiecontexten wordt verzameld en de uniformisering van hun registratie opent daardoor de deur naar interessante vergelijkende perspectieven.

2.1.4. SIPAR, een omschreven bron van informatie

De informatie die in SIPAR wordt geregistreerd behoort tot twee strekkingen: enerzijds gaat het om informatie over de *mandaten* die aan de justitieassistenten werden toegekend en anderzijds om informatie over de *justitiabelen* waarop ze betrekking hebben. Niet alle opdrachten die door de justitiehuisen worden uitgevoerd worden echter specifiek in SIPAR geregistreerd. Zoals hoger gesteld zorgt de computertoepassing wel voor de verzameling van informatie over de mandaten waar de justitieassistenten voor verantwoordelijk zijn, maar organiseert ze niet de verzameling van informatie voor de structurele acties waar ze ook voor verantwoordelijk zijn. Men kan dus niet (helemaal) stellen dat SIPAR de activiteit van de justitiehuisen kan meten. De informaticatoepassing brengt er gedeeltelijk verslag van uit en biedt een afspiegeling die eveneens gedeeltelijk is van de activiteit van andere actoren op strafrechtelijk vlak, via de uitvoering van een aantal van hun beslissingen waar de justitieassistenten voor belast zijn.

2.1.5. SIPAR, een nog geïsoleerde bron van informatie

Net als andere databanken die op strafrechtelijk vlak worden aangemaakt, kan SIPAR op dit moment niet verwerkt worden in een opvolgingsproces van de stroom mensen die in contact komen met de justitiehuisen en de strafrechtelijke trajecten waar ze in passen, hoofdzakelijk wegens de afwezigheid van een gemeenschappelijk identificatienummer. Dit is nochtans een essentiële inzet binnen het strafrechtelijk beleid, die teruggaat naar het element van de verticale integratie die in het kader van het project van een geïntegreerde criminologische statistiek werd omschreven.

Er bestaan nochtans mogelijkheden om de beschikbare informatie te verdelen over de verschillende fases in de verschillende kanalen van het strafrechtelijke systeem: er is een link met de penitentiaire databank (SIDIS-Griffie) voorzien maar die is nog niet operationeel; er is een codeveld voor de PV-nummers voorzien maar dit wordt niet systematisch ingevuld; de registratie van het rijksregisternummer is er nog niet, maar er wordt aan gewerkt. We merken eveneens op dat het notitienummer in de sectoren van de probatie, dienstverlening, bemiddeling in strafzaken en autonome werkstraf moet worden geregistreerd, hetgeen het theoretisch mogelijk maakt een link te leggen tussen de gegevens die in SIPAR worden geregistreerd en deze van de parketten en correctionele griffies die zijn opgenomen in REA-TPI.

In de toekomst zal men aandacht moeten besteden aan het systeem dat in het kader van het Phenix-project zal worden uitgewerkt. Dit project wil met name een elektronisch dossier per zaak aanmaken. Tijdens heel de duur van de procedure zal dit dossier progressief worden aangevuld met nieuwe gegevens, zowel door de leden van de rechterlijke orde als mensen die niet tot de rechterlijke orde behoren maar er wel aanvullende elementen aan toevoegen: de politie, gerechtsdeurwaarders, notarissen, experts, advocaten of de partijen zelf¹⁹. In een nabijere toekomst zal de nieuwe computertoepassing die voor de strafuitvoeringsrechtbanken werd ontwikkeld, SURTAP, het wellicht mogelijk maken om informatie die ook in SIPAR gecodeerd is, zoals de voorwaarden die in het kader van een voorwaardelijke invrijheidstelling worden opgelegd, te registreren. Het zou ongetwijfeld interessant zijn om een systeem te voorzien, waarmee dubbele registraties (zie verder, uitwerking van dit punt in het kader van de analyse van gegevens ter bescherming van de maatschappij) kunnen worden vermeden.

Ten slotte moet worden benadrukt dat de huidige afwezigheid van een gemeenschappelijk identificatienummer die systematisch wordt geregistreerd niet verhindert dat de gegevens die in SIPAR worden geregistreerd, gelezen kunnen worden in samenhang met deze die in andere databanken worden geregistreerd, bijvoorbeeld om het populatieprofiel met elkaar te vergelijken.

¹⁹ Informatie die uit de Phenix-website afkomstig is (http://www.juridat.be/phenix_new/phenixNI/).

2.1.6. Gegevens die reeds beschikbaar en in gebruik zijn

De kritiek die hier en daar in dit rapport doorschemert over de huidige waarde van de gegevens die in SIPAR geregistreerd zijn, willen het feit dat ze bestaan en reeds worden gebruikt niet verbergen of in vraag stellen²⁰ maar willen oproepen tot voorzichtigheid met betrekking tot hun draagwijdte. Hoewel we geen kader creëren in een concept waarbij de kwantitatieve aspecten als instrument worden ingezet om de waarheid te achterhalen, erkennen we echter wel dat dit initiatief bijdraagt tot de inspanning om een realistisch beeld te schetsen naar aanleiding van een proces om zaken om te zetten of te vereenvoudigen, zoals elke databank vooropstelt. SIPAR wordt daardoor, ondanks de onvolmaaktheden waar men nog steeds aandacht aan moet besteden, een belangrijke actor in het begrijpen van wat zich binnen de justitiehuizen afspeelt.

²⁰ Zie bijvoorbeeld het antwoord van de minister van Justitie van 5 september 2005 op een parlementaire vraag over werkstraffen (QRVA 51.092, 12 september 2005, p. 16433-16436).

2.2. De eerste kwantitatieve gegevens die uit SIPAR afkomstig zijn

Inleiding

Het jaar 2005 is een mijlpaal in het informatiseringproces van de justitiehuizen. Het is immers het eerste jaar waarvoor men over een algemene registratie beschikt van de opdrachten die door de justitieassistenten volbracht worden, alsook van de kenmerken van de justitiabelen. Ter herinnering, vóór 2005 was de informaticatoepassing slechts gedeeltelijk geïnstalleerd en werd het binnen de justitiehuizen op verschillende manieren aangewend.

We analyseerden de gegevens die in de loop van het jaar 2005 in de justitiehuizen geregistreerd werden op basis van een extractie uit de informaticatoepassing. Deze extractie heeft betrekking op *alle mandaten die lopende waren tussen 1 januari en 31 december 2005*, ongeacht of ze tijdens deze periode onder de verantwoordelijkheid van een justitiehuis geplaatst werden of eerder aan een justitiehuis overgemaakt werden, maar nog lopende waren tijdens de hele of een deel van de betrokken periode. De mandaten hebben betrekking op de volgende 8 activiteitensectoren: bescherming van de maatschappij, vrijheid onder voorwaarden, bemiddeling in strafzaken, burgerlijke opdrachten²¹, dienstverlening, penitentiaire opdrachten, probatie en werkstraffen. De sector slachtofferonthaal kwam niet in aanmerking omdat voor deze sector een aparte informaticatoepassing wordt gebruikt die in de loop van het jaar 2007 binnen de justitiehuizen een algemene toepassing zal kennen.

Met betrekking tot het woord 'mandaat' dringt een belangrijke opmerking zich op: het moet niet in zijn juridische betekenis worden opgevat. Het gaat er hier namelijk niet om te verwijzen naar een handeling waarmee bevoegdheden zouden worden overgedragen, noch naar een verkozen functie of één of ander 'instrumentarium' dat een juridische handeling formeel maakt. In de woordenschat die in de justitiehuizen wordt gebruikt, verwijst het woord 'mandaat' meer naar de toekenning van een opdracht. Zo komt het bijvoorbeeld voor dat in de sector van de werkstraffen verschillende mandaten in SIPAR geregistreerd kunnen worden, terwijl ze betrekking hebben op wat door andere actoren in het strafrechtelijk systeem zou kunnen worden beschouwd als eenzelfde zaak, in de zin van één dossier waarin verschillende inbreuken door één of meerdere daders begaan werden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer aan de justitieassistent een informatieverslag wordt gevraagd om de keuze van een straf te onderbouwen. De aanvraag die in dit verband wordt geformuleerd vormt een afzonderlijk mandaat dat verschilt van het mandaat dat in voorkomend geval later aan dezelfde justitieassistent zal worden toegekend om de uiteindelijk veroordeelde persoon die een werkstraf dient uit te voeren, op te volgen.

Overigens dient opgemerkt te worden dat de dienstverlening een aparte activiteitensector vormt. Dat is een gevolg van een keuze die bij de bedenking van de

²¹ We hebben gearzeld om de burgerlijke opdrachten mee in beschouwing te nemen aangezien zou kunnen worden gesteld dat ze *stricto sensu* niet binnen het strafrechtelijke gebied vallen. We hebben er echter voor gekozen om er in onze analyses rekening mee te houden, omdat ze ook een rol spelen in de activiteiten van de justitieassistenten.

informaticatoepassing werd gemaakt. Dit houdt een aantal belangrijke gevolgen voor de registratie in. Zodra een mandaat geconfronteerd wordt met een dienstverlening of met een opleiding wordt het dossier in die hoedanigheid geregistreerd, zelfs als er algemene begeleidende voorwaarden worden opgelegd. Er worden nog andere registratieregels voorgeschreven. Er worden bijvoorbeeld twee verschillende mandaten gecreëerd wanneer een werkstraf wordt uitgesproken en er sprake is van een voorwaardelijke, gedeeltelijke opschorting. In het geval van een volledige voorwaardelijke opschorting wordt echter maar één enkel probatiemandaat geregistreerd²². Deze voorbeelden laten zien hoe belangrijk het is om de registratieregels voor de gegevens onder te knie te hebben om de reikwijdte ervan te kunnen inschatten.

De eerste extractie die hier voorgesteld wordt over gegevens met betrekking tot lopende mandaten tijdens een volledig jaar²³ biedt een nieuwe kijk op de activiteiten van de justitiehuisen. Deze activiteiten worden weliswaar sinds de oprichting van de justitiehuisen jaarlijks besproken in de jaarverslagen van de justitiehuisen: deze bevatten precieze indicaties over de taken die aan de justitiehuisen toevertrouwd worden en door hen uitgevoerd worden, maar bieden geen globaal overzicht. De analyses die op basis van een extractie van gegevens afkomstig van SIPAR uitgevoerd werden, zorgen er echter voor dat men een beter inzicht verwerft, zowel in de taken die aan de justitieassistenten worden toevertrouwd, als in de profielen van de justitiabelen en dit per activiteitssector, per gerechtelijk arrondissement en per rechtsgebied van het Hof van beroep.

De eerste resultaten van deze analyses worden hier voorgesteld: in eerste instantie zal de activiteit van de justitiehuisen in haar geheel worden bekeken en in tweede instantie zal de sector aangaande de bescherming van de maatschappij in het bijzonder dieper worden uitgewerkt. Ook andere sectoren hadden belicht kunnen worden en dit zou in de toekomst zeker het geval zijn, afhankelijk van de onderzoeksprioriteiten.

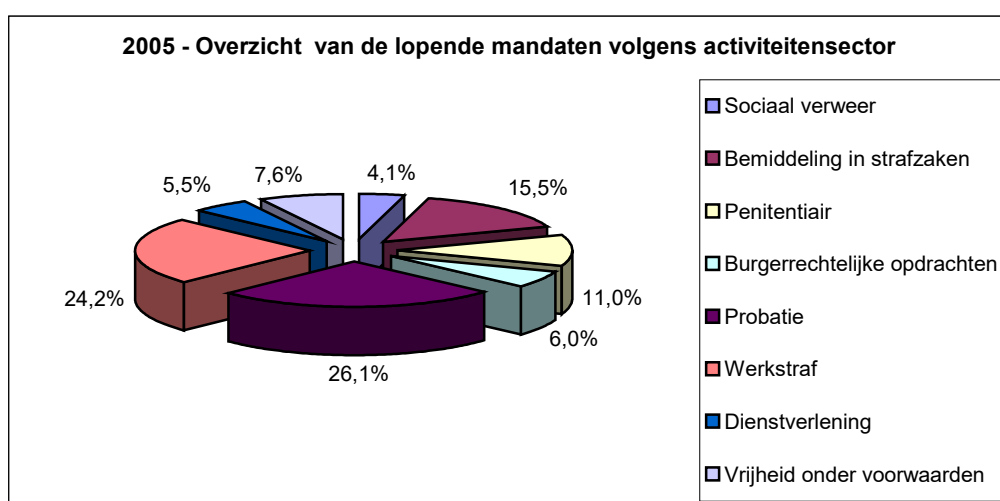
²² Zie het technische handboek en het vademecum van de informaticatoepassing.

²³ Het gaat in feite om de vierde extractie waar we op gewerkt hebben, maar het is de eerste keer dat de gegevens betrekking hebben op een volledig jaar, het eerste jaar tijdens hetwelk de informaticatoepassing verplicht werd. De vorige extracties waren zowel beperkt in de tijd (slechts enkele maanden van activiteit), als met betrekking tot de inhoud (hoofdzakelijk een analyse van de sectoren aangaande de probatie en de werkstraffen). We beschouwden ze eerder als functionele extracties, die ons hielpen om al doende vertrouwd te raken met het instrument.

2.2.1. De activiteit van de justitiehuizen in 2005

2.2.1.1. Voorstelling van de gegevens

De mandaten die in de loop van 2005 aan de justitieassistenten toegekend werden, hadden vooral betrekking op sectoren aangaande de *probatie*, de *werkstraffen* en in mindere mate de *bemiddeling in strafzaken*. In 2005 waren er in totaal 69.645 mandaten lopende in één van de 28 justitiehuizen van het land, die ofwel nieuw waren toegekend tijdens de betreffende periode, ofwel eerder al waren toegekend, maar in de betrokken periode nog steeds hangende waren. 26,1% van deze mandaten had betrekking op een probatie, 24,2% op een werkstraf en 15,5% op een bemiddeling in strafzaken.

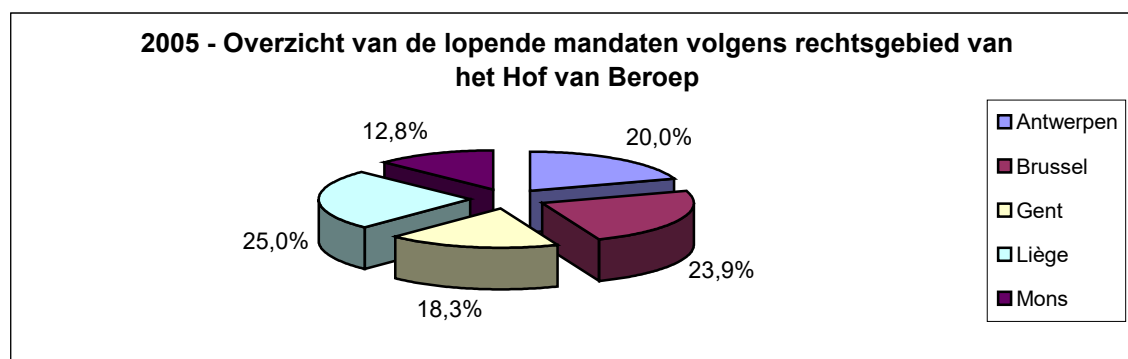
Wanneer we enkel de nieuw aan de justitiehuizen toegekende mandaten in 2005 bekijken (38.689, dit is meer dan de helft van de lopende mandaten in 2005) valt het echter op dat de sector van de werkstraffen de sector is waar de justitieassistenten het meest werden ingezet (29,7% van de nieuwe mandaten in 2005 had betrekking op deze sector, in vergelijking tot 20,4% voor de sector van de probatie en 16,4% voor de sector aangaande de bemiddeling in strafzaken)²⁴.

²⁴ Deze omvang van de sector van de werkstraffen binnen de justitiehuizen volgt de stijgende trend van het aantal veroordelingen dat in dit verband wordt uitgesproken: in 2005 waren er 9.096, in 2004 7.405 en in 2003 4.597 (cijfers van de minister van Justitie als antwoord op een parlementaire vraag tijdens de commissie van justitie van de Kamer op 5 juli 2006).

2005 – Aantal nieuwe mandaten

Sectoren	N Mandaten	%
Werkstraf	11494	29,7
Probatie	7906	20,4
Bemiddeling in strafzaken	6331	16,4
Penitentiair	4035	10,4
Vrijheid onder voorwaarden	3831	10
Burgerrechtelijke opdrachten	3073	7,9
Dienstverlening	1040	2,7
Sociaal verweer	979	2,5
<i>Totaal</i>	<i>38689</i>	<i>97</i>

Algemeen zijn het de justitiehuizen die verbonden zijn aan het *Hof van Beroep van Liège* die in 2005 verantwoordelijk waren voor het grootst aantal strafrechtelijke mandaten²⁵ (25% van alle mandaten), gevolgd door de justitiehuizen die verbonden zijn aan het Hof van Beroep van Brussel (23,9%) en van Antwerpen (20%). De analyse van de mandaten per sector toont aan dat de justitiehuizen die aan het Hof van Beroep van Liège verbonden zijn, het grootst aantal mandaten behandeld hebben in de volgende twee sectoren: de sector van de werkstraffen (33,6% van alle mandaten met betrekking tot de werkstraffen)²⁶ en de sector aangaande de bemiddeling in strafzaken (ze beheerden 27,1% van de betrokken mandaten²⁷). De justitiehuizen die afhangen van het Hof van Beroep van Brussel waren verantwoordelijk voor het grootst aantal mandaten in de sector van de vrijheid onder voorwaarden, in de sector van de dienstverlening en tenslotte in de penitentiaire sector. Met betrekking tot de bescherming van de maatschappij is het het rechtsgebied van het Hof van Beroep van Antwerpen dat het grootst aantal dossiers toevertrouwd kreeg en voor de sector probatie was het het rechtsgebied van Gent dat de meeste mandaten te verwerken kreeg.

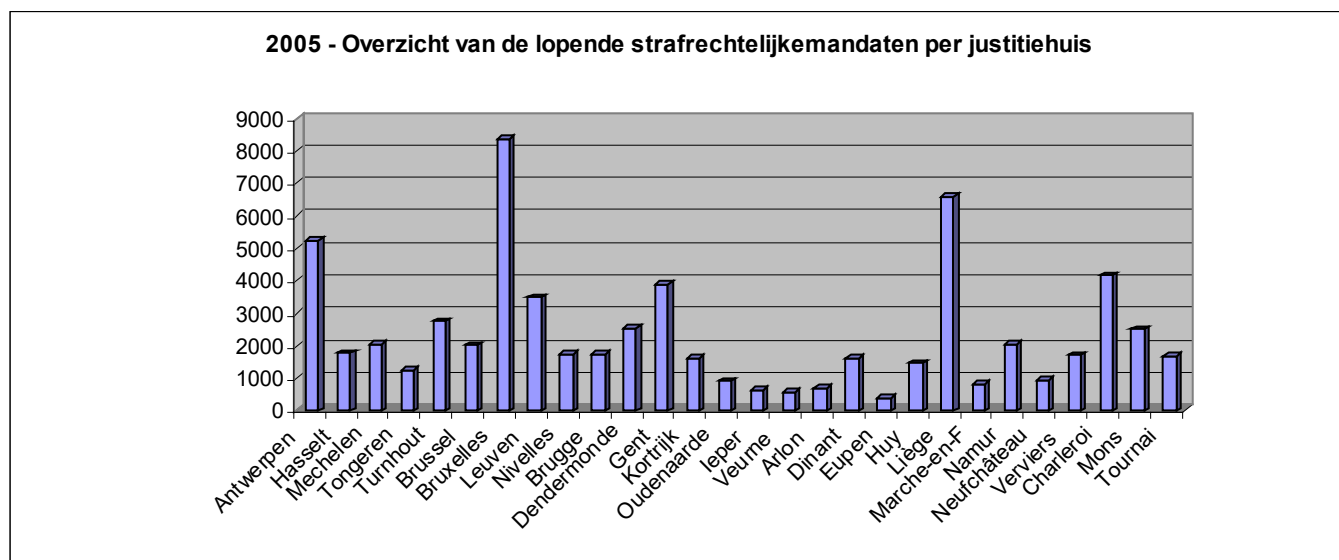

²⁵ Als we op deze manier verwijzen naar de 'strafrechtelijke' mandaten, sluiten we de analyse van de burgerlijke opdrachten uit.

²⁶ De andere mandaten werden als volgt verdeeld: 21,9% voor het rechtsgebied van het Hof van Beroep van Brussel, 17,1% voor dat van Antwerpen, 14,2% voor dat van Mons en 13,2% voor dat van Gent.

²⁷ De andere mandaten werden als volgt verdeeld: 22,2% voor het rechtsgebied van het Hof van Beroep van Brussel, 22,1% voor dat van Antwerpen, 16,5% voor dat van Gent en 12,2% voor dat van Mons.

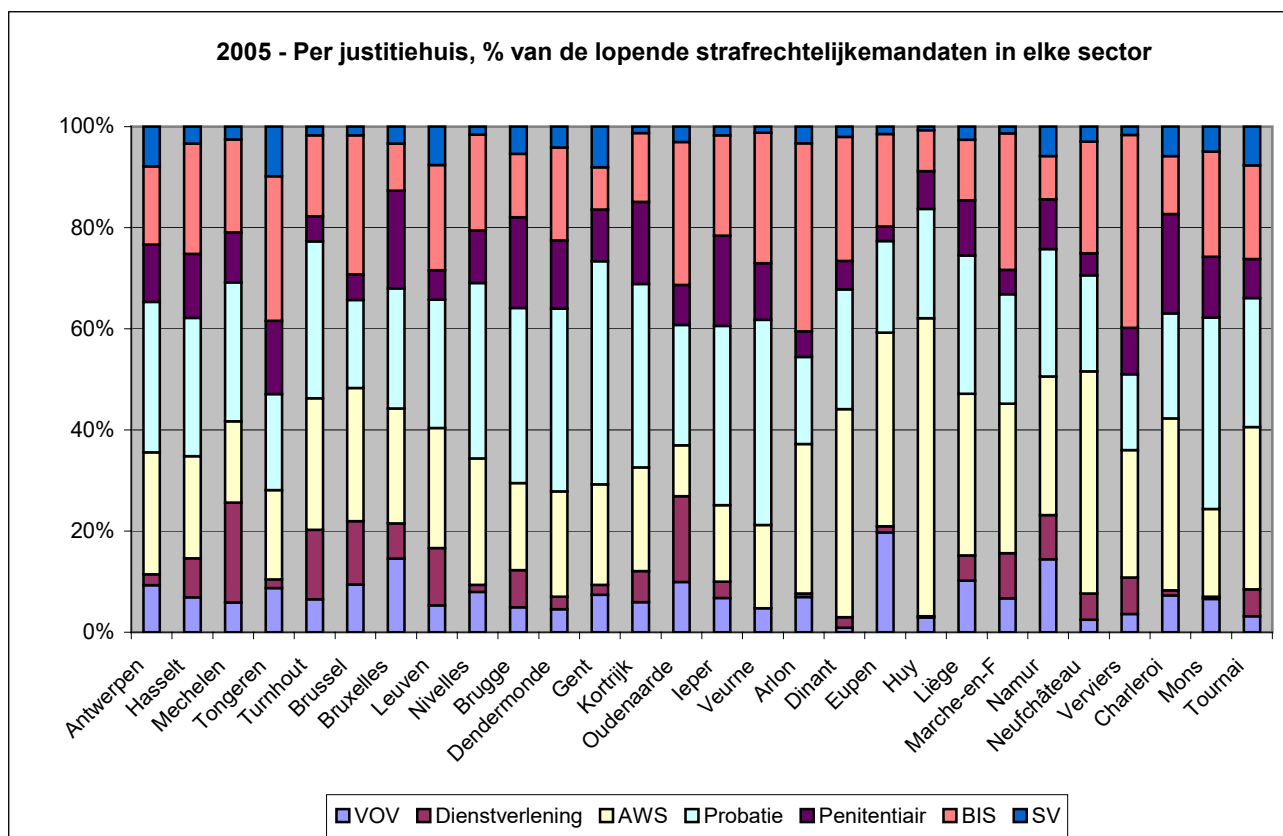
Bij de analyse van de mandaten per justitiehuis stellen we vast dat het justitiehuis Bruxelles (Franstalige sectie²⁸) in 2005 verantwoordelijk was voor het grootste aantal strafrechtelijke mandaten (8370 mandaten), gevolgd door dat van Liège (6586 mandaten) en van Antwerpen (5252 mandaten). Omgekeerd werden de kleinste aantallen mandaten geteld in de justitieuizen Eupen (410 mandaten), Veurne (570 mandaten) en Ieper (649 mandaten) (verder wordt dit aantal mandaten in perspectief geplaatst met de bevolking van de arrondissementen).

Per activiteitssector is het het justitiehuis Bruxelles dat in 2005 het grootste aantal mandaten in elke sector heeft opgevolgd. Er zijn echter enkele uitzonderingen die opvallen. In de sector van de werkstraffen is het bijvoorbeeld het justitiehuis Liège dat het grootste aantal mandaten heeft opgevolgd (12,5% van het totaal aantal mandaten dat in 2005 in de sector van de werkstraffen liep), maar het wordt wel onmiddellijk gevolgd door het justitiehuis Bruxelles (11,3% van de mandaten). In de sector aangaande de bescherming van de maatschappij werden 412 mandaten (dit is 14,7% van alle mandaten die in 2005 in deze sector hangende waren) door het justitiehuis Antwerpen gevolgd.

Per justitiehuis zijn de sectoren waarin het aantal mandaten het hoogst liggen, de sectoren aangaande de probatie, de werkstraffen en de penitentiaire sector. Er vallen echter enkele eigenaardigheden op, zoals het groot aantal mandaten in de sector van de bemiddeling in strafzaken in de justitieuizen Verviers (38,2% van de mandaten die daar in 2005 hangende waren, had betrekking op een bemiddeling in strafzaken) en van Arlon (37,2%). We merken eveneens op dat in het justitiehuis Eupen een groter aandeel mandaten met betrekking tot de vrijheid onder voorwaarden voorkwam dan op andere plaatsen (19,8% van de mandaten, terwijl het gemiddelde voor alle justitieuizen op 8,1% van de mandaten ligt). Het justitiehuis Mechelen valt ook op door zijn hoog percentage mandaten met betrekking tot een dienstverlening (19,7% van de mandaten die in 2005 hangende waren in dit justitiehuis, had daarop betrekking, in vergelijking met een algemeen percentage van 5,8% van alle mandaten).

²⁸ In het vervolg van het rapport vermelden we het Justitiehuis 'Bruxelles' om de Franstalige sectie aan te duiden en 'Brussel' om de Nederlandstalige sectie aan te duiden.

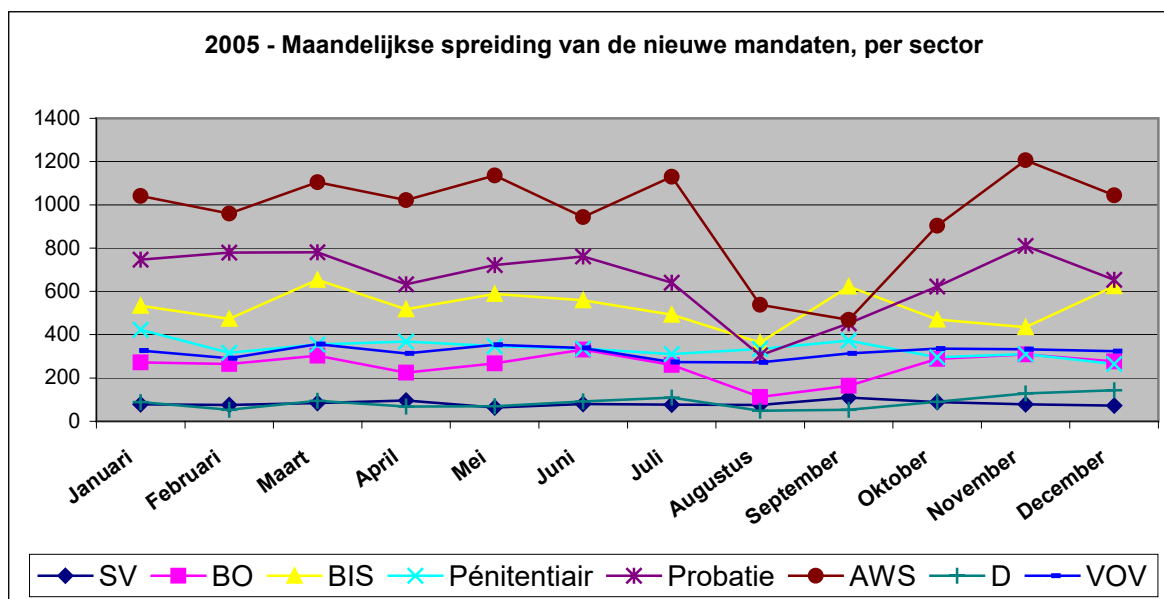

* VOV=Vrijheid onder voorwaarden, AWS=Autonome werkstraf, BIS=Bemiddeling in strafzaken, SV= Sociaal verweer

Tabel 1 en 2 in bijlage geven een overzicht van het aantal mandaten dat in 2005 hangende was per justitiehuis, per rechtsgebied van het Hof van beroep en per activiteitssector.

Met betrekking tot de verdeling van de nieuwe mandaten in de loop van het jaar kennen bepaalde activiteitssectoren een daling tijdens de zomer, terwijl andere tijdens het gerechtelijk verlof geen schommelingen ondergaan. De sectoren aangaande de werkstraffen, de probatie, de burgerlijke opdrachten en de bemiddeling in strafzaken kennen bijvoorbeeld een terugval tijdens de zomer. De sectoren met betrekking tot de bescherming van de maatschappij, de penitentiaire sector, de sector aangaande de vrijheid onder voorwaarden en de dienstverlening worden dan weer gekenmerkt door een relatief constant aantal mandaten per maand. In het algemeen is het aantal nieuwe mandaten in de zomer van 2005 abrupt gedaald om daarna geleidelijk weer te stijgen tot min of meer het niveau van de nieuwe mandaten die in het begin van het jaar werden toegekend²⁹.

²⁹ De verdeling van de nieuwe mandaten in de loop van 2005 werd bepaald in functie van de datum waarop elk justitiehuis er verantwoordelijk voor is geworden; het gaat om de datum van aankomst van het dossier bij het justitiehuis.

SV=Sociaal verweer, BO=Burgerrechtelijke opdrachten, BIS=Bemiddeling in strafzaken, AWS=Autonome werkstraf, D=Dienstverlening, VOV=Vrijheid onder voorwaarden

2.2.1.2. Duiding van de gegevens

Vergelijkingen tussen justitiehuisen of tussen rechtsgebieden van Hoven van beroep op basis van het aantal lopende mandaten zeggen weinig als de context van de cijfers ontbreekt. Daarom zochten we naar indicatoren waarmee de gegevens uit SIPAR kunnen worden geduid: ofwel met informatie op strafrechtelijk vlak, ofwel met externe elementen zoals de bevolking van het gerechtelijk arrondissement.

- Aantal strafrechtelijke mandaten en aantal justitiabelen per 1000 inwoners van meer dan 18 jaar

We koppelden de gegevens uit SIPAR in eerste instantie aan deze met betrekking tot de bevolking ouder dan 18 jaar in de verschillende gerechtelijke arrondissementen. Zo kwam het aantal mandaten en het aantal justitiabelen per 1000 inwoners tot stand. Dankzij deze indicatoren is het mogelijk om een inschatting te maken van het relatief aantal lopende mandaten of justitiabelen waarvoor in 2005 in de justitiehuisen een mandaat liep. Het gaat echter maar om een imperfecte weergave van de realiteit, aangezien de justitiabelen die in SIPAR geregistreerd zijn en via een teleenheid 'mandaat' of 'klant' in rekening worden gebracht, niet altijd in het gerechtelijk arrondissement wonen waar het justitiehuis gevestigd is waarmee ze in contact gekomen zijn. Het is hier enkel de bedoeling om een trendindicator voor te stellen³⁰.

Bij het lezen van de resultaten (zie bijlage 3 en 4) valt in de eerste plaats een zeer groot verschil op tussen het grootst en het kleinst aantal overgemaakte mandaten in verhouding tot de bevolking: het aantal strafrechtelijke mandaten per 1000 inwoners van meer dan 18 jaar schommelt tussen 4,1 en 15,8, terwijl het aantal justitiabelen per 1000 inwoners van meer dan 18 jaar schommelt tussen 3,4 en 14. Deze

³⁰ Het is overigens belangrijk te verduidelijken dat de bevolking waarmee rekening wordt gehouden deze is die in de verschillende gemeenten geregistreerd is. Er wordt bijgevolg geen rekening gehouden met de bevolking die illegaal in België verblijft en niet officieel geregistreerd is.

verschillen in de cijfers lijken erop te wijzen dat al naargelang het arrondissement op een verschillende manier een beroep wordt gedaan op de justitieassistenten. Het valt ook op dat we globaal kunnen vaststellen dat de meerderheid van de Nederlandstalige justitiehuizen gekenmerkt worden door een lager cijfer dan wat voor heel het grondgebied geldt, terwijl de meerderheid van de Franstalige justitiehuizen hogere cijfers vertonen. Het justitiehuis Leuven heeft telkens de hoogste cijfers per 1000 inwoners van meer dan 18 jaar van alle Nederlandstalige justitiehuizen, terwijl aan Franstalige kant het justitiehuis Nivelles telkens de laagste cijfers optekent.

Deze eerste vaststellingen nodigen uit tot een diepgaander onderzoek van de mate waarin gebruik wordt gemaakt van de justitiehuizen in de verschillende gerechtelijke arrondissementen om na te gaan of er al dan niet een samenhang is met de bevolkingsomvang. Om dit te doen maakten we gebruik van verschillende analyses die ondersteund worden door een grafische voorstelling van de relatie tussen deze twee variabelen.

- Analyse van de relatie tussen het aantal strafrechtelijke mandaten en de bevolking van het arrondissement

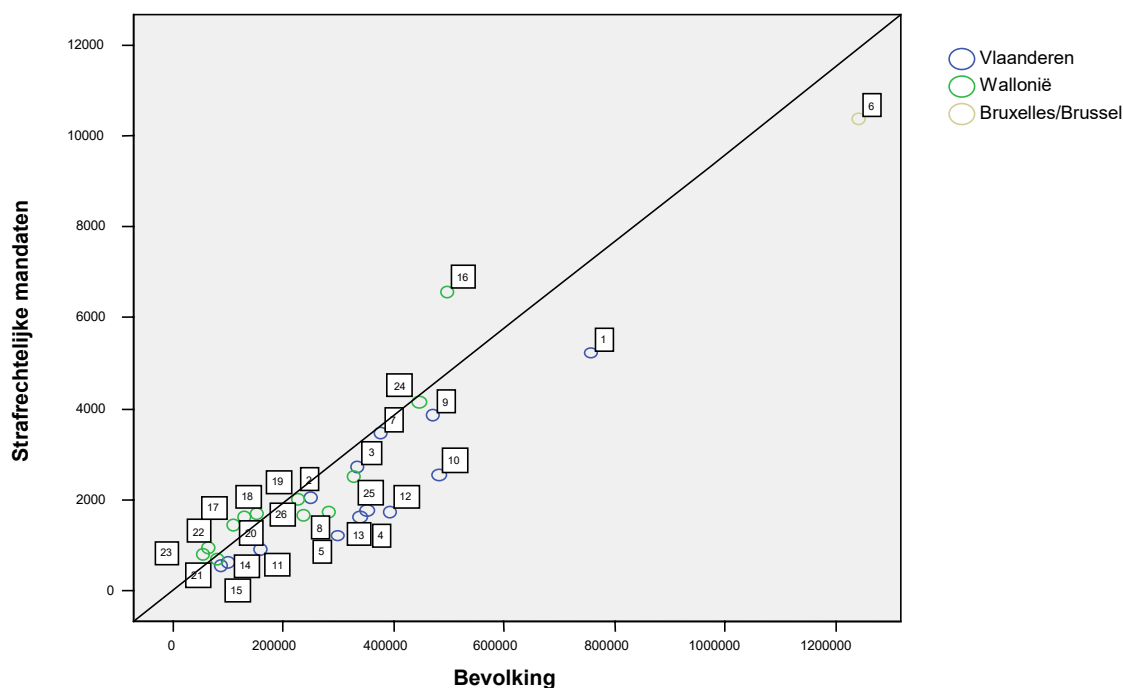
Op basis van de variabele met betrekking tot de omvang van de bevolking in de verschillende gerechtelijke arrondissementen wensen we te begrijpen hoe deze een invloed heeft op het aantal lopende mandaten in de justitiehuizen (betrokken periode = 2005). Onderstaand geven we een grafische voorstelling (spreidingsdiagram) van de verhouding tussen de twee variabelen. Elk punt vertegenwoordigt een justitiehuis, waarvan de positie bepaald wordt door de waarden voor de variabele met betrekking tot het aantal strafrechtelijke mandaten in de loop van 2005 enerzijds en het aantal personen van meer dan achttien jaar in het gerechtelijk arrondissement tijdens hetzelfde jaar anderzijds.

In het algemeen kunnen we uit de analyses en de grafische voorstelling besluiten dat er duidelijke overeenkomsten zijn tussen de twee variabelen³¹, maar we benadrukken wel dat er toch een aantal interessante afwijkingen bestaan. Onderaan links in de grafiek staan de minst bevolkte gerechtelijke arrondissementen: de justitiehuizen die er gevestigd zijn, zijn verantwoordelijk voor het kleinste aantal strafrechtelijke mandaten. We stellen vast dat hoe groter de bevolkingsomvang van het arrondissement, hoe meer het aantal strafrechtelijke mandaten dat aan de justitiehuizen wordt toevertrouwd, stijgt. Het is bovendien duidelijk dat het aantal strafrechtelijke mandaten dat aan de justitiehuizen in het noorden van het land wordt toevertrouwd in het algemeen minder snel stijgt in verhouding tot de bevolking van het arrondissement dan voor de justitiehuizen in het zuiden van het land.

Het aantal strafrechtelijke mandaten dat aan de justitiehuizen wordt toevertrouwd, is dus in de eerste plaats afhankelijk van het bevolkingscijfer van het gerechtelijke arrondissement, zelfs als dit beroep op de justitiehuizen al naargelang de omstandigheid soms wat hoger of lager ligt dan wat men op basis van het bevolkingsaantal zou verwachten.

³¹ De berekening van de regressiecoëfficiënten ($R^2 = 0,853$) en de correlatie (R van Pearson = 0,924) toont aan dat er een significante relatie bestaat tussen de twee variabelen. Op basis van de regressieanalyse kunnen we bovendien stellen dat de bevolkingsomvang van een arrondissement meer dan 80% van de vastgestelde variatie in het aantal mandaten verklaart.

Drie justitiehuisen onderscheiden zich door hun bijzondere situering op de grafiek. Rechtsboven is het justitiehuis Bruxelles/Brussel belast met een minder groot aantal strafrechtelijke mandaten dan wat op basis van de bevolking van het arrondissement zou worden verwacht. We kunnen een vergelijkbare toestand vaststellen voor het justitiehuis Antwerpen. Het justitiehuis Liège ligt echter duidelijk boven de rechte: met een aantal mandaten van meer dan 6500 - terwijl de bevolking van meer dan 18 jaar in het gerechtelijke arrondissement in de buurt van 500.000 inwoners ligt - is het aantal strafrechtelijke mandaten die het in 2005 te verwerken kreeg, proportioneel hoger dan wat de bevolking van het arrondissement zou laten vermoeden.

Significantieniveau: $P = 0,000$

1=Antwerpen; 2=Mechelen; 3=Turnhout; 4=Hasselt; 5=Tongeren; 6=Bruxelles-Brussel; 7=Leuven; 8=Nivelles; 9=Gent; 10=Dendermonde; 11=Oudenaarde; 12=Brugge; 13=Kortrijk; 14=Leper; 15=Veurne; 16=Liège; 17=Huy; 18=Verviers; 19=Namur; 20=Dinant; 21=Arlon; 22=Neufchâteau; 23=Marche-en-Famenne; 24=Charleroi; 25=Mons; 26=Tournai

➤ De activiteit van de justitiehuisen met betrekking tot deze van de parketten

In het kader van de strafrechtelijke opdrachten is de activiteit van de justitiehuisen afhankelijk van deze van de andere actoren van het strafrechtelijk systeem. Om de link tussen het aantal zaken die de justitiehuisen behandelen en de activiteit van de andere actoren te onderzoeken, hebben we het aantal lopende mandaten in de justitiehuisen in 2005 vergeleken met de activiteit van de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg. In eerste instantie maakten we een indicator waarbij we het aantal lopende mandaten in de justitiehuisen in 2005 plaatsten tegenover het aantal nieuwe correctionele zaken en opnieuw geopende zaken in de loop van 2005 op de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg, m.a.w. alle zaken die in 2005 werden ingediend³². De gegevens voor de arrondissementen van Mons en Tournai dienen met enig voorbehoud gelezen te worden: op deze parketten worden bepaalde

³² Bron: databank van het College van procureurs-generaal, statistisch analisten (gegevens gedownload op 9 augustus 2006).

zaken geregistreerd (namelijk vereenvoudigde processen-verbaal), terwijl ze er volgens de registratieregels die op nationaal niveau voor alle parketten worden voorgeschreven niet in thuishoren, hetgeen aanleiding geeft tot een overschatting van het aantal zaken die in 2005 werden ingediend. Er is bovendien geen enkele informatie beschikbaar voor het arrondissement van Eupen³³.

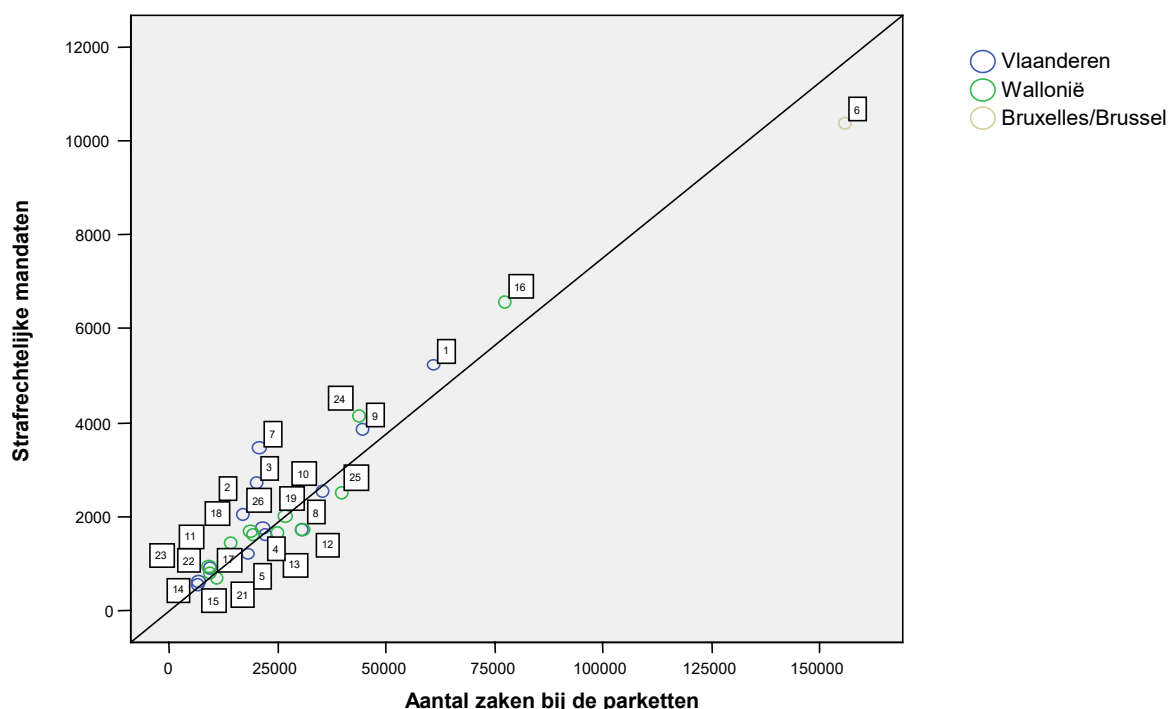
Onderstaande tabel toont de resultaten met betrekking tot deze indicator, waarbij de justitiehuizen geklasseerd worden op basis van het aantal strafrechtelijke mandaten per 100 correctionele zaken die in 2005 bij de parketten werden ingediend.

2005 - Indicatoren i.v.m. het aantal strafrechtelijke mandaten				
Justitiehuizen	Aantal	Aantal strafrechtelijke	Aantal correctionele zaken	Aantal strafrechtelijke mandaten
	strafrechtelijke mandaten 2005	mandaten per 1000 inw. + 18	bij de parketten ingediend in 2005 *	per 100 correctionele zaken bij de parketten ingediend in 2005
LEUVEN	3484	9,3	20.638	16,9
TURNHOUT	2758	8,3	20.030	13,8
MECHELEN	2064	8,3	16.878	12,2
NEUFCHATEAU	965	15,3	9.002	10,7
HUY	1477	13,6	13.893	10,6
IEPER	649	6,5	6.569	9,9
OULDENAARDE	923	5,8	9.309	9,9
CHARLEROI	4153	9,3	43.493	9,5
VERVIERS	1723	11,3	18.617	9,3
MARCHE-EN-FAMENNE	832	15,8	9.110	9,1
VEURNE	570	6,6	6.429	8,9
GENT	3885	8,3	44.238	8,8
ANTWERPEN	5252	7,0	60.696	8,7
DINANT	1630	12,7	19.179	8,5
LIEGE	6586	13,3	77.196	8,5
HASSELT	1774	5,1	21.426	8,3
TONGEREN	1234	4,1	18.016	6,8
NAMUR	2040	9,0	26.624	7,7
KORTRIJK	1639	4,8	21.841	7,5
DENDERMONDE	2554	5,3	35.234	7,2
TOURNAI	1691	7,2	24.789	6,8
BXL-BRUSSEL	10387	8,4	155.337	6,7
ARLON	704	8,9	10.778	6,5
MONS	2517	7,7	39.443	6,4
BRUGGE	1762	4,5	30.304	5,8
NIVELLES	1748	6,2	30.585	5,7
EUPEN	410	7,2		
BELGIË	65411	7,9	789.654	8,3
* Bron: Jaarstatistiek 2005 van de analisten bij het College van procureurs-generaal				
In grijs, de Nederlandstalige justitiehuizen				

De indicator laat ook hier een belangrijke afwijking zien tussen de laagste waarde (5,7 voor het justitiehuis Nivelles) en de hoogste waarde (16,9 voor het justitiehuis Leuven). In tegenstelling tot de indicatoren die gebaseerd zijn op de bevolking van het arrondissement die ouder is dan 18 jaar, zien we hier geen verschil tussen de Franstalige en de Nederlandstalige justitiehuizen.

Vervolgens wilden we nagaan of het aantal strafrechtelijke mandaten dat aan de justitiehuizen toevertrouwd werd, verschilt al naargelang het aantal correctionele zaken dat bij de verschillende parketten werd ingediend. Het onderstaande spreidingsdiagram wijst erop dat deze twee variabelen een lineaire samenhang vertonen. De grafische voorstelling laat het bovendien toe om de justitiehuizen makkelijk tegenover elkaar te plaatsen. De regressielijn geeft tot slot aan dat er een statistisch significante en rechtstreeks proportionale relatie bestaat tussen deze twee variabelen.

³³ *Idem.*

Significantieniveau: $P = 0,000$

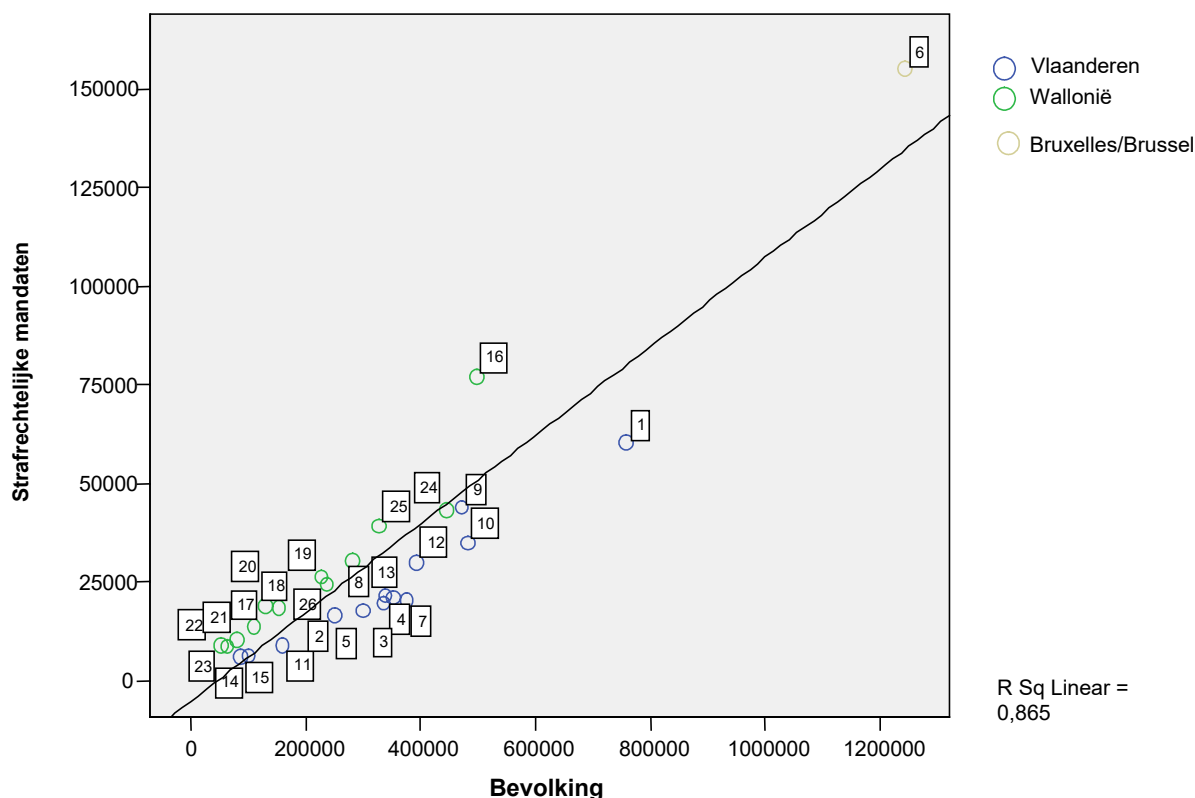
Correlatiecoëfficiënt: R van Pearson = 0,962

Determinatiecoëfficiënt: $R^2 = 0,925$

1=Antwerpen; 2=Mechelen; 3=Turnhout; 4=Hasselt; 5=Tongeren; 6=Bruxelles-Brussel; 7=Leuven; 8=Nivelles; 9=Gent; 10=Dendermonde; 11=Oudenaarde; 12=Brugge; 13=Kortrijk; 14=Leper; 15=Veurne; 16=Liège; 17=Huy; 18=Verviers; 19=Namur; 20=Dinant; 21=Arlon; 22=Neufchâteau; 23=Marche-en-Famenne; 24=Charleroi; 25=Mons; 26=Tournai

In tegenstelling tot wat kon worden aangetoond uit de relatie tussen het aantal strafrechtelijke mandaten die aan de justitiehuizen werden toevertrouwd en de bevolking van het betrokken arrondissement, wijst het aantal strafrechtelijke mandaten in verhouding tot de activiteit van de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg niet op verschillen tussen de justitiehuizen van het noorden en het zuiden van het land. De positie van het justitiehuis Antwerpen valt overigens op in de nieuwe grafiek: terwijl eerder kon worden aangetoond dat het aantal strafrechtelijke mandaten dat aan dit justitiehuis werd toegekend minder hoog is dan wat op basis van de bevolking van het arrondissement verwacht zou mogen worden, zien we nu dat het aantal strafrechtelijke mandaten iets hoger is dan wat de activiteit van het parket zou laten uitschijnen. We kunnen bovendien opmerken dat het justitiehuis Leuven opnieuw opvalt door een hoog aantal strafrechtelijke mandaten, gezien het aantal correctionele zaken dat bij het parket werd ingediend.

Om het hoger verkregen beeld inzake de relatie tussen het aantal strafrechtelijke mandaten dat aan de justitiehuizen werd toevertrouwd en de activiteit van de parketten verder te verfijnen, maakten we een vergelijking tussen de activiteiten van de parketten enerzijds en de bevolkingsomvang van het gerechtelijke arrondissement anderzijds.

1=Antwerpen; 2=Mechelen; 3=Turnhout; 4=Hasselt; 5=Tongeren; 6=Bruxelles-Brussel; 7=Leuven; 8=Nivelles; 9=Gent; 10=Dendermonde; 11=Oudenaarde; 12=Brugge; 13=Kortrijk; 14=Leper; 15=Veurne; 16=Liège; 17=Huy; 18=Verviers; 19=Namur; 20=Dinant; 21=Arlon; 22=Neufchâteau; 23=Marche-en-Famenne; 24=Charleroi; 25=Mons; 26=Tournai

De grafische weergave toont aan dat het aantal correctionele zaken dat in 2005 bij de parketten van de rechtbanken van eerste aanleg werd ingediend ook een statistisch significante relatie vertoont met het aantal personen van meer dan 18 jaar dat in hetzelfde jaar in het gerechtelijke arrondissement woonde - wat enigszins logisch is. Het is echter opmerkelijk vast te stellen dat het aantal correctionele zaken voor éénzelfde bevolkingsaantal systematisch hoger is in de parketten van het zuiden van het land. De parketten van Antwerpen en Liège kennen elk een aantal aanmeldingen dat afwijkt van wat de bevolkingsomvang van het arrondissement zou laten uitschijnen. De positie van het parket van Bruxelles/Brussel is ten slotte een vermelding waard, met een hoger aantal zaken dan wat de bevolking van het arrondissement laat vermoeden.

De verschillen in de relatieve cijfergegevens (in relatie tot de bevolkingsomvang), die worden vastgesteld wanneer het aantal strafrechtelijke mandaten per justitiehuis wordt vergeleken met de bevolking van het gerechtelijk arrondissement, lijken dus niet typisch te zijn voor de activiteit van de justitiehuizen, maar lijken voort te vloeien uit een strafrechtelijke activiteit die in het algemeen intenser is in het zuiden dan in het noorden van het land³⁴.

Dergelijke analyses helpen bijgevolg om te begrijpen of, hoe en waarom de gerechtelijke activiteit van het ene tot het andere arrondissement verschilt, in het

³⁴ In dit stadium van het onderzoek kunnen we echter de hypothese van een registratieverschil niet volledig uitsluiten.

bijzonder door na te gaan of deze verschillen te maken hebben met objectieve elementen zoals de omvang van de bevolking in het arrondissement. Deze analyses zouden in de toekomst meer verfijnd dienen te worden, bijvoorbeeld door rekening te houden met de socio-economische eigenschappen van de betrokken bevolking of de activiteit van de politie, de belangrijkste bron die het strafrechtelijke systeem voedt. Een dergelijke aanpak veronderstelt dat er hypothesen worden geformuleerd die vervolgens gecontroleerd worden naargelang het beschikbare materiaal.

Ten exploratieve titel vroegen we ons daarom af of het type van het geschil dat aan de basis van het justitiemandaat ligt al dan niet een invloed heeft op het overmaken van het mandaat aan de justitiehuisen. Een vorig onderzoek over de voorlopige hechtenis heeft namelijk uitgewezen dat alle Vlaamse gerechtelijke arrondissementen in 2003 voornamelijk aanhoudingsbevelen afleverden op basis van inbreuken die de fysieke integriteit niet aantasten, terwijl de praktijken in de Waalse arrondissementen verschillend waren³⁵. Zouden de afwijkingen tussen de justitiehuisen van het noorden en het zuiden van het land die hierboven beschreven werden, deels verklaard kunnen worden door de aard van de geschillen die eraan gekoppeld zijn? We hebben bijgevolg getracht om na te gaan of het aantal zaken dat aan de justitiehuisen toevertrouwd werd varieert afhankelijk van het aantal correctionele zaken met betrekking tot de vermogensdelicten enerzijds, ofwel met het aantal correctionele zaken met betrekking tot een misdrijf tegen personen anderzijds. Daartoe baseerden we onze analyses op de gegevens van het College van procureurs-generaal en selecteerden en groepeerden we bepaalde misdrijfcategorieën. Zo vormden we een eerste misdrijfgroep die we "Misdrijven tegen goederen en instellingen" noemden: deze groep bevat overtredingen van de strafwet die door de statistisch analisten worden gegroepeerd onder de categorieën 'Eigendom', 'Openbare orde en openbare veiligheid' en 'Openbare trouw'. Een tweede misdrijfgroep onder de titel "Misdrijven tegen personen" bestaat uit strafrechtelijke inbreuken die tegen personen worden begaan en die door de statistisch analisten worden gegroepeerd onder de categorieën "Persoon", "Familie en openbare zeden" en inbreuken op de bijzondere wet betreffende verdovende middelen en doping. Uit de analyses die op deze twee misdrijfgroepen werden uitgevoerd, bleken geen significante verschillen met betrekking tot de variaties die de twee bestudeerde variabelen vertonen: voor de beide types misdrijven (misdrijven tegen goederen en instituties en misdrijven tegen personen) wordt met andere woorden een gelijkaardig beroep op de justitiehuisen gedaan. In dit stadium van het onderzoek, werd de analyse niet voortgezet; het zou in de toekomst verder gezet moeten worden door gebruikte maken van fijnere misdrijfcategorieën en dan de twee die tot nu toe werden gehanteerd.

³⁵ C. VANNESTE (promotor), P. DAENINCK, S. DELTENRE, A. JONCKHEERE en E. MAES, *Onderzoek inzake de voorlopige hechtenis. Analyse van de juridische mogelijkheden om de toepassing van de voorlopige hechtenis te verminderen*, NICC, Collectie van onderzoeksrapporten & onderzoeksnota's, nr. 13, Brussel, maart 2005, 367p.

2.2.2. De activiteit van de justitiehuizen met betrekking tot de sector aangaande de bescherming van de maatschappij

2.2.2.1. Het wettelijk kader van de bescherming van de maatschappij

Internering is geen straf, maar een beveiligingsmaatregel en een vorm van hulpverlening waardoor een persoon die een misdrijf heeft begaan, uit de samenleving verwijderd wordt zodat hij geen schade meer kan aanrichten en tegelijkertijd wordt onderworpen aan een behandeling voor zijn toestand van krankzinnigheid, zwakzinnigheid of een ernstige staat van geestesstoornis waardoor hij niet in staat is om zijn daden te controleren³⁶. Deze maatregel kan door het onderzoeksgerecht of het vonnisgerecht en in sommige gevallen door de minister van Justitie worden genomen³⁷. Wat bijzonder is, is dat het om een beslissing van onbepaalde duur gaat.

De beslissing van internering kan worden voorafgegaan door een observatieperiode op basis van een aanhoudingsbevel dat door het onderzoeksgerecht wordt afgeleverd om een diagnose te stellen over de geestestoestand van de betrokkene. De duur van de observatieperiode bedraagt maximaal één maand en kan worden verlengd tot een maximum van zes maanden. De observatie gebeurt in de psychiatrische afdeling van een strafinrichting.

Commissies ter bescherming van de maatschappij moeten de interneringsmaatregelen toepassen door de plaats waar de persoon zal worden geïnterneerd aan te duiden en zijn toestand op te volgen. Deze commissies worden aangesteld binnen de psychiatrische afdelingen van de strafinrichtingen van Gent, Antwerpen, Leuven-Hulp, Vorst, Namur, Mons, Jamioulx en Lantin. Elke commissie bestaat uit drie leden: een magistraat die als voorzitter optreedt, een advocaat en een arts. De territoriale bevoegdheid van de psychiatrische afdelingen werd door de minister van Justitie vastgelegd, wat bijgevolg *ratione loci* de bevoegdheid van de commissies ter bescherming van de maatschappij heeft bepaald³⁸. De wetgeving vermeldt niet formeel van welke commissie de geïnterneerde personen afhangen. Om praktische redenen hangen ze af van de commissie van de plaats waar ze een misdrijf hebben gepleegd. Volgens J. Casselman, P. Cosyns, J. Goethals, M. Vandenbroucke, D. Van Doncker en C. Dillen kunnen ze echter een aanvraag indienen om onder een andere commissie te vallen³⁹. Dit uitgangspunt werd in het verleden tegengesproken: in een artikel van 1986 was O. Vandemeulebroecke van

³⁶ Wet van 1 juli 1964 ter bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, gewoontemisdadigers en daders van bepaalde seksuele misdrijven (wet die de wet van 9 april 1930 wijzigt en vervangt).

³⁷ Dat laatste geval heeft ofwel betrekking op veroordeelden die in de loop van hun opsluiting blijken te geven van een staat van krankzinnigheid, zwakzinnigheid of een ernstige staat van geestesstoornis, waardoor ze hun daden niet kunnen controleren (de beslissing van de minister moet dan worden genomen na een advies van een commissie ter bescherming van de maatschappij - artikel 21 van voornoemde wet -), ofwel veroordeelden die ter beschikking van de overheid worden gesteld (m.a.w. recidivisten, gewoontemisdadigers en personen die bepaalde seksuele misdrijven plegen).

³⁸ O. VANDEMEULEBROECKE, « Les commissions de défense sociale instituées par les lois de la défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude des 9 avril 1930 et 1er juillet 1964 », *RDPC*, 1986, p.173.

³⁹ J. CASSELMAN, P. COSYNS, J. GOETHALS, M. VANDENBROUCKE, D. DE DONCKER, C. DILLEN, *Internering*, Garant, Leuven-Appeldoorn, 1997, p.48.

mening dat eens een commissie zich over het geval van een geïnterneerde had gebogen, deze commissie bevoegd moest blijven om de persoon te volgen tot de definitieve vrijlating van de betrokkene, om incoherentie in het beslissingsproces te vermijden⁴⁰.

De internering gebeurt in principe in een instelling die door de regering wordt georganiseerd. Dit kan bijvoorbeeld de instelling ter bescherming van de maatschappij Paifve zijn, opgericht naar aanleiding van een koninklijk besluit van 22 december 1972. Om therapeutische redenen en gestaafd door een specifiek gemotiveerd besluit kunnen de commissies echter de internering in een psychiatrische privé-instelling opdragen. Dat is bv. in Vlaanderen het geval met de instelling van Bierbeek. Een derde mogelijkheid is de plaatsing van de geïnterneerde in een psychiatrische afdeling van een strafinrichting. Dit is mogelijk als de verdachte op het moment dat over de internering een beslissing wordt genomen ter observatie reeds in een psychiatrische afdeling van een strafinrichting verblijft. Hij wordt daar dan vastgehouden in afwachting van de aanduiding van een instelling door de bevoegde commissie. Dit kan ook voorvallen als de betrokkene op het moment van de beslissing tot internering reeds opgesloten zit: hij wordt dan voorlopig geïnterneerd in de psychiatrische afdeling van de gevangenis waar hij verblijft of in een andere afdeling die hem door de rechtsmacht die over zijn internering beslist, wordt aangewezen⁴¹.

Er wordt in het kader van de bescherming van de maatschappij dus intens gebruik gemaakt van de gevangenis: het is de plaats waar verdachten voorlopig moeten verblijven in afwachting van een plaats in een geschikte instelling, maar sedert de oprichting van afdelingen ter bescherming van de maatschappij in strafinrichtingen zoals Merksplas (sinds 1952) of Turnhout (1958) ook een interneringsplaats. Deze afdelingen worden niet als psychiatrische afdelingen van een strafinrichting beschouwd, maar als afdelingen ter bescherming van de maatschappij. Deze situatie veroorzaakt enige verwarring. Wanneer er over het aantal geïnterneerden die in de gevangenis verblijven statistische gegevens worden verstrekt, wordt niet altijd vermeld of dit in het kader van een observatieperiode is (die steeds in een psychiatrische afdeling van een gevangenis plaatsvindt) of in het kader van een interneringsbeslissing die in de gevangenis uitgevoerd wordt, hetzij in een afdeling ter bescherming van de maatschappij, hetzij in een psychiatrische afdeling.

Een andere manier om de interneringslocaties voor te stellen, is een onderscheid te maken tussen de instellingen die afhangen van het Ministerie van Justitie (vooral de psychiatrische afdelingen en instellingen ter bescherming van de maatschappij in de gevangenissen) en deze die onafhankelijk zijn (openbare psychiatrische ziekenhuizen of privé-instellingen).

Afhankelijk van de evolutie van de geestestoestand van de geïnterneerde en de voorwaarden voor zijn sociale reïntegratie kan de commissie ter bescherming van de maatschappij haar toestemming geven voor een beperkte vrijheid of een definitieve vrijlating of een vrijlating op proef. Indien een beslissing tot vrijlating op proef wordt

⁴⁰ O. VANDEMEULENBROECKE, « Les commissions de défense sociale instituées par les lois de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude des 9 avril 1930 et 1er juillet 1964 », *op.cit.*, p. 174.

⁴¹ Artikel 14 van voornoemde wet van 1 juli 1964.

genomen, kan de persoon op zelfstandige basis zijn onderkomen organiseren, al dan niet in een familiaal kader, ofwel in een psychiatrisch ziekenhuis of een andere structuur die een omkadering biedt. Alle andere beslissingen betreffende de uitvoeringsmodaliteiten voor de interneringsmaatregelen (uitgangsvergunning, verlof, begeleide uitstappen) kunnen eveneens door de commissie ter bescherming van de maatschappij worden genomen (niet voorzien door de wet maar wel ingevoerd bij ministeriële omzendbrief of voortvloeiend uit administratieve initiatieven)⁴². Uit de gegevens die in SIPAR worden geregistreerd, blijkt trouwens dat in het kader van de voorlopige invrijheidstelling een zeker aantal mandaten aan de justitiehuizen wordt toegekend⁴³.

Als een invrijheidstelling op proef wordt bevolen, wordt de geïnterneerde onderworpen aan een medisch-sociale voogdij waarvan de duur en de voorwaarden door de commissie worden bepaald⁴⁴. In het kader van de sociale voogdij is een justitieassistent verantwoordelijk voor de ondersteuning en controle van de vrijgelaten persoon, op basis van de voorwaarden die hem worden opgelegd. Een eerste rapport moet binnen de maand na de invrijheidstelling door de justitieassistent worden opgesteld, vervolgens minstens om de zes maanden.

2.2.2.2. Heel wat kritiek en een hervorming in zicht

De toepassing van de wet op de bescherming van de maatschappij werd fel bekritiseerd, vooral ter gelegenheid van de parlementaire onderzoekscommissie aangaande de manier waarop het politieel en gerechtelijk onderzoek in de "zaak Dutroux-Nihoul en konsoorten" werd geleid. In haar aanbevelingen raadde de commissie aan om de commissies ter bescherming van de maatschappij af te schaffen en binnen de strafuitvoeringsrechtbank een interneringskamer op te richten⁴⁵ (zie verder de lopende hervorming van de wet).

Vanuit een compleet andere hoek, namelijk deze van de uitgaven, toonde het Rekenhof bijzonder veel interesse voor de problematiek van de internering, aangezien de budgettaire impact van de genomen beslissingen ter zake gevoelig verschilt van de éne commissie tot de andere⁴⁶. Vooral de aanzienlijke stijging van de kosten van internering buiten de penitentiaire instellingen, maar wel op kosten van

⁴² J. CASSELMAN, P. COSYNS, J. GOETHALS, M. VANDENBROUCKE, D. DE DONCKER, C. DILLEN, *Internering, op.cit.*, p.52; C. SEVRAIN, « Les catégories de délinquants, les faits visés, les procédures... », in Dossier « Enfermement psychiatrique, Défense sociale et protection des malades mentaux », *Revue d'action sociale et médico-sociale*, nr. 21, 1999, p.36.

⁴³ Deze voorlopige invrijheidstelling in het kader van de bescherming van de maatschappij zijn nogal vreemd, zeker in het licht van de omzendbrief van 17 januari 2005 over de voorlopige invrijheidstelling, die enkel betrekking heeft op veroordeelden en niet op geïnterneerden. De analyse van de in SIPAR geregistreerde gegevens toont aan dat ze enkel door de commissies ter bescherming van de maatschappij van Antwerpen en Gent werden uitgesproken (zie verder).

⁴⁴ In sommige gevallen houdt deze voogdij de verplichting in een begeleiding of behandeling te volgen in een gespecialiseerde dienst voor de begeleiding of behandeling van seksuele delinquenten (artikel 20 van de wet van 1 juli 1964).

⁴⁵ R. LANDUYT, N. DE T'SERCLAES, *Rapport fait au nom de la commission d'enquête parlementaire sur la manière dont l'enquête, dans ses volets policiers et judiciaires, a été menée dans « l'affaire Dutroux-Nihoul et consorts »*, 14 april 1997, hoofdstuk IV, sectie 3, §7, C.

⁴⁶ 155ème Cahier de la Cour des Comptes, Chambre des Représentants, session 1998-1999, fascicule I, pp. 292 e.v.

het budget van het departement Justitie vormden de aanleiding voor het Hof om de juridische en budgettaire aspecten van de toepassing van de wet op de bescherming van de maatschappij te onderzoeken. In het kader van dit onderzoek vestigde het Hof de aandacht op de verschillen in de aanpak inzake de internering tussen de verschillende commissies ter bescherming van de maatschappij en benadrukte daarbij in het bijzonder dat de commissies van Antwerpen, Gent en Leuven de procedure voor invrijheidstelling op proef met verplichte psychiatrische opname, waarbij de behandeling in dit kader wordt gefinancierd door de ziekteverzekering, zo vaak mogelijk toepassen⁴⁷.

De huidige minister van Justitie werd in de loop van haar mandaat op haar beurt regelmatig door de parlementairen geïnterpelleerd, vooral in verband met de problematiek van de plaatsing (beschikbare plaatsen, therapeutisch kader enz.).

We herhalen dat op initiatief van toenmalig minister van Justitie, Stefaan De Clerck een Commissie 'Internering' werd opgericht in 1996. Deze commissie werd onder het voorzitterschap van Jan Delva geplaatst en bood op 1 mei 1999 een eindrapport aan⁴⁸. Ze formuleert in dit rapport tal van voorstellen voor een betere wetgeving die in het algemeen bevredigend wordt genoemd. In het kader van de uitvoering van de interneringsbeslissingen benadrukt het rapport in het bijzonder de lage kwaliteit van de psychiatrische verzorging die in een penitentiaire omgeving wordt verstrekt, aangezien - aldus het rapport - een gevangenis geen psychiatrische of ziekenhuisfunctie heeft. Enkele jaren later werd een nieuwe commissie eveneens belast met de taak om wat klaarheid te scheppen in de problematiek van de internering. De Ministerraad van 20 juli 2004 droeg het voorzitterschap van de nieuwe commissie over aan professor Cosyns van de universiteit van Antwerpen, om het specifieke statuut van geïnterneerden toe te lichten en een aanvaardbare oplossing voor te stellen voor de financiering van aangepaste behandelingen. Er werd op 27 juni 2005 een synthesesrapport aan de minister van Justitie overgemaakt. Vervolgens werden door de Ministerraad verschillende beleidsrichtingen gekozen: vernieuwing van de instelling ter bescherming van de maatschappij van Paifve, oprichting van een instelling ter bescherming van de maatschappij in Vlaanderen, overleg voor een verhoging van de opvangcapaciteit in het regulier psychiatrische zorgcircuit⁴⁹.

De dramatische gebeurtenissen in de loop van de maand juni 2006⁵⁰ hebben nieuwe hervormingen versneld, wat zich concreet heeft vertaald in een voorontwerp van wet, dat op 21ste december 2006 door de Ministerraad werd goedgekeurd. De tekst

⁴⁷Zie eveneens H. HEIMANS, "Is er nog hoop voor geïnterneerden?", *Orde van dag*, september 2001, p. 23. Dat blijft niet zonder gevolgen voor de justitiehuisen: bij een invrijheidstelling op proef moeten de justitieassistenten de invrijheidgestelde geïnterneerden opvolgen, wat niet het geval is als ze niet worden invrijheidstellen (zie verder de gevolgen op lange termijn van de mandaten).

⁴⁸ Commissie Internering voor de herziening van de wet ter bescherming van de maatschappij van 1 juli 1964, Eindrapport, 115p. plus bijlagen.

⁴⁹ Het lijkt erop dat in Vlaanderen meer mensen in het regulier psychiatrische zorgcircuit opgevangen worden, omdat Vlaanderen hiervoor veel meer bedden ter beschikking heeft dan Wallonië ("Les internés seront enfin mieux traités", artikel gepubliceerd in het dagblad *La Libre Belgique*, op 28 juni 2005).

⁵⁰ De ontvoering en moord op twee kinderen in Luik. In het kader van deze zaak werd een persoon in beschuldiging gesteld. Hij werd eerder al door de rechter ontoerekeningsvatbaar voor zijn daden geacht, geïnterneerd en vervolgens weer vrijgelaten.

bevestigt de afschaffing van de Commissies ter bescherming van de maatschappij. De strafuitvoeringsrechtbanken zouden bevoegd moeten worden voor alle beslissingen met betrekking tot de uitvoering van de internering, zoals de keuze van de instelling waar de geïnterneerde wordt geplaatst. De tekst heeft ook nog andere wijzigingen op het oog. Zo zou elke invrijheidstelling op proef voortaan onderworpen moeten worden aan een onderzoek van contra-indicaties, zoals het risico dat de veroordeelde de slachtoffers lastig valt, het ontbreken van vooruitzichten voor sociale reïntegratie, het risico dat de geïnterneerde opnieuw ernstige feiten pleegt enz. Ten slotte zal de definitieve invrijheidstelling niet langer kunnen worden toegekend als er vooraf geen invrijheidstelling op proef van minstens twee jaar is geweest⁵¹.

2.2.2.3. Versnipperde gegevens en weinig wetenschappelijk onderzoek

De statistische gegevens betreffende de bescherming van de maatschappij worden ofwel in het kader van het beslissingsproces ofwel in het kader van de uitvoering van de beslissingen verzameld. Met betrekking tot deze beslissingen zijn er drie types: de beslissingen tot internering die door de hoven en rechtbanken worden genomen, de beslissingen van de minister van Justitie en ten slotte de beslissingen van de commissies ter bescherming van de maatschappij. Met betrekking tot de uitvoering van deze beslissingen zijn er gegevens beschikbaar binnen de opvangplaatsen (psychiatrische instellingen, strafinrichtingen enz.), maar ook in de opvolgingsstructuren in geval van invrijheidstelling op proef of voorlopige invrijheidstelling, m.a.w. de justitiehuisen. Op dit moment lijkt het erop dat er geen criminologisch onderzoek bestaat waarin een algemeen beeld wordt geschetst op basis van de informatie die aanwezig is in de verschillende naast elkaar bestaande databanken.

- De interneringsbeslissingen die door de hoven en rechtbanken worden genomen

De kwantitatieve gegevens over de beslissingen tot internering die elk jaar door de hoven en rechtbanken worden genomen, werden eerst verzameld door het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS), met de door ons gekende hiaten⁵². Sinds 1993 werd deze taak overgenomen door het statistisch steunpunt van de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid. Hun databank is gedeeltelijk toegankelijk via het internet⁵³. Op de startpagina van deze site wordt melding gemaakt van grote moeilijkheden met betrekking tot de nomenclatuur van het Centraal Strafrechtelijk register die helemaal niet up-to-date is, maar ook in verband met de achterstand die tot stand is gekomen bij de invoer van de veroordelingsberichten. Er zijn onlangs nieuwe problemen toegevoegd, waardoor de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid ervan uitgaat dat de huidige

⁵¹ Zie de persberichten van de Ministerraad van 27 oktober en 21 december 2006. Het wetsontwerp ligt nu ter discussie in het Parlement.

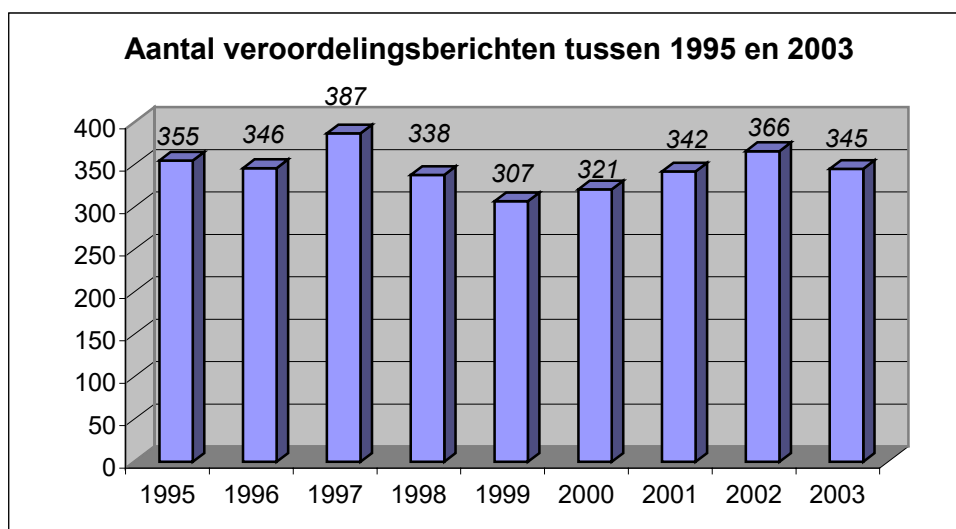
⁵² Zie W. BRUGGEMAN, C. DE SMEDT, A. HENDRICKX, A.-M. HOTTIAUX, G. HOUCHON, M. SCHOTSMANS, J. VAN KERCKVOORDE, C. VANNESTE, *Vers une statistique criminologique. Projet de statistiques « criminelles » intégrées*, Onderzoeksrapport, 1987, 227p.; M. BEUKEN, « Nouvelles perspectives en matière de statistiques des condamnations », *RDPC*, september-oktober 1996, pp. 926-943.

⁵³ op het adres http://www.juridat.be/statistique_dsb/inhoud/fr_index.htm, op 6 december 2006 geraadpleegd.

statistieken over veroordelingen, opschortingen en interneringen onvolledig zijn. Bij het gebruik ervan is dus voorzichtigheid geboden⁵⁴.

Bovendien worden de interneringsbeslissingen die in eerste instantie worden genomen door de raadkamers of door de correctionele rechtbanken door de griffies in de database TPI/REA van de parketten en de correctionele griffies geregistreerd. Daarentegen beschikt men op dit niveau, in voorkomend geval, momenteel niet over betrouwbare en volledige informaticagegevens betreffende de door de hoven van beroep gewezen arresten tegen beschikkingen of vonnissen tot internering die in eerste aanleg werden uitgesproken.

We stellen onderstaand de cijfers voor met betrekking tot het aantal veroordelingen met een maatregel van internering die tussen 1995 en 2003 werden uitgesproken. Tijdens deze periode is het mogelijk dat eenzelfde persoon verschillende veroordelingen heeft gekregen. In 2003 waren er bijvoorbeeld 345 veroordelingen voor slechts 317 personen: 293 van hen kregen enkel een interneringsmaatregel, 22 van hen werden twee keer veroordeeld, 1 persoon kreeg 3 veroordelingen en een laatste persoon kreeg 5 interneringsmaatregelen opgelegd.

Gegevensbron: DSB

Er zijn ook persoonsgegevens beschikbaar, de recentste hebben betrekking op het jaar 2003. Dat jaar was 17% van de veroordeelden tot een interneringsmaatregel jonger dan 25 jaar, 34% was tussen 25 en 34 jaar oud, 31% tussen 35 en 44 jaar en 18% was 45 jaar of ouder. De meeste veroordelingen hadden betrekking op mannen (91%). De meerderheid van deze personen had ook de Belgische nationaliteit (81%).

- De interneringsbeslissingen die door de minister van Justitie worden genomen

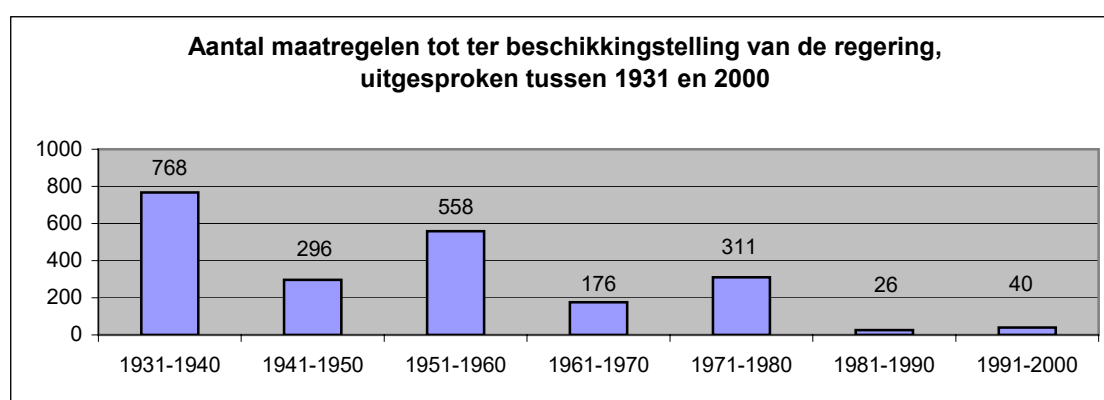
De interneringsbeslissingen die door de minister van Justitie worden genomen, m.a.w. deze die worden genomen met betrekking tot veroordeelden en personen die ter beschikking van de regering worden gesteld, worden niet in een jaarlijkse

⁵⁴ We merken bovendien op dat de nieuwe gegevens die in december 2006 on line werden geplaatst alle eerdere gegevens vervangen, die vooraf op dezelfde website beschikbaar waren.

statistiek opgenomen. Er zou nochtans informatie kunnen worden verzameld, met name op basis van de penitentiaire databanken.

Meer in het bijzonder voor wat betreft de personen die ter beschikking van de regering worden gesteld betreft merken we op dat F. Vanhamme, hoewel er specifieke studies over dit onderwerp werden gedaan, onlangs heeft geprobeerd om de gegevens met betrekking tot het aantal terbeschikkingstellingen van de regering samen te stellen, en binnen deze groep te bepalen hoeveel daarvan onder een interneringsstelsel vallen.

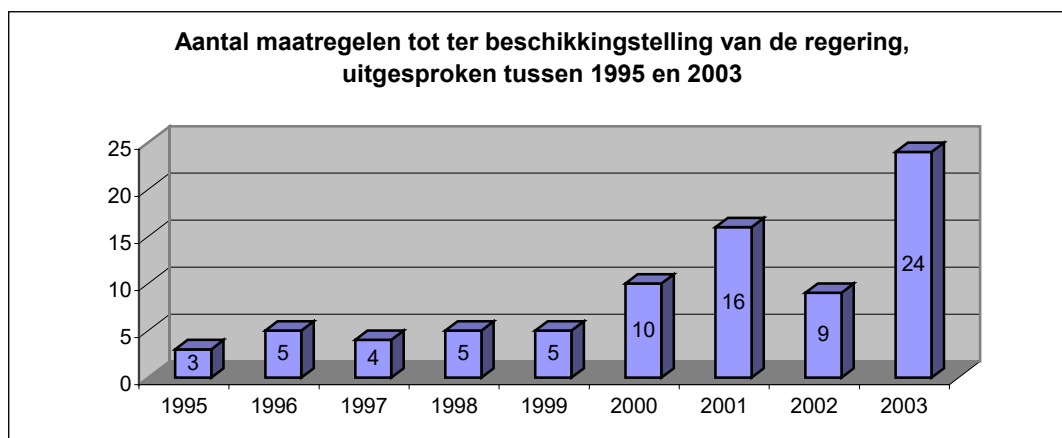
Zulke reconstructie van gegevens is niet zonder problemen verlopen (met name gezien de diversiteit aan bronnen die werden aangewend), hetgeen de onderzoekster er heeft toe aangezet de resultaten veeleer te presenteren als een indicator voor bepaalde tendensen.

Gegevensbron: Françoise Vanhamme - RDPC - 2002

De alzo wedersamengestelde tijdreeksen lijken aan te geven dat de toepassing van de terbeschikkingstelling van de regering tegenwoordig sterk is afgenomen. Hetzelfde geldt, volgens F. Vanhamme, ook voor wat betreft de toepassing van de internering als uitvoeringswijze van de maatregel. Haar onderzoek laat haar bovendien toe te stellen dat, in tegenstelling tot de intentie die aan de dag werd gelegd ten tijde van de invoering ervan in het Belgisch rechtsbestel, deze maatregel zou niet echt van toepassing zijn op de gevaarlijke, herhaaldelijk recidiverende delinquenten die in het begin werden beoogd.

Sedert kort lijkt er een lichte stijging op te treden in het aantal veroordelingen tot een terbeschikkingstelling van de regering. Zo tonen de beschikbare cijfers voor de eerste drie jaar van het nieuwe decennium aan dat nu al in feite het totaal aantal voor de periode 1991-2000 is overschreden. De hervorming die met betrekking tot deze materie werd aangekondigd (zie de persmededeling van de Ministerraad van 1 december 2006) zal deze tendens zonder twijfel nog versterken.

Gegevensbron: Antwoord van de Minister van Justitie op een parlementaire vraag⁵⁵

➤ De activiteit van de Commissies ter bescherming van de maatschappij

Over het werk van de Commissies ter bescherming van de maatschappij in het kader van de uitvoering van een interneringsmaatregel bestaan er nog geen volledige statistische studies, die m.a.w. op lange termijn gebaseerd zijn op beslissingen die door de 8 commissies ter bescherming van de maatschappij werden genomen en op de achterliggende context (profiel van de opgevolgde populaties, plaats van internering enz.). Deze vaststelling, die in 1999 in het eindrapport van de interneringscommissie werd gedaan⁵⁶, lijkt nog steeds actueel. Datzelfde rapport citeerde echter gegevens met betrekking tot het aantal geïnterneerden die op 15 januari 1998 werden opgevolgd door de commissies ter bescherming van de maatschappij en gaf meer uitleg over hun statuut. Zo was van de 2.953 geïnterneerden die tot die dag door de commissies waren gecontroleerd, 41,4% geplaatst in een openbare instelling (instelling ter bescherming van de maatschappij of gevangenis), 37,1% aangeduid als te onderzoeken, 17,1% geplaatst in een privé-inrichting en 4,4% vrij op proef.

In een recent artikel maakt P. Verhaeghe gewag van het aantal geïnterneerde personen in België op 1 januari 2005, inclusief de geïnterneerden die vrij zijn op proef⁵⁷. Er waren dan 3.306 geïnterneerden, dat is een stijging van bijna 12% in vergelijking met 15 januari 1998. Dit percentage moet met de nodige voorzichtigheid in overweging worden genomen aangezien de berekeningswijze noch in het ene noch in het andere geval bekend is. Men zou het aantal geïnterneerden dat door de commissies ter bescherming van de maatschappij jaar per jaar wordt gevolgd, moeten kennen, vooral om te weten of het jaar 1998 al dan niet atypisch is in de evolutie van de gegevens. Van de 3.306 geïnterneerden waren er 1.037 in een psychiatrisch milieu opgesloten (dit is 39,5%) en 1.999 waren vrij op proef (dit is

⁵⁵ Antwoord van 7 juli 2005 op vraag nr. 690 van Mevr. Sabien Lahaye-Battheu van 25 mei 2005, QRVA 51.086, 11-07-2005, pp. 14981-14985.

⁵⁶ Commissie voor de herziening van de wet van de bescherming van de maatschappij van 1 juli 1964, eindrapport, p.8.

⁵⁷ P. VERHAEGHE, *Vrijheid op proef in het kader van een internering*, mededeling tijdens het colloquium "Bescherming van de maatschappij" dat door de werkgroep "Défense sociale" in Brussel op 24-25 november 2005 werd georganiseerd, p.1. De cijfergegevens die hij aanhaalt, werden hem doorgestuurd door het Directoraat-generaal Uitvoering van Straffen en Maatregelen van de FOD Justitie. Tijdens zijn tussenkomst werd evenwel niet gepreciseerd welke registratiemethode werd gebruikt.

60,5%). Er waren meer geïnterneerden vrij op proef in Vlaanderen dan in Wallonië (respectievelijk 60,2% en 39,8%)⁵⁸. De algemene verdeling van de geïnterneerden in Vlaanderen en in Wallonië bedroeg respectievelijk 1.710 en 1.596.

Doordat er geen systematisch geregistreerde informatie beschikbaar is met betrekking tot de beslissingen van de commissies ter bescherming van de maatschappij kunnen we de evolutie van de duur van de internering niet kennen. Hiermee zouden we een beter beeld kunnen krijgen van de evolutie van het aantal personen dat jaarlijks door de Commissies wordt gevolgd⁵⁹. Een eventuele stijging van het aantal geïnterneerden onder de controle van de commissies zou echter kunnen worden verklaard door een stijging van de duur van de interneringsmaatregelen, terwijl het aantal beslissingen tot internering relatief stabiel is gebleven.

Er werden bovendien analyses gedaan op steekproeven van dossiers van geïnterneerden. In het begin van de jaren '90 bestudeerde P. Thys bijvoorbeeld in zijn doctoraatsthesis in de psychologie 261 dossiers waar hij in een artikel dat in 1995 werd gepubliceerd, verslag over uitbrengt⁶⁰. De studie had onder andere betrekking op de psychosociale toestand van de geïnterneerden, de duur van hun opsluiting, hun psychiatrische diagnose enz.

Recenter werden er in Vlaanderen bepaalde studies gedaan op de gegevens over de geïnterneerden die door de Nederlandstalige commissies ter bescherming van de maatschappij werden gevolgd. Een van deze studies had betrekking op geïnterneerden die op 12 juli 2001 afhingen van de commissies ter bescherming van de maatschappij van Antwerpen, Gent en Leuven, d.i. 1.435 personen. De bestudeerde groep bestond uit zowel personen die in een instelling verbleven als mensen die vrij op proef waren. De studie werd uitgevoerd op basis van individuele dossiers; er werd rekening gehouden met zowel persoonskenmerken van de geïnterneerden (leeftijd, geslacht enz.) als administratieve (plaats van internering) en gerechtelijke gegevens (antecedenten)⁶¹. Met betrekking tot de persoonskenmerken van de geïnterneerden blijkt uit het onderzoek dat 93,65% van hen van het mannelijke geslacht was en op het moment van de beslissing over hun internering gemiddeld 34,33 jaar was. 70% van deze personen was tussen 23 en 45 jaar⁶². De misdrijven die door geïnterneerde personen waren begaan, waren misdrijven tegen personen (31,44%), seksuele delicten (28,65%) en misdrijven tegen de eigendom (26,57%). Van alle personen die op 12 juli 2001 door de Nederlandstalige

⁵⁸ Het artikel maakt geen onderscheid tussen invrijheidstelling op proef en voorlopige invrijheidstelling; we kunnen er echter van uitgaan dat de genoemde cijfers betrekking hebben op beide invrijheidstellingsmodaliteiten.

⁵⁹ Er werden door de commissies echter schattingen gedaan naar aanleiding van het werk dat door de interneringscommissie werd uitgevoerd onder voorzitterschap van J. Delva. Ze werden gepubliceerd in het rapport dat op 1 mei 1999 werd ingediend.

⁶⁰ P. THYS, « Le traitement pénal des délinquants anormaux: un coup de sonde dans la pratique de la loi belge de défense sociale », RDPC, januari 1995, pp. 29-43

⁶¹ Met betrekking tot de gerechtelijke antecedenten stelden de onderzoekers vast dat deze informatie in een aantal dossiers niet beschikbaar was.

⁶² S. DE VUYSERE, J. CASSELMAN, G. VERVAEKE, "De geïnterneerdenpopulatie van Vlaanderen: enkele cijfergegevens", op.cit., pp.599-604; S. DE VUYSERE, J. CASSELMAN, G. VERVAEKE, "De Commissies ter Bescherming van de Maatschappij van Antwerpen, Gent en Leuven. Een vergelijking van de geïnterneerdenpopulatie", *Panopticon*, 2003, pp.604-609.

commissies werden gevolgd, had 33,4% een maatregel van invrijheidstelling op proef gekregen, verbleef 30,82% in een gevangeniscontext en 29,16% in een niet-penitentiaire instelling. De andere personen werden als te onderzoeken beschouwd. De onderzoekers trokken bovendien de aandacht op de verschillen in opvolging tussen mannen en vrouwen. Proportioneel worden vrouwen minder vaak opgevolgd in een gevangenis, ze worden vaker in psychiatrische ziekenhuizen behandeld en ze krijgen vaker een invrijheidstelling op proef.

Ten slotte werd in het kader van de werkzaamheden van de werkgroep onder leiding van professor Cosyns (zie *hoger*) aan het departement Criminologie van het NICC gevraagd mee te werken aan de analyse van voorhanden zijnde gegevens in het kader van de internering (penitentiaire, psychiatrische gegevens en informatie van de commissies ter bescherming van de maatschappij). De resultaten van deze analyses werden opgenomen in het syntheseverslag van de werkgroep dat in mei 2005 werd neergelegd⁶³. Ze hadden vooral betrekking op geïnterneerden die op 15 september 2004 opgesloten waren in instellingen van de FOD Justitie (dus zonder de geïnterneerden die vrij waren op proef), en geven in het bijzonder enig zicht op het sociobiografisch profiel en de psychiatrische pathologie van deze justitiabelen. De studie toont onder meer aan dat er verschillen in aanpak bestaan tussen het noorden en het zuiden van het land: de geïnterneerden in Vlaanderen worden vaker van hun vrijheid beroofd in instellingen die van de FOD Justitie afhangen en ze verblijven er ook langer, terwijl de geïnterneerden in Wallonië genieten van een behandeling binnen beveiligde psychiatrische inrichtingen. Uit de studie blijkt bovendien dat heel wat geïnterneerden die op proef worden vrijgelaten in Vlaanderen verblijven in een residentiële omgeving in het regulier psychiatrisch circuit, terwijl Wallonië vaker kiest voor een ambulante aanpak.

➤ Het profiel van invrijheidgestelde geïnterneerden

Door het departement Criminologie van het NICC werd een studie gedaan naar de evolutie van de populatie opgesloten geïnterneerden naargelang misdrijfcategorie, en dit in het kader van een globaler onderzoek naar de evolutie van de penitentiaire bevolking. Hierbij werd de evolutie van de Belgische penitentiaire bevolking tussen 1980 en 1998 bestudeerd. De resultaten van de uitgevoerde analyses toonden onder andere aan dat de geïnterneerde bevolking (eindejaarsbevolking jaar 1998) vooral betrokken was geweest bij misdrijven in de categorie 'openbare zedenschennis' en 'vrijwillige brandstichting'⁶⁴, hetgeen de resultaten van voornoemde studie door S. DE VUYSERE, J. CASSELMAN en G. VERVAEKE bevestigt.

⁶³ P. COSYNS, (voorzitter), WERKGROEP FORENSISCH PSYCHIATRISCH ZORGCIRCUIT, *Syntheseverslag*, mei 2005, 13p. plus bijlagen. Zie ook het artikel (te verschijnen in *Panopticon*) 'Geïnterneerden in België: de cijfers'.

⁶⁴ E. MAES, "Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie naar misdrijfcategorie (1980-1998)", *Panopticon*, 2002, p. 344.

2.2.2.4. Een nieuw perspectief dankzij de gegevens uit SIPAR

Uit een studie van een sector zoals deze van de bescherming van de maatschappij blijkt de originele inbreng van de gegevens die door de justitieassistenten in SIPAR worden geregistreerd. Zo worden de voorwaarden die door de commissies ter bescherming van de maatschappij in het kader van de invrijheidstelling van geïnterneerden nergens systematisch geregistreerd; nochtans vormen ze waardevolle indicaties in het kader van het strafrechtelijk beleid.

Men mag echter niet vergeten dat de interventie van de justitieassistenten beperkt is in de sector van de bescherming van de maatschappij en SIPAR daarom enkel een algemeen beeld van deze sector kan geven, ook al kan het over bepaalde aspecten een vrij precies beeld geven. Bijvoorbeeld:

- In het kader van de observatie is er geen interventie door de justitieassistenten;
- In het kader van de internering van de *beschuldigten* (art.7) voeren ze enquête- of begeleidingstaken uit;
- In het kader van de internering van *veroordeelden* (art.21) voeren ze eveneens enquête- of begeleidingstaken uit⁶⁵;
- In het kader van de terbeschikkingstelling van de regering van *recidivisten*, van *gewoontemisdadigers* en van *daders van bepaalde seksuele misdrijven* (art.25) treden ze op in het kader van een invrijheidstelling onder voorwaarden of in het kader van een internering.

Met SIPAR kan op dit moment echter geen onderscheid gemaakt worden tussen de verschillende types van internering: internering van beschuldigten, van veroordeelden en/of personen die ter beschikking van de regering worden gesteld. Het zou nuttig kunnen zijn om andere databanken te raadplegen om dit soort informatie bij elkaar te verzamelen (de penitentiare databank registreert bijvoorbeeld het wettelijk statuut van de geïnterneerden). In de toekomst zou het in elk geval interessant zijn om dit type onderscheid te kunnen maken binnen de sector van de justitiehuisen (zie bijvoorbeeld de problematiek van bepaalde seksuele misdrijven).

1. KENMERKEN VAN DE GEÏNTERNEERDEN

Inleiding

In het algemeen is het profiel van de door de justitiehuisen gevolgde personen op meer dan één manier interessant. Het laat altoos toe na te gaan of er, voorafgaand aan de parajustitiële tussenkomst, mogelijke strafrechtelijke trajecten bestaan waarnaar de justitabelen worden toegeleid naargelang een of andere persoonlijke eigenschap. In dit verband kan een variabele zoals de nationaliteit van de geïnterneerde een rol spelen. Op het vlak van de psychosociale aanpak kan kennis van het profiel van de justitabelen door de justitieassistenten een aanpassing van

⁶⁵ Dit niettegenstaande de wetgeving dit niet uitdrukkelijk voorziet (het ministerieel besluit van 23 juni 1999 stelt de basisinstructies voor de justitiehuisen vast en bepaalt in vrij algemene bewoordingen dat de basisopdrachten van de justitiehuisen zich situeren op het vlak van informatieverstrekking, adviesverlening, controle en begeleiding in het kader van de wet ter bescherming van de maatschappij).

hun professionele aanpak bewerkstelligen omdat ze anticiperen en hun aanpak optimaal aanpassen. Een analyse van de socioprofessionele situatie van de gevolgde personen in het kader van de bescherming van de maatschappij, getuigt bijvoorbeeld van de onzekerheid waarin zij zich meestal bevinden, wat ongetwijfeld een verklaring vormt voor het feit dat in meer dan één beslissing op vier van de commissies ter bescherming van de maatschappij die in 2005 werden uitgesproken en in SIPAR als een invrijheidstelling met voorwaarden werden geregistreerd, in een algemene sociale bijstand wordt voorzien als een van de opgelegde voorwaarden. Ten slotte bestaan er naargelang het gerechtelijk arrondissement of de activiteitssector soms gevoelige verschillen in profiel van de populatie die het voorwerp uitmaakt een parajustitiële tussenkomst, hetgeen uitnodigt tot een grondige studie naar de oorsprong van dit verschil. Uiteindelijk zijn het zowel de individuele aan justieassistenten toevertrouwde opdrachten als de structurele acties waarvoor ze verantwoordelijk zijn, die op zinvolle wijze kunnen worden belicht door middel van de in SIPAR geregistreerde gegevens.

Vertrekkend vanuit een inductieve analyse van de geregistreerde gegevens werd getracht een profiel op te stellen van de populatie geïnterneerden die door de justitieassistenten wordt opgevolgd.

Voor 2.464 geïnterneerden ontvingen de justitiehuisen in de loop van het jaar 2005 minstens één mandaat in de sector van de bescherming van de maatschappij. Dit cijfer heeft, ter herinnering, slechts betrekking op een deel van de personen aan wie in België een interneringsmaatregel werd opgelegd, aangezien in SIPAR enkel die gevallen worden opgenomen waarvoor een mandaat wordt verleend dat onder de verantwoordelijkheid van een justitiehuis valt. Een zeker aantal geïnterneerden die in de psychiatrische afdeling van een strafinrichting of in een instelling ter bescherming van de maatschappij is opgesloten, is bijgevolg niet in deze gegevens opgenomen. Deze 2.464 mensen zijn overigens niet allemaal vrij omdat ze bijvoorbeeld ook het voorwerp kunnen uitmaken van een enquête met het oog op een invrijheidstelling op proef. Ter herinnering (zie hoger), van de 3.306 geïnterneerden waren er op 1 januari 2005 1.999 vrij op proef (dit is 60%)⁶⁶.

➤ De meeste justitiabelen zijn reeds gekend in de justitiehuisen

Van de 2.464 personen voor wie in 2005 minstens één mandaat werd opgenomen, in de sector bescherming van de maatschappij, maakten er 648 (dit is 26,3%) het voorwerp uit van een eerste mandaat in deze sector in de loop van 2005: ofwel hadden ze nog nooit voordien het voorwerp uitgemaakt van een mandaat in de sector bescherming van de maatschappij, ofwel was dit wel al eerder gebeurd, maar was het mandaat in kwestie al afgesloten vóór begin 2005⁶⁷. Minstens 73,7% van de personen voor wie in 2005 een enquête- of begeleidingsmandaat in de sector

⁶⁶ P. VERHAEGHE, *Vrijheid op proef in het kader van een internering*, mededeling tijdens het colloquium "Bescherming van de maatschappij", georganiseerd door de werkgroep "Défense sociale", *op.cit.*

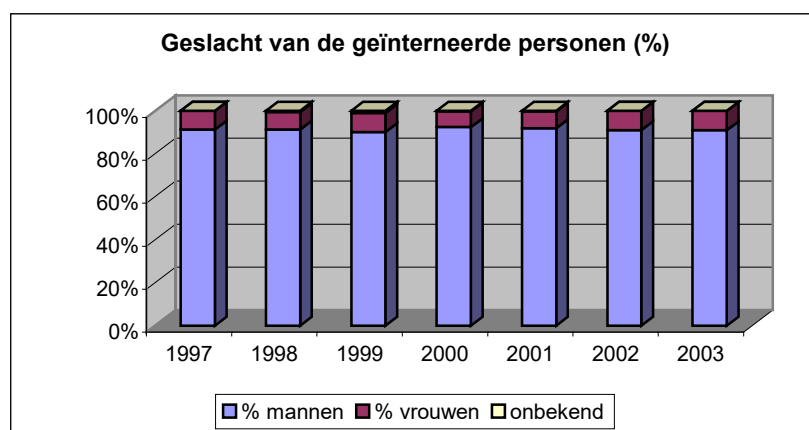
⁶⁷ Deze berekening is gebaseerd op de datum waarop de justitiehuisen verantwoordelijk werden voor de mandaten (N ontbrekende gegevens = 3 of 0,1%).

bescherming van de maatschappij werd uitgevoerd, was alzo reeds gekend bij de justitiehuisen⁶⁸.

➤ Een meerderheid van de justitiabelen is van het mannelijk geslacht

89,4% van de personen voor wie in de loop van het jaar 2005 minstens één nieuw eerste mandaat werd opgenomen in de sector bescherming van de maatschappij (d.i. 579 personen) was van het mannelijke geslacht, het percentage vrouwen bedroeg slechts 6,9%⁶⁹.

Het laatste rapport van de dienst justitiehuisen, dat betrekking had op het jaar 2003 maakte melding van 6% vrouwen waarvoor in 2003 een nieuw mandaat werd opgestart. Dit cijfer lag in 2002 op 8%, in 2001 op 8% en in 2000 op 12%⁷⁰. Deze resultaten roepen de vraag op of er de laatste jaren geen lichte tendens bestaat om een interneringsmaatregel minder vaak toe te passen ten aanzien van vrouwen. De statistieken inzake internering die recent op de website van het statistisch steunpunt van de Dienst voor Strafrechtelijk Beleid werden gepubliceerd, geven echter toch een relatief stabiel cijfer voor beide categorieën.

Bron: Statistisch steunpunt, DSB

In dit verband is het interessant eraan te herinneren dat C. Vanneste in haar doctoraatsstudie over de evolutie van de gevangenisbevolking tussen 1830 en 1995 heeft kunnen aantonen dat de populatie ten aanzien van wie een (niet-strafrechtelijke) psychiatrische maatregel werd opgelegd een volledig ander profiel vertoont dan de gevangenisbevolking: terwijl de vrouwelijke bevolking in de gevangenschappen duidelijk in de minderheid is, bestaat er (tot 1983) binnen de populatie die opgesloten is in gespecialiseerde psychiatrische instellingen een bijna gelijke verdeling tussen de twee geslachten⁷¹.

⁶⁸ Dit is een minimum, want bij de justitiabelen die als nieuw werden beschouwd in 2005 waren sommigen misschien al door een justitiehuis gevolgd maar was (waren) hun manda(a)t(en) al vóór 1 januari 2005 afgesloten.

⁶⁹ N ontbrekende gegevens = 24, d.i. 3,7%.

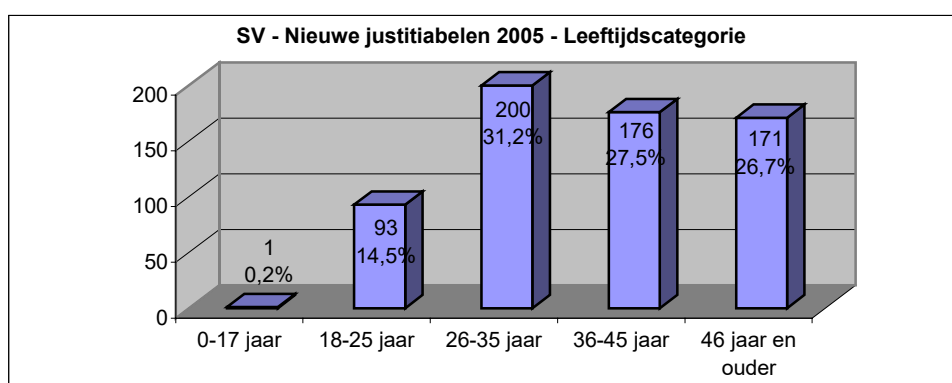
⁷⁰ Volgens de activiteitenverslagen van de dienst justitiehuisen van 2000, 2001, 2002 en 2003, waarbij het jaar 2003 het laatste is waarvoor een activiteitenverslag beschikbaar is (het rapport van 2004 wordt afgerond).

⁷¹ C. VANNESTE, *Les chiffres des prisons de 1830 à 1995. Des mécanismes économiques à leur traduction pénale* (doctoraatsthesis), UCL, 1997, p.92.

➤ Relatief oude justitiabelen

De leeftijd van de personen voor wie in de loop van 2005 een eerste mandaat werd opgenomen in de sector bescherming van de maatschappij, werd geanalyseerd aan de hand van het ogenblik waarop het justitiehuis voor dit eerste mandaat verantwoordelijk werd. Uit deze analyse blijkt dat een beperkt aantal van hen (14,7%) 25 jaar of jonger was. Een meerderheid van hen was ouder dan 36 jaar (54,2% van het totale aantal nieuwe justitiabelen van wie de leeftijd gekend is). De oudste justitiabele was 79 jaar. De 'nieuwe justitiabelen van 2005' zijn gemiddeld 38 jaar en 3 maanden oud.

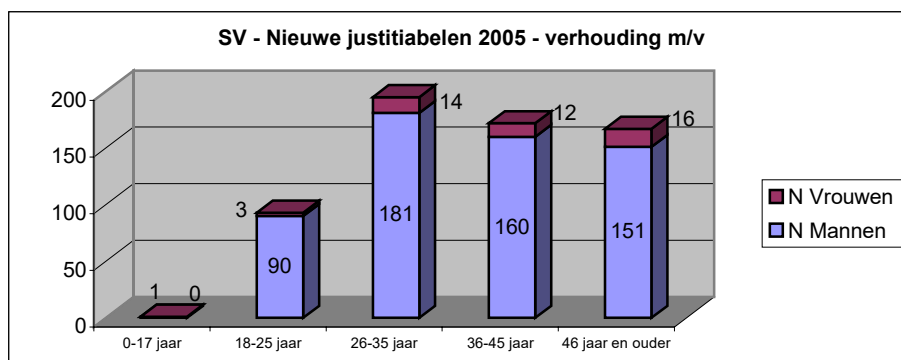
Dit leeftijdsgemiddelde - relatief hoog in vergelijking met de leeftijdsgemiddelden die in andere activiteitssectoren van de justitiehuisen worden opgetekend⁷² - moet worden afgezet tegen de gemiddelde leeftijd die werd vastgesteld in recente studies in het noorden van het land (zie *hoger*) en waarbij de gemiddelde leeftijd werd berekend op het moment van de beslissing tot internering (34 jaar en 3 maanden). Het iets hogere gemiddelde van de justitiabelen waarvoor binnen de justitiehuisen een mandaat werd opgenomen, kan worden verklaard door het feit dat de justitiehuisen pas later tussenkomen, nl. nadat beslist is geworden tot oplegging van een interneringsmaatregel, bijvoorbeeld in het kader van een invrijheidstelling op proef.

Ontbrekende gegevens = 7, d.i. 1,1%

Bij de analyse van de leeftijd van de justitiabelen naargelang geslacht stellen we vast dat het aandeel vrouwen iets hoger ligt in de categorie van 46 jaar en meer (9,6% vrouwen in deze categorie, tegenover een globaal gemiddelde van 6,9%). 61,4% van de vrouwen voor wie in 2005 een nieuw mandaat in de sector bescherming van de maatschappij werd opgenomen, was overigens 36 jaar en ouder. Deze gegevens weerspiegelen zich ook in de gemiddelde leeftijd van de vrouwen, die iets hoger ligt dan die van de mannen: 40 jaar en 6 maanden (in vergelijking van een gemiddelde leeftijd van 38 jaar bij de mannen).

⁷² Bijvoorbeeld in de sector werkstraffen: in een recente studie benadrukt H. Dominicus dat de meeste justitiabelen (44%) voor wie in 2005 een mandaat met betrekking tot een werkstraf werd opgenomen, jonger is dan 25 jaar. Slechts 9% is 45 jaar of ouder (zie H. DOMINICUS, "De werkstraf in België. Eerste bevindingen en ervaringen vanuit de dienst justitiehuisen", *Panopticon*, 2006, 4, p. 48).

Ontbrekende gegevens = 20

➤ Een beperkte aanwezigheid van buitenlandse geïnterneerden

Met betrekking tot de nationaliteit hebben we moeten vaststellen dat voor 56,3% van de nieuwe justitiabelen in 2005 gegevens ontbreken, hetgeen noopt tot voorzichtigheid in het gebruik van de beschikbare gegevens. Voor de overige 43,7% van de cliënten van wie de nationaliteit dus wel gekend is, ziet de verdeling er als volgt uit: 88,7% van de betrokken personen heeft de Belgische nationaliteit, 3,5% is afkomstig uit een land dat momenteel lid is van de Europese Unie en 7,8% uit een land dat niet tot de Europese Unie behoort⁷³.

Als we ons baseren op een variabele die door de justitieassistenten vaker wordt ingevuld - het geboorteland (99,2% beschikbare gegevens) stellen we vast dat de nieuwe justitiabelen van 2005 in de sector bescherming van de maatschappij hoofdzakelijk in België geboren zijn (92,8%). 5,3% is geboren in een land dat op dit ogenblik geen lid is van de Europese Unie, terwijl 1,9% op het Europese grondgebied is geboren. Indien men rekening houdt met alle justitiabelen, zowel oude als nieuwe, die in 2005 werden opgevolgd in het kader van de sector bescherming van de maatschappij, dan bedraagt het percentage personen dat in België is geboren, 93,4%. Dit percentage kan hoog lijken, doch het is relatief gezien van dezelfde orde als dit dat wordt vastgesteld in de andere activiteitssectoren van de justitiehuisen. Het contrast tussen de zogenaamde gevangenissector en deze van de zogenaamde alternatieve straffen is daar alleen maar een bevestiging van⁷⁴.

⁷³ Dit onderscheid op Europees niveau is met het oog op de analyse op een fictie gebaseerd, omdat men er op basis van de huidige geopolitieke situatie rekening mee houdt of voor elke justitiabele zijn land al dan niet deel uitmaakt van de Europese Unie. De Europese grenzen worden echter regelmatig gewijzigd door geopolitieke ontwikkelingen, zoals recent nog het geval was met de toetreding van Hongarije tot de Unie.

⁷⁴ Op 3 mei 2006 waren van de 9.737 gevangenen die in de penitentiaire instellingen opgesloten waren, 58% van Belgische nationaliteit en dit cijfer lag nog lager voor de beklaagden afzonderlijk (47,6% van de justitiabelen van Belgische nationaliteit en dus 52,4% buitenlanders). Zie in dit verband het schriftelijke antwoord van de minister van Justitie van 12 mei 2006 op een vraag die door mevr. N. Lanjri aan de Kamer werd gesteld, QRVA 51.129, 17 juli 2006, pp. 25391-25394. Maar opgelet: terwijl we ons voor de opsluitingscijfers baseren op gegevens over de nationaliteit van de justitiabelen, herinneren we eraan dat bovenstaande gegevens voor de zogenaamde alternatieve maatregelen betrekking hebben op het geboorteland; één en ander is dus niet helemaal vergelijkbaar. De laatste gegevens die on line werden gezet door het statistisch steunpunt van de DSB in december 2006 melden dan weer dat 81% van de personen die in 2003 werden veroordeeld tot een interneringsmaatregel van Belgische nationaliteit is.

Justitiehuizen - justitiabelen 2005 – Geboorteland

<i>Sectoren</i>	<i>% personen die in België geboren zijn</i>		<i>% ontbrekende gegevens</i>
<i>Penitentiair</i>	90,6		1,2
<i>Probatie</i>	92,1		0,6
<i>Bemiddeling in strafzaken</i>	92,4		0,6
<i>Werkstraf</i>	90,1		0,4
<i>Burgerrechtelijke opdrachten</i>	93,2		1,4
<i>Dienstverlening</i>	94,2		0,1
<i>Vrijheid onder voorwaarden</i>	90,8		0,8

Uit een grondigere analyse van de gegevens die in de sector bescherming van de maatschappij zijn geregistreerd, blijkt dat het aantal justitiabelen dat in de Europese Unie of in een ander land geboren is, varieert van het ene justitiehuis tot het andere (deze vaststelling gold ook voor de sectoren probatie en werkstraffen waarnaar een verkennend onderzoek werd verricht op basis van eerdere extracties). Terwijl het aantal justitiabelen dat in 2005 in een justitiehuis werd opgevolgd en in een lidstaat van de Europese Unie geboren is, 2,3% bedraagt, ligt dit cijfer hoger binnen sommige justitiehuizen in de grensstreek die evenwel weinig justitiabelen in deze sector opvolgen. Dit is het geval in de justitiehuizen te Arlon, Verviers, Tournai en Kortrijk. In het algemeen zijn er meer justitiabelen geboren in een land buiten de Europese Unie dan op het grondgebied van de Unie; hun percentage bedraagt 4,3, maar varieert ook per justitiehuis.

Een vergelijking per regio toont aan dat de justitiehuizen in het zuiden van het land meer justitiabelen begeleiden die in het buitenland geboren zijn, dan de justitiehuizen in het noorden. De situatie binnen de justitiehuizen te Brussel is verwonderlijk gelet op het feit dat er geen enkele justitiabele blijkt te zijn die in een land van de Europese Unie geboren is, en slechts 3% in een ander land blijkt geboren te zijn. Het aandeel vreemdelingen in het arrondissement Brussel ligt nochtans hoger⁷⁵.

Bescherming van de maatschappij - Justitiabelen 2005 - Geboorteland per gewest

	N justitiabelen	%
Vlaanderen		
België	1247	94,8
Europese Unie	18	1,4
Andere	50	3,8
<i>Totaal</i>	<i>1315</i>	<i>100</i>
Wallonië		
België	712	89,4
Europese Unie	38	4,8
Andere	46	5,8
<i>Totaal</i>	<i>796</i>	<i>100,0</i>

⁷⁵ We beschikken niet over precieze cijfers over de buitenlandse bevolking per gerechtelijk arrondissement. Het is echter, ter informatie, mogelijk om gebruik te maken van de gegevens over de buitenlandse bevolking per regio (gegevens 2005): terwijl de buitenlandse bevolking in het algemeen wordt geschat op 8,3% in België (dit cijfer omvat geen vreemdelingen die hier illegaal verblijven en ook geen kandidaat-vluchtelingen), ligt dit cijfer in het Vlaamse Gewest op 4,9%, in het Waalse Gewest op 9% en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op 26,3% (bron: ECODATA, gegevens gedownload op 12 juli 2006).

Bruxelles/Brussel		
België	290	97,0
Europese Unie	0	0,0
Andere	9	3,0
<i>Totaal</i>	<i>299</i>	<i>100</i>
Globaal		
België	2249	93,3
Europese Unie	56	2,3
Andere	105	4,4
<i>Totaal</i>	<i>2410</i>	<i>100</i>

Ontbrekende gegevens = 54

Deze resultaten nodigen er toe uit nader uit te klaren waarom er dergelijke zichtbare diversiteit bestaat binnen dit toepassingsgebied van de wetgeving. Want waarom maakt de internering een maatregel uit die in een arrondissement zoals Brussel niet wordt toegepast ten aanzien van een zekere bevolkingscategorie die er nochtans uitgebreid vertegenwoordigd is, terwijl diezelfde categorie wel vaker vatbaar lijkt te zijn voor een meer punitieve strafrechtelijke behandeling? Hoewel we niet beweren dat er hier noodzakelijkerwijs een intentionele logica aan ten grondslag ligt, lijkt het ons op zijn minst wel nodig dit gegeven beter te kunnen begrijpen en zich de middelen te doen reiken om één en ander nader te bestuderen, in het bijzonder door een onderzoek naar andere factoren die dit mogelijks kunnen verklaren⁷⁶. In dit hypothetische stadium kunnen registratiefouten uiteraard ook niet worden uitgesloten. Er kunnen ook andere hypothesen worden geformuleerd, net zoals verschillende onderzoekspistes. Zou de herkomst van de justitiabelen bijvoorbeeld aanleiding kunnen geven tot een verschillende toepassing van de internering? Hebben bijvoorbeeld culturele verschillen of een gebrekkige kennis van een van de officiële Belgische talen tot gevolg dat minder makkelijk wordt overgegaan tot een ontoerekeningsvatbaarverklaring van de betrokkene of dat het met oog op een mogelijke vrijstelling moeilijker wordt om voorwaarden op te leggen die aanvaardbaar zijn voor de maatschappij en aangepast zijn aan de toestand van de betrokkene? In dit kader wordt ook in beschouwing worden genomen dat de bij de analyse gehanteerde variabele betrekking heeft op het geboorteland van de justitiabelen; het zijn dus de immigranten van de 1ste generatie die hier geïmigreerd werden. Bijgevolg is het niet verwonderlijk te moeten vaststellen dat ze ondervertegenwoordigd zijn in de groep personen aan wie een interneringsmaatregel wordt opgelegd: het gaat bij de geïnterneerden immers om een kwetsbare bevolkingsgroep met psychiatrische stoornissen (psychotische problemen, persoonlijkheidsstoornissen enz.). Deze kwetsbaarheid biedt hen ongetwijfeld ook weinig kansen op immigratie.

⁷⁶ Vroegere onderzoeken konden reeds de relativiteit van de strafrechtelijke statistieken aantonen, in het bijzonder voor wat betreft de "buitenlandse origine" van de justitiabelen. Daardoor waren onderzoekers geneigd om een proces van 'deconstructie-reconstructie' toe te passen op wat de cijfers aantonen (zie bijvoorbeeld F. Brion, « De la criminalité des immigrés à la criminalisation de l'immigration. Pour une reconstruction d'objet », *RDPC*, juli-augustus 1997, nr. 7-8, pp. 763-778; C. VANNESTE, « Origine étrangère et processus décisionnels au sein des tribunaux de la jeunesse », in N. QUELOZ, F. BÜTIKOFER REPOND, D. PITTE, R. BROSSARD, B. MEYER-BISCH, *Delinquentie bij jongeren en berechting van minderjarigen De uitdagingen van migraties en van etnische verscheidenheid*, Berne-Brussel, Staempfli Ed. SA-Bruylant SA, 2005, pp. 631-649).

➤ Justitiabelen levend in bestaansonzekerheid

Het informaticasysteem van de justitiehuisen voorziet de registratie van gegevens met betrekking tot het socioprofessionele statuut van de justitiabelen. Voor de registratie van gegevens preciseren de instructies aan de justitieassistenten dat hierbij de professionele situatie die gekend is op het ogenblik van het eerste gesprek, moet worden geregistreerd⁷⁷.

In het algemeen beschouwd ontbreken de gegevens over het socioprofessionele statuut voor 45,1% van de justitiabelen, maar we konden vaststellen dat ze wel vaker worden ingevuld in de sector bescherming van de maatschappij (32,5% ontbrekende gegevens). Bovendien merkten we dat sommige justitiehuisen meer dan andere dit soort gegevens invullen, waardoor we hierop bepaalde analyses konden verrichten⁷⁸. We hebben ons gebaseerd op de justitiehuisen waar dergelijke informatie voor meer dan 90% geregistreerd is, m.a.w. de justitiehuisen te Leuven (98,7% volledige gegevens), Tongeren (96,6%), Oudenaarde (95,7%), Tournai (94,9%) Brugge (94,5%), Dendermonde (91%) en Charleroi (90,3%).

Ten behoeve van de analyse werden de variabelen gehergroepeerd zoals aangegeven in onderstaande tabel.

<i>Categorieën die in SIPAR bestaan</i>	<i>Nieuwe categorieën die voor de analyse werden gecreëerd</i>
Alleenstaande met kinderen	Andere
Alleenstaande zonder kinderen	Andere
Beroep ongekend	Beroep ongekend
Geen inkomen, geen uitkering	Geen inkomen, geen uitkering
Pensioen, Prepensioen	Pensioen, Prepensioen
Samenwonende met kinderen	Andere
Samenwonende zonder kinderen	Andere
Student	Andere
Uitkering arbeidsongeval	Uitkering arbeidsongeval
Uitkering invaliditeit	Uitkering invaliditeit
Uitkering mutualiteit	Uitkering mutualiteit
Uitkering OCMW	Uitkering OCMW
Uitkering werkloosheid	Uitkering werkloosheid
Werknemer met contract van bepaalde duur	Contractuele werknemer
Werknemer met contract van onbepaalde duur	Contractuele werknemer
Werkzaam interim-contract ⁷⁹	Contractuele werknemer
Werkzaam overheid	Andere
Werkzaam zelfstandige	Werkzaam zelfstandige

⁷⁷ SIPAR, *Technisch handboek en Vademecum*, 9 december 2005, p.20.

⁷⁸ We noteren overigens dat de gegevens over het socioprofessionele statuut voor de mandaten inzake begeleiding vaker worden ingevuld (71,4% geregistreeerde informatie) dan voor enquête-mandaten (38,8%).

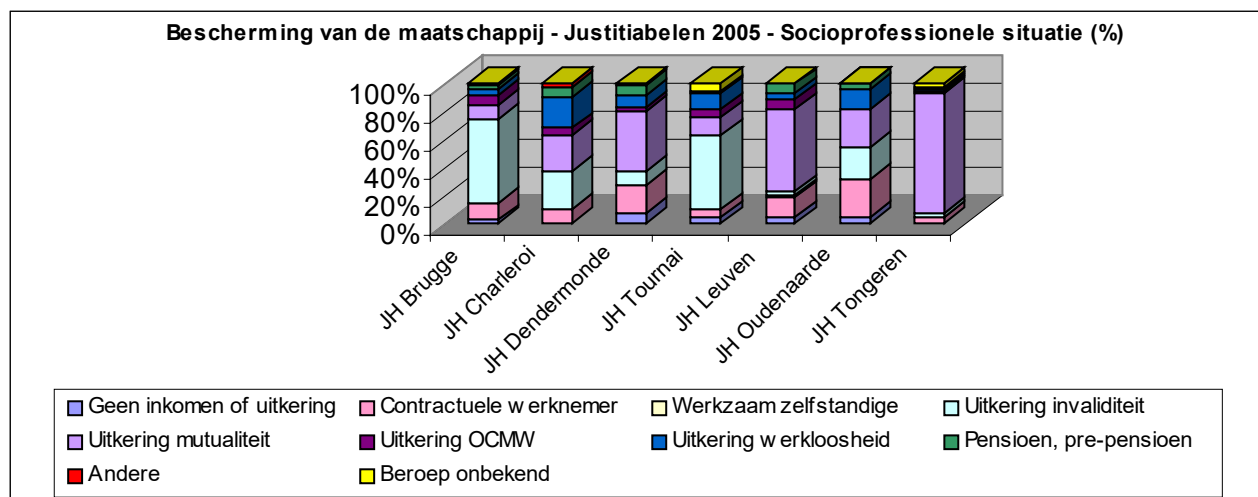
⁷⁹ Zelfs als ze een arbeidsovereenkomst hebben, bevinden uitzendkrachten zich in een onzeker statuut, gezien de tijdelijke aard van hun beroepsactiviteiten. Dit zou dan ook rechtvaardigen om ze te onderscheiden van de contractuele werknemers. Maar aangezien slechts 14 dergelijke situaties werden opgetekend onder de 2464 justitiabelen in de databank (d.i. 0,6%), werden ze samen met de andere contractuele werknemers geregistreerd.

Er zijn weinig justitiabelen die over eigen beroepsinkomsten beschikken, hoewel het percentage contractuele werknemers oploopt tot 27,3% in Oudenaarde (6 justitiabelen op 22) en 19,8% in Dendermonde (18 justitiabelen op 91) (*zie onderstaande grafiek*). Dit cijfer bedraagt slechts 3,9% in het justitiehuis te Tongeren en 6,3% in dat te Tournai. In het algemeen, met uitzondering van het justitiehuis te Tongeren, is het percentage justitiabelen dat een job uitoefent hoger in de Nederlandstalige justitiehuisen; dit feit heeft zonder twijfel te maken met de gunstigere socio-economische situatie in Vlaanderen⁸⁰.

De meeste justitiabelen krijgen ofwel een uitkering van de mutualiteit of een invaliditeitsuitkering: deze uitkeringen hebben betrekking op 50% van de personen (Justitiehuis Oudenaarde) en 87,4% (justitiehuis Tongeren). In het algemeen krijgt, van de 841 justitiabelen waarvoor de socioprofessionele situatie wordt vermeld, 62,7% een uitkering van de mutualiteit of een invaliditeitsuitkering. We dienen echter op te merken dat het onderscheid dat door het informaticasysteem wordt gemaakt tussen 'invaliditeitsuitkering' en 'uitkering van de mutualiteit', de vraag doet rijzen naar de interpretatie ervan en naar de wijze waarop één en ander binnen de justitiehuisen wordt begrepen. De mutualiteiten betalen namelijk als verzekeringsorganismen de prestaties in het kader van de verplichte (ziekte)verzekering, zoals de gezondheidszorg of invaliditeitsuitkering. Een uitkering van de mutualiteit kan dus bestaan uit een invaliditeitsuitkering. Moet men ervan uitgaan dat wanneer de socioprofessionele situatie van de justitiabele geregistreerd wordt als "uitkering van de mutualiteit", dit dan betekent dat hij een tussenkomst van de mutualiteit ontvangt onder een andere vorm dan een 'invaliditeitsuitkering'? Het feit dat er hierover geen bijkomende informatie wordt verstrekt in de richtlijnen aan de justitieassistenten, betekent dat we de in dit verband verkregen resultaten op basis van SIPAR-gegevens met de nodige voorzichtigheid moeten behandelen.

Met betrekking tot de werkloosheidsuitkering: van de 841 justitiabelen waarvan de socioprofessionele situatie vermeld wordt, krijgt 9,5% zulke uitkering. Het OCMW komt overigens maar tussen in 5,1% van de gevallen. 5% van deze betrokken personen is gepensioneerd of pre-gepensioneerd.

⁸⁰ Van alle volledig werklozen die in december 2005 een vergoeding als werkzoekende genoten, bevond 37,9% zich in het Vlaamse Gewest en 46,9% in het Waalse Gewest (de rest kwam uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of was in het buitenland gevestigd). Het tewerkstellingspercentage lag in 2005 overigens op 64,9% in het Vlaamse Gewest en op 56,1% in het Waalse Gewest. Bron: ECODATA en STABEL (FOD Economie).

Uit de analyse van de gegevens blijkt de in het algemeen onzekere toestand waarin tal van justitiabelen uit de sector bescherming van de maatschappij terechtkomen. Hun socioprofessionele profiel verschilt van datgene dat in andere sectoren wordt vastgesteld; dit kan althans worden afgeleid uit een eerste schatting ervan op basis van de geregistreerde gegevens die evenwel niet zo erg talrijk zijn voor het jaar 2005 (46,6% geregistreerde gegevens voor de penitentiaire sector, 52,2% voor de sector werkstraffen). In de sector werkstraffen vindt men bijvoorbeeld, onder de justitiabelen waarvoor deze informatie is opgetekend, 37,5% werknemers en 12,3% studenten, terug.

De bestaansonzekerheid waarin geïnterneerden terechtkomen, werd al in een eerder onderzoek benadrukt. Op basis van een cohorte van geïnterneerden uit de jaren 1994-1995 - waarbij echter slechts voor de helft van hen gegevens over de socioprofessionele situatie beschikbaar waren -, merkt J. Goethals op dat ongeveer de helft van de populatie werkloos was en dat 5,4% (in 1994) en 3,2% (in 1995) van enkel met uitkeringen rondkwam⁸¹. Het valt op dat dit cijfer heel laag ligt, hetgeen vragen oproept over de evolutie die dit domein gekend heeft sedert iets meer dan tien jaar. In dit stadium van onze onderzoekswerkzaamheden kunnen we hiervoor evenwel nog geen (begin van) antwoord bieden.

⁸¹ J. GOETHALS, "De internering. De aanpak van de ontoerekeningsvatbare delinquent", in M. BOUVERNE-DE BIE, K. KLOECK, W. MEYVIS, R. ROOSE, J. VANACKER (ED.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Academia Press, Gent, 2002, p. 560.

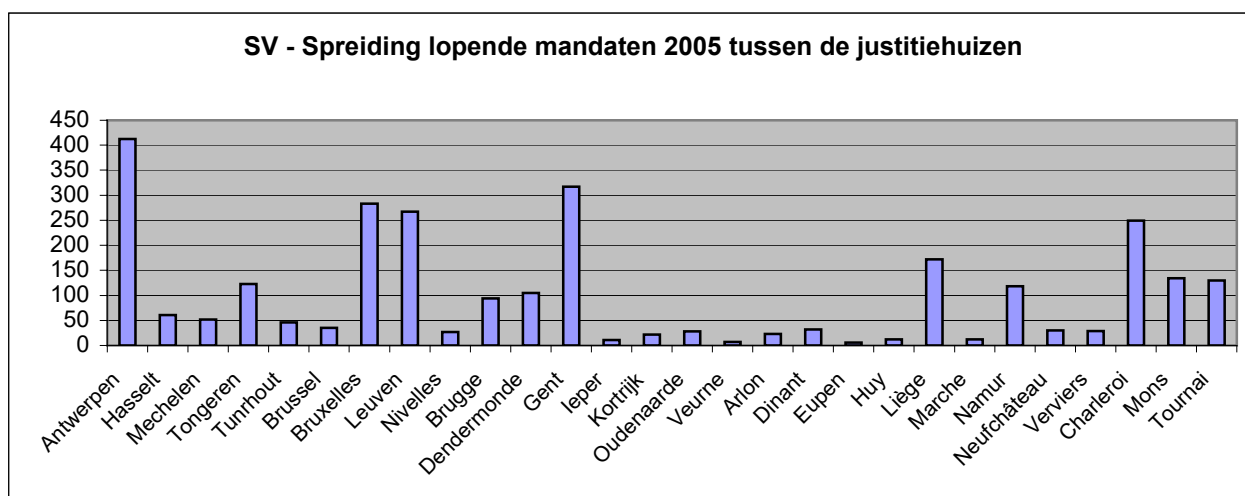
2. DE ACTIVITEIT VAN DE JUSTITIEHUIZEN IN DE SECTOR BESCHERMING VAN DE MAATSCHAPPIJ

De in SIPAR geregistreerde gegevens geven niet alleen de activiteit van de justitieassistenten weer, maar bieden ook informatie over deze van de gerechtelijke of parajustitiële overheid die tussenkomt vóór de interventie van de justitiehuizen. Met betrekking tot de geïnterneerden laat de analyse van de mandaten die aan de justitiehuizen worden toevertrouwd, toe de beslissingen van de commissies ter bescherming van de maatschappij beter te begrijpen.

➤ Overzicht van de lopende mandaten in 2005

In de sector bescherming van de maatschappij werden in 2005 2.837 mandaten beheerd door de justitiehuizen en daarvan werden er 979 pas toegekend in de loop van deze periode (d.i. 34,9% van alle lopende mandaten)⁸².

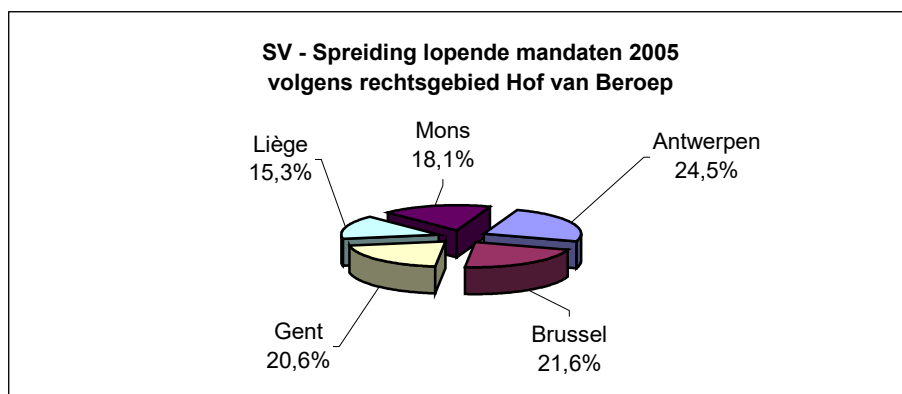
Het justitiehuis te Antwerpen werd belast met het grootste aantal mandaten in de loop van het jaar 2005 (14,5% van alle lopende mandaten in de loop van dit jaar in de sector bescherming van de maatschappij). Dit justitiehuis wordt gevolgd door het justitiehuis te Gent (belast met 11,2% van de mandaten), Bruxelles (10%), Leuven (9,4%) en Charleroi (8,8%), de andere justitiehuizen hadden minder dan 8% van de mandaten van die periode behandeld⁸³.

Per rechtsgebied van het Hof van Beroep is het het rechtsgebied van Antwerpen dat de meeste mandaten toegekend kreeg (24,5%), gevolgd door dat van Bruxelles (21,6%) en Gent (20,6%).

⁸² N ontbrekende gegevens = 29, d.i. 1%.

⁸³ We hebben voor deze analyse rekening gehouden met het justitiehuis dat het mandaat aanmaakte, zonder rekening te houden met eventuele opeenvolgende overdrachten tussen verschillende justitiehuizen.

Om een significant beeld te tonen van de verdeling van deze mandaten binnen de justitiehuisen van de verschillende gerechtelijke arrondissementen werden deze gegevens gerelateerd aan de respectievelijke bevolkingcijfers (personen ouder dan 18 jaar) binnen de verschillende gerechtelijke arrondissementen⁸⁴. De op deze wijze verkregen indicator, nl. het aantal mandaten in de sector bescherming van de maatschappij in 2005 per 10.000 inwoners, geeft aan dat slechts 10 justitiehuisen van de 28 hoger scoren dan het nationaal gemiddelde. Daarbij valt vooral het justitiehuis te Leuven op door een relatief hoog cijfer, gevolgd door het justitiehuis te Gent.

2005 - Verdeling van de mandaten in de sector SV per justitiehuis				
JH	N mandaten SV 2005	%	Bevolking +18*	Aantal mandaten per 10000 inw. +18
LEUVEN	267		374582	7,1
GENT	317		470089	6,7
CHARLEROI	249		444820	5,6
ANTWERPEN	412		755044	5,5
TOURNAI	130		235585	5,5
NAMUR	118		225817	5,2
NEUFCHATEAU	30		62989	4,8
MONS	134		327091	4,1
TONGEREN	123		297913	4,1
LIEGE	172		495681	3,5
ARLON	23		79429	2,9
BXL-BRUSSEL	318		1240160	2,6
DINANT	32		128086	2,5
BRUGGE	94		392065	2,4
MARCHE	12		52495	2,3
DENDERMONDE	105		480947	2,2
MECHELEN	52		249178	2,1
VERVIERS	29		152064	1,9
ODENAAARDE	28		158150	1,8
HASSELT	61		350633	1,7
TURNHOUT	46		334233	1,4
EUPEN	6		56732	1,1
IEPER	11		99369	1,1
HUY	12		108535	1,1
NIVELLES	27		279881	1,0
VEURNE	7		86330	0,8
KORTRIJK	22		338021	0,7
<i>Totaal</i>		2837	8275919	3,4
* Bron: DSB				
Justitiehuisen met een bovengemiddeld aantal mandaten				

⁸⁴ Zoals reeds vermeld gaat het echter om een niet perfecte weergave van de realiteit, aangezien de justitiabele een mandaat heeft gekregen in een justitiehuis dat soms niet kan zetelen in het gerechtelijke arrondissement waar het zich bevindt.

Een analyse van enkel de nieuwe mandaten die in 2005 aan de justitiehuisen werden toegekend, toont aan dat deze mandaten vooral werden toegekend aan de justitiehuisen te Antwerpen (14,5%), Gent (13,4%), Bruxelles (8,1%) en Leuven (7%).

➤ De aard van de mandaten die aan de justitieassistenten werden toevertrouwd

In het kader van de analyse van SIPAR-gegevens dient er zoveel mogelijk een onderscheid gemaakt te worden tussen de mandaten met betrekking tot enquêtes/beknopte voorlichtingsrapporten en begeleidingsmandaten. De tussenkomst van de justitieassistenten is namelijk erg verschillend van het ene tot het andere geval, waardoor een analyse zonder dergelijk onderscheid soms nauwelijks zin heeft.

Men moet bovendien aandacht hebben voor bepaalde plaatselijke praktijken waarbij met name enquêtes worden gebruikt terwijl het in feite gaat om een ‘verborgen’ begeleiding van geïnterneerden. Dit fenomeen werd ons meermaals gemeld: in het zuiden van het land zouden bepaalde psychiatrische instellingen de vraag naar enquêtes doen toenemen zodanig dat een justitieassistent een geïnterneerde persoon die niet vrij op proef is, deze toch regelmatig zou moeten volgen. De directies van de betrokken justitiehuisen zijn daardoor ook verplicht een minimale periodiciteit op te stellen voor de enquêtes⁸⁵. Dergelijke praktijk maakt wederom dat voorzichtigheid geboden is bij de bestudering van gegevens die uit SIPAR afkomstig zijn.

Met het oog op de analyse werden drie soorten mandaten onderscheiden: mandaten met betrekking tot een enquête (enquête naar de uitvoeringsmodaliteiten van een interneringsmaatregel, naar verlopen en reïntegratiemogelijkheden van de geïnterneerde toe⁸⁶, maar ook ter beantwoording van specifieke vragen), mandaten met betrekking tot een begeleiding van de geïnterneerde die op proef wordt vrijgelaten en tenslotte mandaten met betrekking tot geïnterneerden die voorlopig invrijheidgesteld worden (voor dit laatste type mandaten kan de informaticatoepassing geen onderscheid maken tussen mandaten van begeleiding of van enquête).

SV - Mandaten 2005 - soorten mandaten

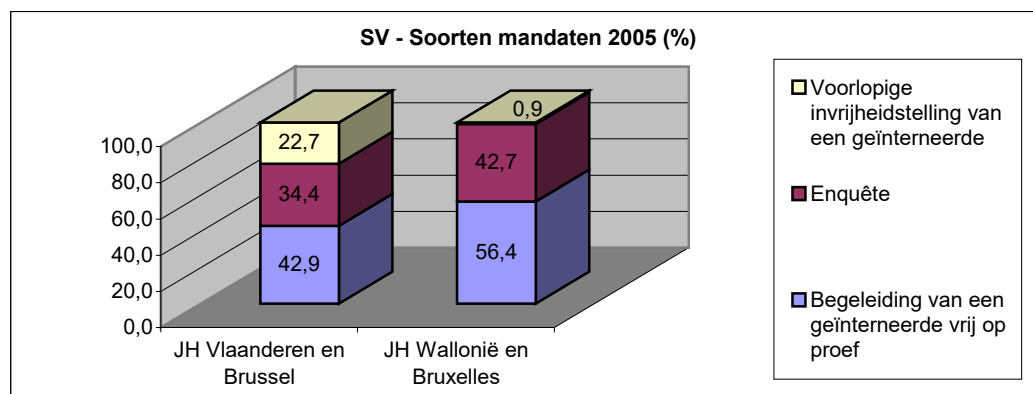
	<i>Lopende mandaten in 2005</i>		<i>Nieuwe mandaten 2005</i>	
	<i>N mandaten</i>	<i>%</i>	<i>N mandaten</i>	<i>%</i>
- Begeleiding van een geïnterneerde vrij op proef	2122	74,8	479	48,9
- Enquête	430	15,2	373	38,1
- Voorlopige invrijheidstelling van een geïnterneerde	285	10,0	127	13,0
Totaal	2837	100,0	979	100,0

⁸⁵ In Vlaanderen worden opnames in een psychiatrische instelling niet beschouwd als uitvoering van een interneringsmaatregel, maar als een uitvoering van een invrijheidstelling op proef; daardoor geven ze aanleiding tot een interventie van justitieassistenten in dit kader.

⁸⁶ We merken op dat het begrip ‘réintégration’ die in SIPAR wordt gebruikt in het Frans een tweeledige betekenis heeft: gaat het om een wederopsluiting van een geïnterneerde die vrij is op proef of om zijn reïntegratie in de maatschappij? Het begrip ‘reïntegratie’ is in het Nederlands niet zo dubbelzinnig en wijst zonder twijfel op een reïntegratie in de maatschappij. Dit voorbeeld wijst op een aantal vertalingsmoeilijkheden waarmee de informaticatoepassing, die origineel in het Nederlands werd toegepast, nog kampt.

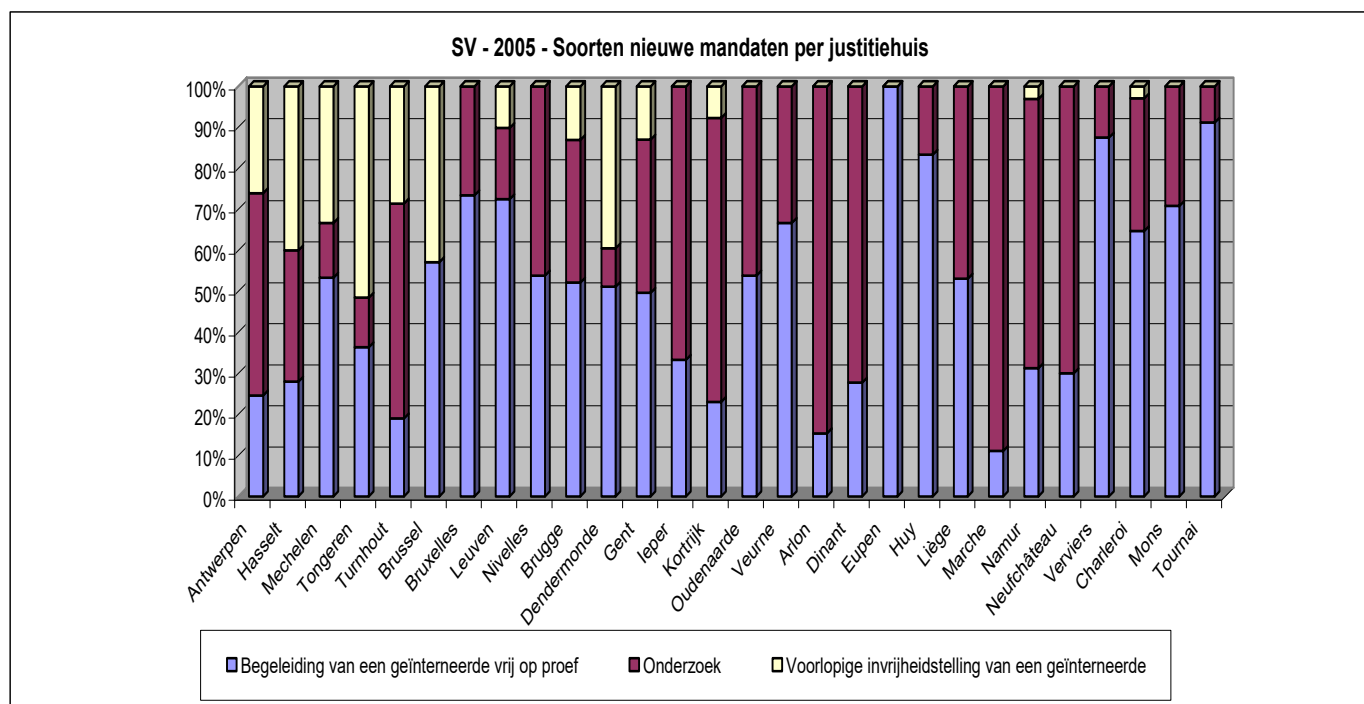
Bovenstaande tabel toont de situatie enerzijds voor alle lopende mandaten in 2005 en anderzijds voor deze die in de loop van diezelfde periode nieuw werden toegekend aan een justitiehuis. De begeleidingsmandaten van op proef vrijgelaten geïnterneerden zijn duidelijk in de meerderheid ten opzichte van alle lopende mandaten in 2005, maar dat is ook het geval voor alle nieuwe mandaten apart. Het aantal enquêtes ligt, relatief gezien, echter hoger binnen de nieuwe mandaten.

Uit een vergelijking tussen de justitiehuisen uit het noorden en het zuiden van het land leren we dat de praktijk inzake voorlopige invrijheidstelling van geïnterneerden bijna uitsluitend in Nederlandstalige justitiehuisen gangbaar is. Van alle lopende mandaten in 2005 hadden er namelijk 4 betrekking op een voorlopige invrijheidstelling van een geïnterneerde die werd opgevolgd door een justitiehuis uit het zuiden van het land, in vergelijking met 123 zulke mandaten in Vlaanderen. Zo had 22,7% van de mandaten in Vlaanderen en Brussel betrekking op een voorlopige invrijheidstelling, in vergelijking met 0,9% in Wallonië en Bruxelles.

Uit de analyse van de soorten mandaten per justitiehuis blijkt dat dergelijke mandaten voor begeleiding van een geïnterneerde die voorlopig in vrijheid is gesteld, vooral voorkomen in de justitiehuisen te Antwerpen, Dendermonde, Gent, Tongeren en Hasselt, tenminste voor wat betreft de nieuwe mandaten die in 2005 werden opgenomen (zie bijlage 5).

Wanneer enkel de nieuwe mandaten worden geanalyseerd, kan bovendien worden vastgesteld dat sommige justitiehuisen een groot aantal begeleidingen kennen met betrekking tot enquêtes, hetgeen uiteraard vragen oproept met betrekking tot de werklast van de justitiehuisen. Dat is vooral het geval voor het justitiehuis te Tournai (91,2% van de mandaten) en Leuven (72,5% van de mandaten). De onderstaande tabel geeft een indicatie van de respectievelijke verhouding van de drie types nieuwe mandaten per justitiehuis.

We kunnen zien dat het aandeel mandaten voor een enquête van het ene tot het andere justitiehuis varieert. De justitiehuizen te Marche, Arlon en Neufchâteau vallen op door relatief hoge enquête-percentages (respectievelijk 88,9%, 84,6% en 70%). Omgekeerd lijkt een justitiehuis zoals dat te Tournai er heel weinig mee belast te worden enquête-taken uit te voeren (slechts in 8,8% van de gevallen) (zie bijlage 5).

De verdeling van de drie soorten mandaten per justitiehuis en voor alle mandaten samen in de loop van 2005 geeft ook het belangrijke aandeel van mandaten aangaande een voorlopige invrijheidstelling van geïnterneerden in Vlaanderen weer, net zoals het soms heel grote aandeel begeleidingsmandaten binnen de justitiehuizen (zie bijlage 6).

Een element dat van invloed zou kunnen zijn op het aantal en de aard van de mandaten die aan de justitieassistenten werden toegekend, is een frequentere keuze voor het gevangeniswezen als opsluitingsplaats voor geïnterneerden in Vlaanderen. Worden de enquêtes voor de toekenning van een invrijheidstelling op proef bijvoorbeeld systematisch aan justitieassistenten toegekend zoals dit in de wet is bepaald, of worden ze in sommige arrondissementen toegekend aan de psychosociale dienst van de gevangenis? We kunnen ons ook afvragen of in sommige bijzondere gevallen niet de voorkeur wordt gegeven aan een dubbele beoordeling, zoals dit soms ook voor penitentiair verlof gebruikelijk is: intern door de sociaal assistente van de gevangenis en extern door een justitieassistent⁸⁷?

De praktijk betreffende de voorlopige invrijheidstelling roept des te meer vragen op nu deze vorm van invrijheidstelling die overigens niet voorzien is in de van kracht zijnde wetgeving, voor de geïnterneerden ook niet voorzien is in de circulaires die

⁸⁷ Zie in dit verband het antwoord van de minister van justitie in de commissie van justitie van de Kamer op 18 juli 2006, *CRIV 51 COM 1043*, p. 12.

deze materie regelen⁸⁸. Men kan echter niet helemaal de hypothese uitsluiten dat er tussen het ene en het andere arrondissement ook verschillen in registratiepraktijk bestaan. Hoewel de praktijk van de voorlopige invrijheidstelling wel bevestigd werd, zou het interessant zijn enerzijds te weten of hierover door de commissie ter bescherming van de maatschappij werd beslist dan wel door de directie van de strafinrichting, en anderzijds welke criteria bepalend zijn voor de keuze voor deze vorm van invrijheidstelling in de plaats van voor een invrijheidstelling op proef.

- Opvolging door de justitieassistenten van de door de Commissies ter bescherming van de maatschappij genomen beslissingen

De databank van de justitiehuisen geeft informatie over een aantal beslissingen die door de Commissies ter bescherming van de maatschappij werden genomen. In het kader van de analyse ervan kozen we ervoor om als teleenheid niet het mandaat of de justitiabele te nemen, maar wel de beslissingen, en dit zodanig dat zicht kan worden verkregen op de inhoud ervan. In de loop van het jaar 2005 werden er 862 beslissingen van de Commissies ter bescherming van de maatschappij geregistreerd, grotendeels afkomstig van de Commissies te Gent en Antwerpen⁸⁹.

SV – CBM* - Beslissingen van 2005 en in SIPAR geregistreerd

	<i>N beslissingen</i>	<i>%</i>
Antwerpen	238	27,6
Mons	29	3,4
Gent	251	29,1
Jamioulx	76	8,8
Lantin ⁹⁰	35	4,1
Leuven	31	3,6
Namur	65	7,5
Vorst	137	15,9
<i>Totaal</i>	<i>862</i>	<i>100,0</i>

CBM = Commissie ter bescherming van de maatschappij

⁸⁸ Zie ook de omzendbrief nr. 1771 van 17 januari 2005 betreffende de voorlopige invrijheidstelling.

⁸⁹ Enkel de beslissingen die aan de basis van een mandaat liggen dat aan de justitiehuisen wordt toevertrouwd, moeten in SIPAR worden geregistreerd. De databank van de justitiehuisen is dus slechts een gedeeltelijke afspiegeling van de beslissingen die door de Commissies ter bescherming van de maatschappij worden genomen, maar biedt daar toch een (weliswaar gedeeltelijk) overzicht van. Dat is een goede zaak, want het lijkt erop dat zij de informatie waarover zij beschikken niet systematisch en permanent registreren. We kunnen ons echter afvragen of de registratie van de beslissingen door de justitiehuisen veralgemeend wordt. Het is bijvoorbeeld verbazend dat sommige justitiehuisen geen enkele beslissing vermelden, terwijl zij toch zorgen voor de opvolging van invrijheidgestelde geïnterneerden (op proef of voorlopig).

⁹⁰ Wij vinden het een vreemde vaststelling dat in 2005 een aantal beslissingen door de Commissie ter bescherming van de maatschappij (CBM) van Lantin werd genomen. In de nasleep van de definitieve sluiting van de psychiatrische afdeling van de gevangenis van Lantin in 2003 hadden de dossiers die afhingen van de CBM die bij deze instelling bestond, moeten overgemaakt worden naar de CBM die bij de psychiatrische afdeling van de gevangenis van Namur werd opgericht (zie omzendbrief van 14 maart 2003, gewijzigd door de omzendbrief van 14 mei 2003).

De mandaten die in het kader van de bescherming van de maatschappij aan de justitiehuisen worden toegekend, zijn niet van één enkele Commissie afkomstig. Het justitiehuis te Gent zorgt bijvoorbeeld vooral voor de opvolging van de beslissingen van de Commissie ter bescherming van de maatschappij te Gent, maar moet ook de beslissingen van de Commissie te Antwerpen beheren. In bijlage 7 geeft een tabel een overzicht van de opvolging van de beslissingen van de Commissies ter bescherming van de maatschappij per justitiehuis en rechtsgebied van het Hof van Beroep.

Het type beslissing dat door de commissies wordt genomen, wordt ook in de informaticatoepassing van de justitiehuisen geregistreerd.

SV - Type beslissingen die in 2005 door de CBM werden genomen

<i>Type beslissingen</i>	<i>Aantal beslissingen</i>	<i>%</i>
CBM: invrijheidstelling op proef	327	37,9
CBM: herziening van de voorwaarden	178	20,6
CBM: voorlopige invrijheidstelling	116	13,5
CBM: andere	113	13,1
CBM: verlenging van de maatregel	48	5,6
CBM: definitieve invrijheidstelling	33	3,8
CBM: berisping	18	2,1
Andere	14	1,6
CBM: 1ste verschijning	8	0,9
CBM: overdracht naar een ander arrondissement	7	0,8
<i>Totaal</i>	<i>862</i>	<i>100,0</i>

De beslissingen van de Commissies worden uiteraard vooral geregistreerd wanneer in het kader van een voorlopige invrijheidstelling of invrijheidstelling op proef voorwaarden worden geformuleerd die door de justitieassistenten worden gecontroleerd. In 20,6% van de gevallen hebben de beslissingen betrekking op een wijziging van de opgelegde voorwaarden. Een klein aantal beslissingen wordt bovendien geïnventariseerd als beslissing tot definitieve invrijheidstelling. Uit de analyse van de soorten beslissingen per Commissie ter bescherming van de maatschappij blijkt bovendien dat enkel de Commissies te Antwerpen en Gent de voorlopige invrijheidstelling gelasten, de andere Commissies kennen enkel een invrijheidstelling op proef toe, op 3 uitzonderingen na.

Als we de variabelen waarin voorwaarden worden vermeld, dieper uitspitten, stellen we vast dat er in 516 van de 862 geregistreerde beslissingen voorwaarden zijn opgelegd. In 24,8% van deze gevallen werd maar één voorwaarde opgelegd. Het gaat hoofdzakelijk om een niet-specifieke voorwaarde (die als "Andere" wordt geregistreerd) of om algemene sociale hulpverlening. In 38,2% van de gevallen beslist de Commissie om 2 tot 5 voorwaarden op te leggen. In 30,8% van de gevallen worden 6 tot 10 voorwaarden opgelegd. Tenslotte vermelden 6,2% van de beslissingen 11 of meer voorwaarden, met een maximum van 17 voorwaarden.

De analyse van de voorwaarden is erg belangrijk in het kader van het strafrechtelijk beleid. Ze worden regelmatig in de actualiteit gebracht en onder vuur genomen. Zo gaf de commissie 'Dutroux' in haar rapport al aan dat voorwaarden

geïndividualiseerd dienen te zijn en strikt nageleefd dienen te worden⁹¹. Deze aanbevelingen, die eveneens werden geformuleerd door de commissie Internering onder het voorzitterschap van J. Delva, werden recent ook nog aangehaald tijdens debatten in de Kamer⁹². Het is evenwel niet de databank van de justitiehuisen die op dit ogenlik zou toelaten eventuele verbeteringen in de individuele formulering van de opgelegde voorwaarden ten aanzien van invrijheidgestelde geïnterneerden vast te stellen. Bij de registratie en verwerking van deze informatie werd namelijk gekozen voor het gebruik van vooraf ingestelde categorieën, hetgeen bepaalde vragen doet rijzen.

Van de verschillende categorieën die worden gebruikt om het type voorwaarden mee aan te duiden, wordt, voor zover ons bekend, geen definitie of uitleg gegeven in de instructies aan de justitiehuisen. De vrees bestaat dan ook dat er naargelang het justitiehuis een verschillende interpretatie wordt gegeven aan de inhoud van deze categorieën en er tussen de categorieën overlappingsen bestaan. Een voorbeeld: in welke categorie wordt het verbod opgenomen om in een welbepaalde gemeente te wonen, omdat het slachtoffer er woont: binnen de categorie voorwaarden van politionele aard, voorwaarden in het belang van het slachtoffer, of woonst ? In sommige beslissingen kunnen bovendien verschillende voorwaarden behorend tot eenzelfde categorie zijn opgenomen. De categorie "politionele voorwaarden" bijvoorbeeld wordt soms meerdere malen vermeld binnen één en dezelfde beslissing: moeten we er dan van uitgaan dat er inderdaad verschillende voorwaarden voorzien zijn die tot dezelfde categorie behoren of gaat het om een registratiefout ? Om een beter zicht te krijgen op de verplichtingen die aan invrijheidgestelde geïnterneerden worden opgelegd, zou het dan misschien wel verstandig zijn om deze categorie voortaan verder te detailleren.

Deze vragen nopen tot voorzichtigheid bij de interpretatie van de resultaten die we verkregen op basis van de analyse van SIPAR-gegevens met betrekking tot de opgelegde voorwaarden. Dit des te meer nu de justitiehuisen blijkbaar niet allemaal de beslissingen van de Commissies hebben geregistreerd waarbij voorwaarden worden opgelegd aan invrijheidgestelde geïnterneerden (zie hoger). Niettemin analyseren we toch de op dit ogenblik in de databank geregistreerde voorwaarden, ten exploratieve titel, om de mogelijkheden van de databank te laten zien. Dit neemt niet weg dat we ons in dit stadium wel erg terughoudend opstellen ten aanzien van het gebruik van de resultaten voor doeleinden van strafrechtelijk beleid.

Naar de toekomst toe stellen we voor om de registratie van voorwaarden binnen SIPAR te herzien. Hiervoor zou men in eerste instantie gebruik moeten maken van de voorwaarden zoals ze door de Commissies worden geformuleerd, zodanig dat op basis van de analyse ervan nieuwe categorieën kunnen worden ingevoerd die toelaten hierover op een bevredigende wijze verslag uit te brengen met het oog op de voeren van een strafrechtelijk beleid alsook in functie van het werk van de justitieassistenten. Er zijn verschillende manieren mogelijk om de precieze formulering van de door de commissies opgelegde voorwaarden te weten te komen:

⁹¹ R. LANDUYT, N. DE T'SERCLAES, *Rapport fait au nom de la commission d'enquête parlementaire sur la manière dont l'enquête, dans ses volets policiers et judiciaires, a été menée dans « l'affaire Dutroux-Nihoul et consorts »*, op.cit.

⁹² Zie bijvoorbeeld de debatten die in de Commissie justitie van de Kamer plaatsvonden tijdens de zitting van 28 juni 2006.

ofwel worden ze gedurende een zekere tijd verplicht tekstueel geregistreerd, ofwel wordt een beperktere steekproef samengesteld, bijvoorbeeld op basis van de lectuur van een aantal dossiers. In het laatste geval zou het echter noodzakelijk zijn om beslissingen van alle commissies mee in beschouwing te nemen, zodat de lokaal ontwikkelde praktijk vervolgens ook kan worden geregistreerd binnen de verschillende categorieën en alzo een adequaat beeld kan worden verkregen.

Gelet op de huidige staat van de databank en met voorbehoud van voornoemde problemen hebben we alle beslissingen geanalyseerd die in 2005 werden uitgesproken en waaraan één of meerdere voorwaarden werden verbonden. Voor elk type voorwaarden berekenden we het aantal keer dat een commissie dit type hanteerde. Van de 516 beslissingen die in SIPAR werden geregistreerd en waar een voorwaarde aan verbonden was, werd in 57,6% van de gevallen minstens één voorwaarde opgelegd die in de categorie 'woonst' thuishoort. In meer dan één beslissing op twee werd zo minstens één voorwaarde van dit type opgelegd, evenals een voorwaarde van het politionele type, de voorwaarde een psychiatrische behandeling te volgen, en een andere, niet-gepreciseerde voorwaarde (geregistreerd in de categorie "Andere"). We merken meteen ook op dat de categorie "Andere" heel vaak wordt gebruikt: in 65,7% van de beslissingen wordt verwezen naar deze categorie. In meer dan één op de twee beslissingen worden dus één of meerdere voorwaarden opgelegd die in deze categorie worden geregistreerd maar niet verder worden verduidelijkt. Het zou wellicht aangewezen zijn om nieuwe categorieën in te voeren met betrekking tot het type voorwaarden zodanig dat de categorie "Andere" minder vaak wordt gebruikt. 5 voorwaarden verwijzen bovendien naar de bemiddeling in strafzaken, hoewel het mandaat in het kader van de bescherming van de maatschappij werd geregistreerd. Dit zou op een coderingsfout kunnen wijzen.

SV - Beslissingen met opgelegde voorwaarden die in 2005 door de CBM werden genomen

Type voorwaarden	Aantal beslissingen waarin ten minste een voorwaarde per categorie wordt opgelegd	%
Woonst	297	57,6
Politionele voorwaarden	284	55
Psychiatrische behandeling	266	51,6
Algemene sociale hulpverlening	156	30,2
Werk, opleiding, dagbesteding	156	30,2
Slachtoffergerichte voorwaarden	72	14
Budgetbegeleiding	45	8,7
Alcoholbegeleiding	31	6
Psychologische behandeling	26	5
Seksuele behandeling	17	3,3
Drugsbegeleiding	13	2,5
Burgerlijke partij afbetalen	6	1,2
Bemiddeling in strafzaken	5	1
Sociale zekerheid - administratieve regularisatie	1	0,2
Socio-educatieve vorming	1	0,2
Dienstverlening - leerstraf	1	0,2
<i>Andere</i>	339	65,7

Aantal= 516

Nog steeds in het kader van een verkennende fase analyseerden we de types voorwaarden naargelang de commissie die ze oplegde: terwijl bijvoorbeeld in 67,3% van de beslissingen van de Commissie Antwerpen een psychiatrische behandeling wordt opgelegd, bedraagt dit cijfer voor de Commissie Vorst slechts 27,1%. Op dezelfde manier maakt de Commissie Antwerpen meer gebruik van voorwaarden van het politionele type (die in 61,9% van haar beslissingen worden uitgesproken) dan de Commissie Gent (aanwezig in 49,7% van haar beslissingen).

SV - Aantal beslissingen van de CBM in 2005 waarin ten minste één voorwaarde van elke categorie wordt opgelegd

CBM	Totaal	Woonst		Psychiatrische behandeling		Politionele voorwaarden	
	N beslissingen	N beslissingen	%	N beslissingen	%	N beslissingen	%
Antwerpen	168	100	59,5	113	67,3	104	61,9
Mons	16	12	75,0	9	56,3	11	68,8
Gent	151	76	50,3	54	35,8	75	49,7
Jamioulx	52	49	94,2	36	69,2	21	40,4
Lantin	28	21	75,0	18	64,3	19	67,9
Leuven	12	4	33,3	7	58,3	4	33,3
Namur	19	12	63,2	10	52,6	9	47,4
Vorst	70	23	32,9	19	27,1	41	58,6
Totaal	516	297	57,6	266	51,6	284	55,0

Deze kwantitatieve bevindingen zetten ons er toe, om afgezien van de bijzondere situatie van de geïnterneerden, ook rekening te houden met het feit dat zich binnen de verschillende Commissies bepaalde praktijken hebben geïnstalleerd met betrekking tot de aanwending van een of ander type van voorwaarden. Eén en ander kan het resultaat zijn van opgebouwde ervaring, voortvloeien uit de beschikbaarheid van een sociaal netwerk, enz. Het belang van dergelijke statistische bevindingen bestaat er in dergelijke verschillende differentiaties, op een inductieve manier, te belichten. Ze zouden vervolgens nog verder kunnen worden bestudeerd, zowel op kwantitatief niveau, indien het statistisch materiaal zich daartoe leent, als op kwalitatief niveau door een bestudering van de beslissingspraktijk van de commissies, bijvoorbeeld middels een analyse van dossiers bij de verschillende Commissies of door een rondetafelgesprek met de actoren op basis van een presentatie van de resultaten van de kwantitatieve analyse.

Binnen het kader van de onderzoeksperspectieven dient men zich zeer zeker de middelen ter beschikking te stellen om de voorwaarden te bestuderen die binnen het kader van de verschillende invrijheidstellingsmodaliteiten aan de justitiabelen worden opgelegd. Deze problematiek overstijgt de sector van de bescherming van de maatschappij; ze manifesteert zich immers ook op het niveau van de voorwaardelijke invrijheidstelling, de alternatieven voor de voorlopige hechtenis, de probatie, de bemiddeling in strafzaken enz. Om ze in een informaticasysteem te registreren, komt men voor een dilemma te staan: ofwel worden de voorwaarden geregistreerd zoals ze worden opgelegd, maar dan kunnen we problemen verwachten met betrekking tot de codering en analyse van de resultaten, ofwel worden de voorwaarden geregistreerd volgens vooraf bepaalde categorieën, maar dan moet het mogelijk gemaakt worden om op een bevredigende manier verslag uit te brengen van de praktijk. We merken op dat binnen de afdeling Criminologie van het NICC ook een aandachtspunt vormt in het kader van een onderzoeksproject in verband met SURTAP, de databank voor de strafuitvoeringsrechtbanken. In dit kader stelt het

probleem zich vooral bij de registratie van de voorwaarden inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling. Bovendien wordt ook een andere problematiek aangekaart, nl. deze van de dubbele codering van de voorwaarden (zie andere variabelen zoals de gepleegde feiten) in de twee databanken, SURTAP en SIPAR. Zou niet een of ander systeem moeten worden voorzien om te bekomen dat informatie wordt overgenomen die reeds in een ander stadium van het strafrechtelijk systeem is geregistreerd? Dit houdt uiteraard verband met de algemene vraag naar een integratie van de verschillende databanken die op dit moment binnen de strafrechtsbedeling operationeel zijn.

- De feiten gepleegd door de geïnterneerden die door de justitiehuizen worden opgevolgd

In de databank SIPAR is het mogelijk een registratie te doen van de misdrijven die gekoppeld zijn aan de aan de justitiehuizen toegekende mandaten. Enkel de codering per misdrijfcategorie is verplicht, het veld dat voor de misdrijfcode is voorzien, moet niet verplicht worden ingevuld en blijft daardoor ook bijna altijd leeg. Naar de toekomst toe wordt gehoopt dat een gemeenschappelijke sleutelvariabele (identificatienummer) voor de verschillende databanken binnen het strafrechtelijk systeem zal toelaten een duidelijker beeld te krijgen van de gepleegde misdrijven, door ook te kijken naar de registratie die plaatsvindt vóórdat de justitieassistent tussenkomt (bijvoorbeeld op het niveau van het parket).

De informatie die in 2005 werd geregistreerd is gebaseerd op de volgende misdrijfcategorieën:

- Delicten tegen personen
- Delicten tegen goederen
- Openbare orde
- Verkeersovertredingen
- Delicten in familiale context
- Drugsdelicten
- Seksuele delicten - algemeen
- Seksuele delicten tegen minderjarigen
- Andere delicten⁹³

Indien een mandaat betrekking heeft op feiten die tot verschillende misdrijfcategorieën kunnen behoren, kunnen meerdere registraties plaatsvinden.

Deze misdrijfcategorieën werden in december 2005 licht gewijzigd door het nieuwe handboek en vademecum inzake SIPAR. De categorieën werden duidelijker geformuleerd en de preventiecodes gedetailleerd, waardoor de coderingspraktijk uniformer zou moeten worden. Aangezien de wijzigingen op het einde van de bestudeerde periode werden ingevoerd, zou het effect ervan in de analyse van deze extractie echter niet merkbaar kunnen zijn. De analyse moet derhalve met de nodige voorzichtigheid worden benaderd. Ook hier lijkt het erop dat de verkregen resultaten niet als dusdanig kunnen worden gebruikt worden in het kader van het strafrechtelijk beleid. Het werk dat op dit vlak werd gerealiseerd, had eerder tot doel te laten zien welk soort analyses op basis van SIPAR op termijn mogelijk zouden zijn.

⁹³ SIPAR, Technisch handboek en vademecum, pp. 21-22.

Met betrekking tot al de 2837 mandaten die in 2005 lopende waren, werd in 84,1% van de gevallen de gepleegde feiten⁹⁴ geregistreerd; doch voor enkel die mandaten waarvoor de justitiehuizen in 2005 verantwoordelijk werden, waren slechts in 66,6% van de gevallen gegevens met betrekking tot de misdrijfcategorie geregistreerd. Deze situatie kan misschien worden verklaard door het ogenblik waarop de extractie van de gegevens werd doorgevoerd (eind februari 2006).

Binnen de mandaten waarin de gepleegde feiten worden vermeld, gaat het in 80,7% van de gevallen om slechts één misdrijfcategorie, in 13,8% van de mandaten om twee misdrijfcategorieën, en tenslotte in 5,5% om 3 of meer misdrijfcategorieën.

Onderstaande tabel geeft voor elke misdrijfcategorie het percentage in 2005 in de sector bescherming van de maatschappij lopende mandaten weer, waarin deze of gene misdrijfcategorie werd geregistreerd. Hetzelfde werd gedaan voor wat de 'nieuwe' mandaten betreft die in 2005 aan de justitiehuizen werden toevertrouwd. We merken op dat eenzelfde mandaat betrekking kan hebben op verschillende misdrijfcategorieën en bijgevolg binnen elk van de betrokken categorieën wordt geregistreerd. Zo had bijvoorbeeld 45,8% van de in 2005 lopende mandaten betrekking op minstens één inbreuk die in de categorie misdrijven tegen personen worden opgenomen. De misdrijfcategorie die het vaakst geregistreerd werd, is de categorie misdrijven op personen (43,9% van de 'nieuwe' mandaten in 2005 heeft betrekking op feiten binnen deze categorie). Ook is een hoog percentage vastgesteld van feiten die betrekking hebben op misdrijven tegen de eigendom, alsook een niet verwaarloosbaar percentage feiten met betrekking tot seksuele delicten tegen minderjarigen (15,8% van de mandaten die in 2005 aan een justitiehuis in de sector bescherming van de maatschappij werden toegekend).

SV – Lopende mandaten in 2005 - Misdrijfcategorieën

Misdrijfcategorieën	% mandaten waarbij ten minste een feit van elke categorie betrokken is	% nieuwe mandaten van 2005 waarbij ten minste een feit van elke categorie betrokken is
Delicten tegen personen	45,8	43,9
Delicten tegen goederen	27	30,7
Seksuele delicten tegen minderjarigen	16,5	15,8
Seksuele delicten - algemeen	6,7	7,2
Drugsdelicten	5,4	4,4
Openbare orde	2,4	3,7
Verkeersovertredingen	0,6	1,2
Delicten in familiale context	1,5	1,8
Andere delicten	7	8,9

* Lopende mandaten in 2005: 2837; ontbrekende gegevens: 451 (ofwel 84,1% bekende gegevens binnen het totaal aantal mandaten)

** Nieuwe mandaten 2005: 979; ontbrekende gegevens: 327 (of 66,6% bekende gegevens binnen het totaal aantal mandaten)

Ten exploratieve titel werd ook nagegaan of het relatief aandeel van elke misdrijfcategorie binnen de mandaten varieert naargelang het type mandaat dat aan

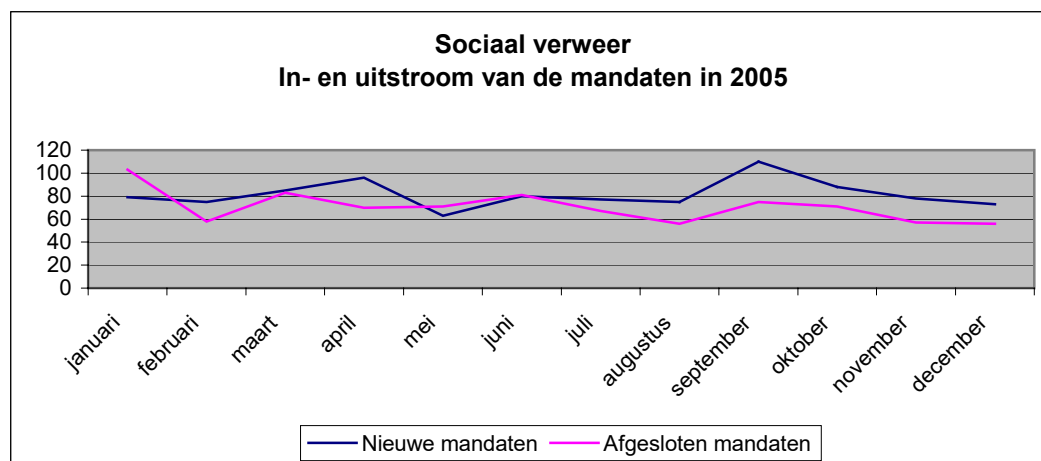
⁹⁴ Dit registratiepercentage van de gegevens getuigt van verbeteringen die werden uitgevoerd in de justitiehuizen bij de codering van de gegevens, enkele maanden geleden moesten we jammer genoeg nog een veel hoger percentage ontbrekende gegevens noteren. Het zou uiteraard echter zo moeten zijn dat de registratie in de verplichte velden 100% moet zijn.

de justitieassistent wordt toegekend (invrijheidstelling op proef, voorlopige invrijheidstelling of enquête). Op dit vlak werd geen significant verschil vastgesteld.

Tot slot werd nog een gerichtere analyse doorgevoerd op de 516 beslissingen die in 2005 door de Commissies ter bescherming van de maatschappij werden genomen en waarbij één of meerdere voorwaarden werden geregistreerd. Daartoe werden de bedoelde beslissingen in het kader van de analyse bekeken in samenhang met de misdrijven die door de betrokken geïnterneerden waren gepleegd. Deze misdrijven zijn evenwel maar voor 82,9% van de beslissingen geregistreerd (aantal beslissingen = 428). Van deze 428 beslissingen hadden er 68 betrekking op ten minste één feit met betrekking tot een seksueel delict op een minderjarige. In 26,5% van de gevallen werd als voorwaarde een algemene sociale hulpverlening opgelegd, een percentage dat lichtjes lager ligt dan het *overall*-percentage, t.t.z. ongeacht het type gepleegde feiten (namelijk 30,2%). Voorwaarden met betrekking tot een seksuele behandeling komen echter vaker voor (in 10,3% van de gevallen, in vergelijking met slechts 3,3% *overall*). Ook voorwaarden in het belang van de slachtoffers worden vaker opgelegd (26,5% van de gevallen, in plaats van 14% algemeen genomen). We stellen ook een groot aandeel niet nader omschreven voorwaarden vast (73,5% voorwaarden "Andere"). Het soort voorwaarden dat het vaakst wordt opgelegd bij feiten in het kader van een seksueel delict op een minderjarige zijn voorwaarden van het politionele type (58,8% van de gevallen), voorwaarden inzake woonst (58,8% van de gevallen) en de voorwaarde van het volgen van een psychiatrische behandeling (48,5% van de gevallen). Dergelijke analyse zou in de toekomst uiteraard ook verricht kunnen worden voor elk van de misdrijfcategorieën.

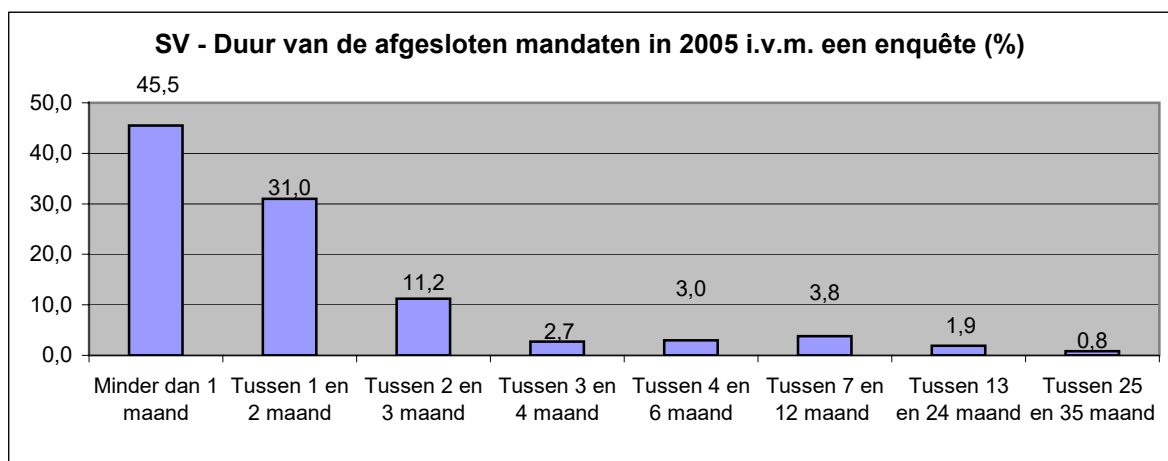
➤ Analyse van de mandaten afgesloten in de loop van het jaar 2005

De justitieassistenten hebben in de loop van het jaar 2005 848 mandaten kunnen afsluiten, dit is iets minder dan het aantal nieuwe mandaten waarvoor ze aangesteld werden (979)⁹⁵.

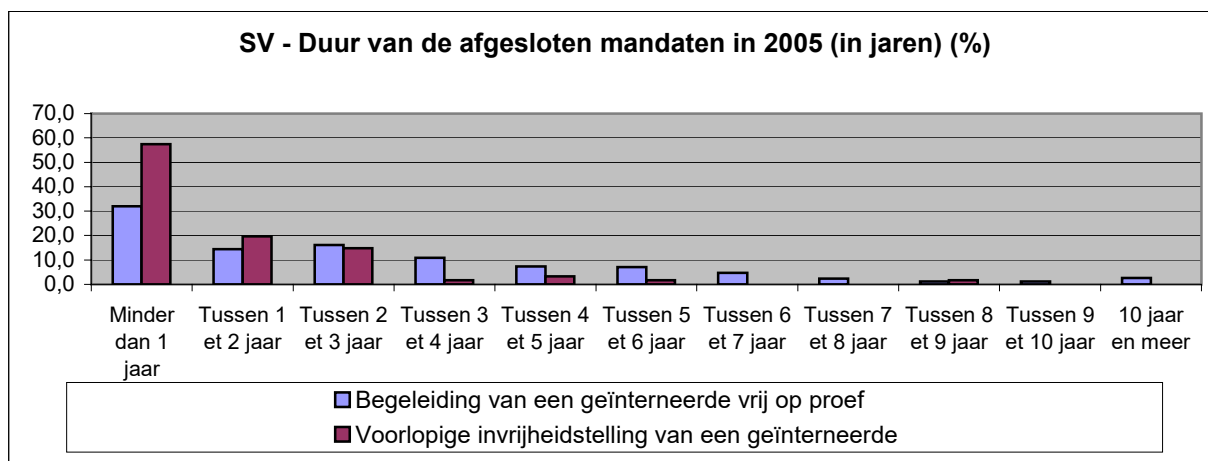

⁹⁵ Het aantal mandaten dat in 2005 werd afgesloten is echter veel hoger dan het aantal mandaten dat in het jaar 2003 werd afgesloten (467), volgens het verslag van de dienst van de justitiehuisen over dat jaar (ter herinnering: 2003 is het laatste jaar waarvoor er op dit ogenblik een activiteitenverslag van de dienst justitiehuisen beschikbaar is).

Bijna de helft van deze afgesloten mandaten (49,8%) ging gepaard met een begeleiding van een op proef invrijheidgestelde geïnterneerde, 43% was het voorwerp van een enquête en 7,2% had betrekking op de voorlopige invrijheidstelling van een geïnterneerde. De enquête-mandaten werden logischerwijs het snelst afgesloten. Bijna de helft van deze mandaten eindigden zo binnen de maand, te rekenen vanaf de datum waarop het justitiehuis er verantwoordelijk voor werd⁹⁶. 97,3% van de mandaten werd overigens binnen het jaar afgesloten.

Voor de mandaten die in 2005 werden afgesloten en die betrekking hebben op een invrijheidstelling op proef of een voorlopige invrijheidstelling werd de duur in jaren geanalyseerd.

Het hoge percentage mandaten inzake een voorlopige invrijheidstelling dat binnen het jaar wordt afgerond (57,4%) kan mogelijks verklaard worden door het feit dat de databank van de justitieuizen op dit moment niet toelaat onderscheid te maken tussen enerzijds enquêtes die in dit verband door de justitieassistenten worden uitgevoerd met het oog op het verkrijgen van een voorlopige invrijheidstelling, en

⁹⁶ Het gaat hier niet om een raming van de duur van de mandaten, maar wel over een berekening van de reële duur van de mandaten die in 2005 werden afgerond, en dit op basis van de tijd die verstreek tussen de datum waarop het justitiehuis voor het mandaat verantwoordelijk werd en de datum waarop het mandaat definitief werd afgesloten.

anderzijds de begeleidingsopdrachten ten aanzien van geïnterneerden aan wie zulke maatregel werd opgelegd.

Met betrekking tot de begeleiding van op proef invrijheidgestelde geïnterneerden liep 19,2% (d.i. bijna een vijfde) van alle mandaten die in 2005 werden afgesloten, al vijf jaar en langer. 91,9% van de mandaten inzake een voorlopige invrijheidstelling duurt korter dan 3 jaar, terwijl slechts 62,6% van de mandaten inzake een invrijheidstelling op proef onder deze drempel blijft. Een mogelijke verklaring hiervoor (doch één en ander zou nog meer in detail geanalyseerd moeten worden) zou te maken kunnen hebben met de reden van afsluiting van het mandaat, gelet op het feit dat bij de voorlopige invrijheidstelling een hoog percentage herroepingen wordt vastgesteld.

De reden van afsluiting van de in 2005 afgesloten mandaten varieert naargelang het type mandaat. De voltooiing van de opdracht was in 85,4% van de enquête-mandaten de reden van afsluiting. Evenwel werd 43,3% van de mandaten inzake een voorlopige invrijheidstellingen 2005 afgesloten naar aanleiding van een herroeping van de maatregel wegens het niet respecteren van de opgelegde voorwaarden. Hieraan dienen ook nog eens een aantal mandaten (5%) toegevoegd te worden met een herroeping van de maatregel omwille van het gepleegd hebben van een nieuw misdrijf. Deze vaststelling lijkt ons een bijkomende reden te zijn om de onderzoek naar de toepassing van de voorlopige invrijheidstelling voor geïnterneerden te stimuleren of in dit kader *minstens* een evaluatie van de opvolging ervan uit te voeren. De begeleiding van de op proef invrijheidgestelde geïnterneerden wordt in 2005 om verschillende redenen afgesloten: herroeping wegens het niet respecteren van de voorwaarden (29,4%), einde van het mandaat (22,8%), opdracht niet uitvoerbaar of niet meer verder opgenomen (12,6%) enz.

Tenslotte werden 71 mandaten in de loop van het jaar 2005 opgeschort wegens de aflevering van een aanhoudingsmandaat (38% van redenen tot opschorting), verdwijning van de justieabele (22,5%) of een opschorting van de voorwaarden (19,7%).

➤ De contacten van de justitieassistenten in het kader van de mandaten

De laatste analyse die hier wordt voorgesteld heeft betrekking op de contacten die door de justitieassistenten in de sector bescherming van de maatschappij werden geregistreerd. We onderzochten dit aspect met de nodige voorzichtigheid, enerzijds omwille een aantal vragen in verband met de pertinentie van dit type informatie in het kader van het strafrechtelijk beleid en anderzijds omwille van een voorbehoud met betrekking tot de geldigheid van de gegevens die op dit ogenblik worden geregistreerd.

De contacten die de justitieassistenten in het kader van hun activiteiten leggen, zijn bijzonder in die zin dat ze enig licht werpen op de wijze van functioneren van de zgn. 'parajustitiële' actoren: aantal contacten per dossier, bevoorrechte communicatiewijze, plaats van afspraak voor het contact tussen justitieassistent en justieabele enz. Het zijn dus niet zozeer de effecten van hun tussenkomst die werden onderzocht, dan wel de interne werkingsmodaliteiten van hun activiteiten. Op het ogenblik dat men via BPR (zie hoger) bezig is met de nieuwe definiëring van al de

werkprocessen binnen de justitiehuisen, neemt het belang toe om SIPAR te gaan gebruiken als instrument voor de opvolging van de praktijk en voor de controle op de nieuwe processen die in gang worden gezet. De gegevens die in de informaticatoepassing worden geregistreerd kunnen overigens bijdragen tot de studie van de werklast van de justitieassistenten.

Uit de eerste analyses bleek echter al snel dat er te weinig gegevens geregistreerd werden. In de sector bescherming van de maatschappij werden er namelijk 42.785 contacten geregistreerd voor alle lopende mandaten in 2005; daarvan werden er 25.513 in 2005 uitgevoerd (waarvan 22.168, of 86,9% in het kader van een invrijheidstelling op proef). We concentreerden onze analyses uitsluitend op de contacten die in 2005 plaatsvonden. Daarbij waren 1.187 justitiabelen betrokken, dit was iets minder dan de helft (48,2%) van de justitiabelen die in 2005 het voorwerp uitmaakten van een nieuw mandaat in een justitiehuis. Deze contacten hadden bovendien betrekking op 1359 mandaten, wat opnieuw iets minder was dan de helft van de nieuwe mandaten die dat jaar werden opgenomen (47,9%). Deze resultaten doen vermoeden dat niet alle contacten systematisch door de justitieassistenten worden geregistreerd. Drie justitiehuisen registreerden overigens geen enkel gegeven over de contacten die in 2005 plaatsvonden.

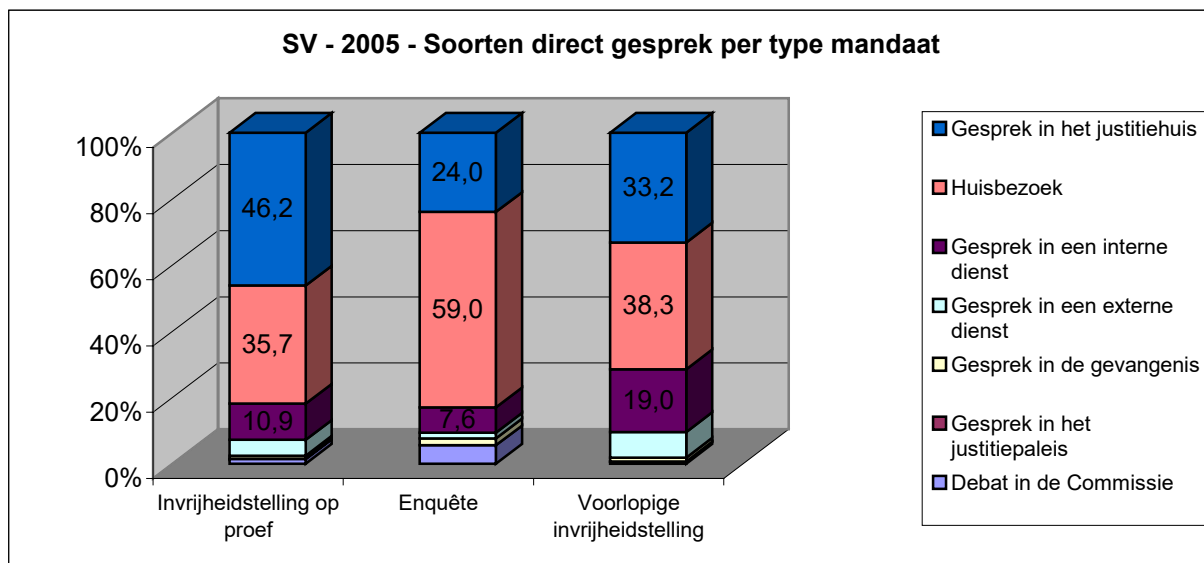
Het gebruik van de gegevens wordt overigens bemoeilijkt doordat de persoon met wie er contact was, verder niet wordt omschreven: het kan uiteraard gaan om een contact met de justitiabele, doch eventueel ook met een sociale dienst, een psychiater, een advocaat of nog iemand anders.

Omwillen van deze moeilijkheden hebben we de analyse over het aantal contacten niet verder uitgediept. Voor de geregistreerde contacten bestudeerden we echter wel de bevoorrechte wijze van communicatie, bij wijze van voorbeeld voor wat er in de toekomst zou kunnen worden gedaan. Omdat er te weinig gegevens geregistreerd waren, kon er momenteel geen volledig betrouwbare analyse ter zake worden gedaan (zo registreerden slechts 6 justitieassistenten in 2005 hun deelname aan de vergaderingen van de Commissies ter bescherming van de maatschappij).

Ten exploratieve titel, begonnen we in het kader van de analyse van de communicatiemethoden met het maken van een onderscheid tussen de rechtstreekse gesprekken (dus met fysieke aanwezigheid van de persoon in kwestie) en de onrechtstreekse contacten. Als we enkel rekening houden met de rechtstreekse gesprekken stellen we vast dat 44,3% van deze gesprekken in het justitiehuis plaatsvindt; in 36,6% van de gevallen worden huisbezoeken afgelegd. Een aantal contacten vinden eveneens plaats in externe diensten (11,5%), gevangenissen enz.. Bij de indirecte contacten gaat het vooral om telefonische contacten (76,4% van de indirecte contacten). Ook de contacten per briefwisseling nemen in het werk van de justitieassistenten een belangrijke plaats in (17,7% van de indirecte contacten).

Een andere vaststelling gaat over de geprefereerde communicatiewijze naargelang het type mandaat. Met betrekking tot de rechtstreekse gesprekken draagt het huisbezoek overduidelijk de voorkeur weg in het kader van enquêtes (59%), terwijl dit in mindere mate geldt voor de begeleiding van op proef invrijheidgestelde

geïnterneerden (35,7%) of de voorlopige invrijheidstellingen (38,3%). Voor deze twee laatste types van mandaten scoren de contacten in het justitiehuis hoog.

Met betrekking tot de indirecte contacten zijn de telefonische contacten in de meerderheid, ongeacht het type mandaat.

3. Verdere onderzoekspistes

Hoewel dit eerste publieke rapport vooral tot doel heeft de realisaties van de eerste twee onderzoeksjaren van het para-justitiele informaticasysteem SIPAR voor te stellen, wijzen we in dit laatste deel op andere mogelijke toepassingen ervan die in de toekomst verder ontwikkeld zullen worden in functie van het strafrechtelijk beleid. Onderstaande presentatie heeft niet de pretentie exhaustief te willen zijn: in dit stadium wil ze drie politieke vraagstukken belichten waarvoor de verdere ontwikkeling van SIPAR van groot belang zou kunnen zijn.

1. De studie van de straffen en van de alternatieve maatregelen

Het is op het vlak van de studie van de straffen en de alternatieve maatregelen dat het wetenschappelijke gebruik van de gegevens die geregistreerd worden in SIPAR ons het meest veelbelovend lijken. Eén van de contexten waarbinnen de justitiehuisen ontstaan zijn, is deze van de valorisering van de alternatieven. Het aangekondigde doel was met name het te hoge aantal strafrechtelijke geschillen dat leidde tot een gevangenisstraf te beperken. Waar staan we op dit vlak?

De problemen van de overbevolking in de gevangenissen verplichten ons tot een permanente kijk, niet alleen op de penitentiaire gegevens, maar ook op de gegevens over de alternatieve straffen en maatregelen die worden opgelegd, in het bijzonder om de maatregel van de opsluiting te beperken, met op de achtergrond echter steeds de vrees (die reeds in andere onderzoeken werd toegelicht) van een eventuele verschuiving van maatregelen die beschouwd worden als *alternatieven* voor een opsluiting naar een *diversificatie* van het strafrechtelijke aanbod. In dit verband zou men bv. kunnen stellen dat in bijna 50% van de gevallen waar een dienstverlening werd opgelegd, nooit een opsluiting zou zijn bevolen.⁹⁷ In de plaats van de vroegere straffen te vervangen worden de maatregelen m.a.w. voorgesteld als alternatieven die eraan worden toegevoegd⁹⁸. Het gaat hier om heel de problematiek van wat men de uitbreiding van het net (of net-widening) noemt.

Het is van cruciaal belang dat er middelen worden gecreëerd om deze problematiek te bestuderen door met name na te gaan of en hoe de nieuwe modaliteiten voor strafrechtelijke reacties, waarvan de opvolging wordt gedaan door de justitiehuisen, bijdragen tot het in bepaalde geschillen vermijden van een gevangenisstraf. Hiervoor is onder andere een kennis van deze nieuwe modaliteiten voor strafrechtelijke reacties vereist en kan men op nieuwe onderzoeksvragen stoten, zoals de vraag of de zogenaamde alternatieve mogelijkheden weldoordacht worden gebruikt, volgens de doelstellingen die bij hun creatie voor ogen stonden. Het belang van een

⁹⁷ G. HOUCHON, « A la recherche du temps perdu », *Déviance et Société*, 1984, Vol.8, nr. 2, pp. 199-206. Guy Houchon baseert zich in dit geval op werken die werden uitgevoerd in Engeland, Nederland, Quebec of nog in de Verenigde Staten.

⁹⁸ Zie in het bijzonder, C. VANNESTE, « Le travail d'intérêt général: pour le meilleur ou pour le pire? », *RDPC*, nr. 9-10, september-oktober 1993, pp. 840-852 en P. MARY, « La politique d'exécution des peines en Belgique: entre réparation et gestion des risques », *La peine et le droit. L'exécution des peines dans tous ses états*, Ed. du Jeune Barreau de Liège, 2000, pp.239-256.

instrument zoals SIPAR voor dit soort analyses is een systematische registratie van de mandaten die aan de justitiehuizen worden toevertrouwd. Om de werking van het gerecht als systeem, een perspectief waarin wij onszelf plaatsen, te kunnen bestuderen, profileert SIPAR zich daarom als een basiswerk van kapitaal belang, op basis waarvan hypothesen, vragen en confrontaties zullen kunnen worden gesteld en bestudeerd.

Het belang van een analyse in termen van de strafrechtelijke keten is eveneens om inzicht te verwerven in of en hoe verschillende beleidskeuzes, zowel bewust als onbewust, gemaakt worden op basis van bv. socio-economische kenmerken van de justitiabelen, de aard van de geschillen, de plaatselijke bijzonderheden enz. Bij een beschrijving van de eerste effecten van de oprichting van de justitiehuizen benadrukt F. Toro in dit kader de bijzondere behandeling van verkeersovertredingen: « *orientés d'abord vers le service de médiation pénale, et face au refus du service de les prendre en charge, réorientés vers une filière plus punitive comme la suspension probatoire du prononcé de la condamnation ou même le sursis probatoire de l'exécution de la peine* »⁹⁹. Deze vaststelling sluit aan bij de eerste analyseresultaten van de gegevens in SIPAR die de omvang van verkeerszaken in de sector van de werkstraffen aantonen. Op die manier kan men de opvolging die de strafrechtelijke beslissingnemers in de loop van de tijd aan bepaalde soorten geschillen hebben voorbehouden, in kaart brengen Maar dit is slechts één voorbeeld van een aanpak die naar voor zou kunnen worden geschoven. De kenmerken van de justitiabelen zijn daar een tweede voorbeeld van. De nationaliteit werd in vroegere onderzoeken bijvoorbeeld vaak naar voor gebracht als een discriminerende factor bij de oriëntatie naar de éne of de andere strafrechtelijke reactie. Een studie op basis van SIPAR zou het inzicht in het belang van deze variabele moeten doen toenemen. In al deze verschillende onderzoekspistes zouden de in SIPAR geregistreerde gegevens geplaatst moeten worden tegenover informatie die verkregen werd op basis van ander onderzoek of met gegevens die verzameld werden door middel van kwalitatieve onderzoeksmethodes. Zonder de methodologische problemen die het gebruik van SIPAR voor een analyse van de problematiek van de alternatieven voor de gevangenisstraf uit het oog te verliezen, denken we wel dat de gegevens die in SIPAR geregistreerd worden een nuttige bijdrage kunnen leveren aan deze analyse, niet alleen met het oog op het verwerven van een beter inzicht in de bepaling van de trajecten van de justitiabelen doorheen het strafrechtelijk systeem, maar ook voor het bestuderen van de vraag naar de adequaatheid van het gegeven antwoord met het oog op een vermindering van de gevangenispopulatie.

We voegen eraan toe dat SIPAR ook nuttig zou kunnen worden ingezet in het kader van de analyse van bijzondere problematieken. We kunnen ons bijvoorbeeld afvragen of het beleid dat wordt gevoerd om het gebruik van de opsluiting als belangrijkste straf te beperken niet geleid heeft tot een *toenemende toevlucht tot langere gevangenisstraffen als vervangende straf*. Al in 1989 benadrukte A. Kuhn het risico dat de rechters bij de toekenning van een gevangenisstraf met uitstel, een langere gevangenisstraf zouden uitspreken zodat ze voldoende ontmoedigend zouden zijn, omdat het zou kunnen leiden tot de uitvoering van langere

⁹⁹ F. TORO, "Le service des maisons de justice en Belgique : déplacement géographique de la cohabitation conflictuelle du judiciaire au social?", *op.cit.*, p.102.

gevangenisstraffen in het geval van de herroeping van het uitstel¹⁰⁰. De gegevens betreffende de vervangende straf die bij het niet uitvoeren van een werkstraf worden voorzien, worden niet systematisch in SIPAR geregistreerd. Deze informatie is momenteel overigens evenmin beschikbaar in de penitentiaire databank: hoewel er een specifieke code bestaat voor opgesloten personen in het kader van een vervangende gevangenisstraf, wordt deze op dit moment enkel gebruikt voor boetes, waar werkstraffen dus niet toe behoren. Deze situatie kan verklaard worden door het feit dat een gevangenisstraf wegens het niet uitvoeren van een werkstraf in het kader van de uitvoering van de straffen onterecht wordt beschouwd als een hoofdgevangenisstraf straf en niet als een vervangende straf¹⁰¹. Hier kan men zien hoe nuttig SIPAR zou kunnen zijn als dergelijke gegevens voortaan systematisch zouden worden gecodeerd.

Men kan overigens niet ontkennen dat de diversificatie van de straffen vragen oproept over de hiërarchische indeling ervan. Wordt de nieuwe werkstraf bijvoorbeeld als zwaarder of lichter beschouwd dan een uitstel van een gevangenisstraf onder strikte voorwaarden? De hiërarchie van de straffen doet vragen rijzen bij verschillende actoren op het terrein. Een onderzoek terzake zou aan de hand van een analyse van de gegevens uit SIPAR nader kunnen worden toegelicht.

Ten slotte zal het domein van de uitvoering van de straffen en de maatregelen binnenkort grondig worden gewijzigd door de invoering van specifieke jurisdicties, die de bestaande zullen aanvullen of oude structuren zullen vervangen, zoals de commissies voor voorwaardelijke invrijheidstelling. De justitiehuisen zullen van op de eerste rij de effecten van deze veranderingen kunnen volgen, terwijl ze tegelijkertijd nieuwe verantwoordelijkheden zullen krijgen, met name met betrekking tot het elektronisch toezicht. SIPAR zou opnieuw nuttig kunnen worden aangewend om bij te dragen tot de analyse van de transformaties die zich profileren op het vlak van de uitvoering van de straffen en de maatregelen.

2. Bestudering van recidive

Recidive is in België een latent probleem, in tegenstelling tot een land als Frankrijk, waar het op een gegeven moment tot een uitbarsting kwam naar aanleiding van de goedkeuring van de wet van 12 december 2005 aangaande de behandeling van recidive van strafrechtelijke overtredingen. Het moet gezegd dat het debat uiterst geanimeerd was, met name door maatregelen zoals het elektronisch toezicht tot succesmaatregel inzake de strijd tegen recidive voorop te stellen¹⁰².

Zonder dat het op zichzelf naar voor geschoven wordt, neemt het probleem van de recidive in de debatten inzake de hervorming van de justitie in België toch een belangrijke plaats in. Aangezien het moeilijk is om ze allemaal te vermelden, zullen

¹⁰⁰ A. KUHN, « Les effets pervers des remèdes au surpeuplement carcéral. Le cas de la Suisse », *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 2/89, pp.196-207.

¹⁰¹ Collectieve brief nr.78, *Gevangenisstraf ter vervanging van de werkstraf*, 29 maart 2004.

¹⁰² C. LAZERGES, « L'électronique au service de la politique criminelle: du placement sous surveillance électronique statique (PSE) au placement sous surveillance électronique mobile (PSEM) », *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, januari/maart 2006, nr. 1, pp.183-196.

we ons beperken tot de meest recente discussie in het kader van de reactivering van de regels betreffende de terbeschikkingstelling van de regering, die wordt omgezet naar de 'terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbanken'. Tijdens haar federale beleidsverklaring van 17 oktober 2006 kondigde de regering in dat opzicht namelijk een hervorming aan, waarbij een verlenging van de gevangenisstraf tot na het einde van de gevangenisstraf toegestaan werd in zogenaamd uitzonderlijke gevallen¹⁰³ die als bijzonder gevaarlijk beschouwd worden. De doelstelling van onschadelijkmaking ("incapacitation") van de gevangenis kan op die wijze versterkt worden met het oog op een onmiddellijke neutralisering van individuen met een hoog risico op recidive.

Het criminologische onderzoek naar recidive stoot niet alleen op de vraag hoe men recidive kan omschrijven, maar ook hoe het risico gemeten kan worden. In dit verband verwijzen we naar de vrees die begin de jaren '80 door Pierre Landreville werd geuit. Hij benadrukte niet alleen dat er evenveel definities als studies zijn, maar hij duidde er eveneens op dat de gegevens aangaande recidive niet van die aard zijn dat ze betrouwbare informatie kunnen verschaffen over de herhaling van zogenaamd misdadig gedrag en dat ze evenmin beschouwd kunnen worden als evaluatie-instrumenten inzake de doeltreffendheid van strafrechtelijke beslissingen¹⁰⁴. Dit verhindert echter niet dat, zoals Pierre Tournier meer dan terecht opmerkt, "Le thème de la récidive est au centre des interrogations sur le système de justice pénale"¹⁰⁵.

België beschikt tot nu toe over geen enkel instrument waarmee recidive op een algemene en systematische wijze beoordeeld kan worden. Als het doel is om de rationaliteit van het strafrechtelijk beleid te verhogen, betekent dit dan niet dat hier een groot hiaat bestaat? We kunnen niet anders dan vaststellen dat andere landen ons voor zijn gegaan door ter zake een dispositief te implementeren. Frankrijk richtte in december 2005 bijvoorbeeld een "Commission d'analyse et de suivi de la récidive" in het leven, belast met de bepaling van betrouwbare instrumenten om het fenomeen te meten, de evolutie ervan te analyseren en aanbevelingen te doen om het te bestrijden. De problematiek wordt bovendien regelmatig besproken in de schoot van het parlement¹⁰⁶. In Nederland werden in januari 2005 drie onderzoeksrapporten afgewerkt door het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) over de problematiek van recidive (deze rapporten hebben betrekking op: gedetineerden, geïnterneerden en jongeren)¹⁰⁷. Deze onderzoeken passen in het kader van een "WODC-recidivemonitor", een permanent project waarbinnen gestandaardiseerde metingen worden uitgevoerd aangaande verschillen

¹⁰³ De vermelding van verkrachtingen in de door de regering aangehaalde voorbeelden doet vermoeden dat dit uitzonderlijke karakter op een erg ruime manier geïnterpreteerd kan worden.

¹⁰⁴ P. LANDREVILLE, « La récidive dans l'évaluation des mesures pénales », *Déviance et Société*, 1982, vol. 6, nr. 4, p. 383.

¹⁰⁵ P.V. TOURNIER, « La mesure de la récidive en France », *Regards sur l'actualité*, maart 1997, p. 15.

¹⁰⁶ Zie bijvoorbeeld het rapport van G.P. CABANEL, *Pour une meilleure prévention de la récidive*, La Documentation française, Paris, 1996, 133p.

¹⁰⁷ B.S.J. WARTNA, N. TOLLENAAR, A.A.M. ESSERS, *Door na de gevangenis. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive onder ex-gedetineerden*, WODC, Januari 2005, 83p. ; B.S.J. WARTNA, S. EL HARBACHI, L.M. VAN DER KNAAP, *Buiten behandeling. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van ex-terbeschikkinggestelden*, WODC, Januari 2005, 76p. ; B.S.J. WARTNA, S. EL HARBACHI, A.M. VAN DER LAAN, *Buiten behandeling. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van ex-pupillen van justitiële jeugdinrichtingen*, WODC, Januari 2005, 81p.

groepen van misdrijfplegers. Deze studies tonen aan dat recidive vaker voorkomt bij mensen die werden opgesloten, dan bij mensen die een algemene gerechtelijke maatregel opgelegd kregen (zoals geldboetes, werkstraffen e.a.)¹⁰⁸. Ook in Engeland wordt in de regering druk over recidive gepraat en werd beslist om een nationaal actieplan goed te keuren met het oog op een beperking van de recidive. De recente gegevens die het Home Office voorstelde hebben de diverse betrokken actoren verontrust: 3 ex-gedetineerden op 5 liepen binnen de twee jaar na hun vrijlating opnieuw een veroordeling op¹⁰⁹.

In België werden enkele studies met een erg beperkte draagwijdte uitgevoerd binnen de overheid, maar vandaag is er geen enkel algemeen instrument om een actueel globaal zicht te krijgen. Zonder geobsedeerd te worden door het fenomeen, zoals door P. Landreville aangeklaagd wordt, benadrukken we wel het belang van de invoering van een instrument waarmee we het fenomeen ten minste kunnen leren kennen en begrijpen, zodat we de effecten van het strafrechtelijk dispositief beter kunnen meten, hun kwaliteit kunnen verbeteren en de uitgewerkte beleidslijnen kunnen bijsturen. Met dit doel voor ogen, zouden wij er willen op wijzen om een analyse terzake niet te beperken tot de wettelijke herhaling en dat is ook de reden waarom een studie aangaande het parcours van de justitiabelen die met de justitiehuisen in contact komen uitgevoerd dient te worden. Men zou bijvoorbeeld de vraag kunnen stellen wat er van de justitiabelen met een vergelijkbaar profiel zou worden na enerzijds de uitvoering van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en anderzijds de oplegging van een zogezegde alternatieve maatregel. In het kader van een onderzoek met betrekking tot deze vraag, zouden de gegevens die in SIPAR ingevoerd worden, kunnen worden aangewend. Het is echter duidelijk dat een uitsluitend kwantitatieve aanpak op dit vlak ongetwijfeld niet zou volstaan en dat een dergelijke studie bovendien het kader van de justitiehuisen dient te overstijgen.

We kunnen besluiten dat het probleem van recidive belangrijk is, maar in het licht van de problematiek van het ontbreken van een gemeenschappelijk identificatienummer waardoor de gegevens van de justitiehuisen gelinkt zouden kunnen worden aan gegevens die op andere niveaus van het strafrechtelijke systeem worden geregistreerd, kan een analyse terzake enkel op lange termijn worden gezien. Er zouden nu al een aantal voorwaarden vervuld moeten worden bij de creatie en de opmaak van een analyse-instrument om op termijn de gewenste analyses uit te kunnen voeren.

3. De analyse van de diversiteit van de praktijken

SIPAR kan volgens ons ook een niet te verwaarlozen rol spelen in de analyse van de verschillende toepassing van de wetgeving in de verschillende gerechtelijke arrondissementen. De diversiteit aan praktijken kan verborgen worden door zeer algemene statistieken, terwijl een overzicht van de situatie per arrondissement een beeld kan geven van verschillen in beleid, in de sociaal-economische realiteit enz. Uit andere onderzoeken van het NICC, zoals het onderzoek dat eerder werd

¹⁰⁸ Brief van het Directoraat-Generaal Preventie, Jeugd en Sancties over recidive onder justitiabelen, Ministerie van Justitie (Nederland), 9 maart 2005.

¹⁰⁹ HOME AFFAIRS COMMITTEE, *Rehabilitation of Prisoners*, House of Commons, Session 2004-5, HC 193, 7 januari 2005.

aangehaald met betrekking tot de voorlopige hechtenis, bleken reeds grote verschillen op strafrechtelijk vlak al naargelang het arrondissement. We maakten in dit rapport reeds melding van diverse verschillen die dankzij SIPAR konden worden bijgestuurd.

De vraag over de ongelijkheid in de lokale toepassing van de wetgeving lijkt op dit moment voor niemand van groot belang te zijn, hetgeen zowel geldt voor criminologen, magistraten of andere rechtstreeks betrokken actoren. We kunnen ons afvragen wat de redenen zijn voor dit duidelijke gebrek aan interesse: gebrek aan informatie over de beschikbare gegevens, de wil om originele praktijken te ontwikkelen rekening houdend met de plaatselijke bijzonderheden enz.? Het lijkt erop dat ook in Frankrijk de vraag naar de straftoemetingcriteria die gehanteerd worden door de correctionele rechtbanken geen bijzondere aandacht krijgt, in tegenstelling tot een land als Duitsland¹¹⁰. In België trachtten enkele onderzoeken reeds verslag uit te brengen van de invloed van bepaalde factoren op de keuze van de beslissingen die door de magistraten worden genomen. Zo werd, in het kader van de voorlopige hechtenis in 1998-1999 een onderzoek uitgevoerd door de VUB en het NICC waarbij getracht werd om op basis van participerende observatie bij onderzoeksrechters een zicht te krijgen op de factoren die hun beslissingen beïnvloeden¹¹¹. In het kader van criminaliteit begaan door minderjarigen kunnen we eveneens verwijzen naar een onderzoek van het NICC waarin op basis van een representatieve steekproef van genomen beslissingen, een dossierstudie en een vragenlijst die ingevuld werd door de beslissingnemers, getracht werd een beeld te krijgen van de logica achter de beslissingen¹¹². Dit type van onderzoeken wordt tot nu toe echter steeds geconfronteerd met de beperkingen van een steekproef waardoor de diversiteit niet steeds correct kon worden weergegeven, evenals bijvoorbeeld de verschillen tussen de arrondissementen.

SIPAR biedt het voordeel dat de mandaten die aan de justitiehuisen worden toevertrouwd systematisch en algemeen worden geregistreerd. Dit laat een statistische kijk op de verschillende opdrachten die aan de justitiehuisen worden toevertrouwd mogelijk en is bovendien van die aard dat verschillen inzake de toepassing van de wetgeving aan het licht kan worden gebracht. Uitgaande van deze veronderstelling zijn er tal van onderzoeksvragen die gesteld kunnen worden. Hoe komt het dat wat in het ene arrondissement mogelijk is, in een ander niet werkt? Is er sprake van uiteenlopende rationaliteiten, een verschillende sociale context enz. die de vastgestelde verschillen kunnen verklaren? Liggen verschillen bij de registratie aan de basis? Enz. Zonder te beweren dat alle vragen beantwoord kunnen worden, laat de gekozen aanpak om de diversiteit te belichten, het wel toe aan de betrokken actoren in het systeem (actoren op het terrein, maar ook politieke actoren) om de resultaten van hun acties te zien (spiegeleffect van de praktijken)¹¹³.

¹¹⁰ S. MÜLLER, « Douceur en deçà, sévérité au-delà? Déterminants individuels des peines en France et en Allemagne », *Déviance et société*, 2005, vol. 29, nr.3, pp. 313-333.

¹¹¹ S. SNACKEN (promotor), S. DELTENRE, C. VANNESTE, A. RAES, en P. VERHAEGHE, *Kwalitatief onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden / Recherche qualitative sur l'application de la détention préventive et de la liberté sous conditions*, Brussel, VUB/INCC-NICC, 1998-1999, 244 p.

¹¹² C. VANNESTE, « Les logiques décisionnelles des magistrats du parquet et des juges de la jeunesse à l'égard des mineurs délinquants », *RDPC*, februari 2003, pp. 232-263.

¹¹³ M.C. KESSLER, P. LASCOUMES, M. SETBON, J.C. THOENIG, (dir.) *Evaluation des politiques publiques*, L'Harmattan, 1998, 350p.

Het is mogelijk dat de vaststellingen inzake diversiteit die op die manier tot stand komen een veranderend katalysatoreffect zullen hebben op de praktijken. De eventuele verschillen kennen en begrijpen: dat zijn twee sleutelementen in termen van het strafrechtelijk beleid, vooral wanneer men wil nagaan of de genomen maatregelen de verhoopte effecten hebben, of andere - onverwachte - effecten ons ongerust of tevreden stemmen dan wel of corrigerende maatregelen nodig of opportuun zijn.

Bibliografie i.v.m. de sector bescherming van de maatschappij

- BOLLEN, P., « Van vrijblijvende reflectie tot concrete actie. Recente beleidsinitiatieven tegen de verwaarlozing van geïnterneerden », *Orde van de dag*, September 2001, pp. 25-31
- CASSELMAN, J., « Begint er licht te schijnen aan het einde van de duistere tunnel ? », *Orde van de dag*, September 2001, pp. 37-41
- CASSELMAN, J., COSYNS, P., GOETHALS, J., VANDENBROUCKE, M., DE DONCKER, D., DILLEN, C., *Internering*, Garant, Leuven-Appeldoorn, 1997, 125p.
- COLL., Dossier « Enfermement psychiatrique, Défense sociale et protection des malades mentaux », *Revue d'action sociale et médico-sociale*, n°21, 1999
- COSYNS, P. (voorzitter), WERKGROEP FORENSISCH PSYCHIATRISCH ZORGCIRCUIT, *Syntheseverslag*, mei 2005, 13p. en bijlagen
- COSYNS, P., « Internering : een doorbraak in het herzieningsproces van de wet ? », *Panopticon*, 1999, pp. 313-318
- DELVA, J., COSYNS, P., VANDEMEULEBROECKE, O., Commission internement pour la révision de la loi de défense sociale du 1er juillet 1964, *Rapport final*, 115p. et annexes
- DE VUYSERE, S., “Veertig jaar wet ter bescherming van de maatschappij: reden tot feesten?”, in J. GOETHALS, F. HUTSEBAUT, G. VERVAEKE (ed.), *Gerechtelijke geestelijke gezondheidszorg: wetenschap, beleid en praktijk*, Liber Amicorum Joris Casselman, Leuven, Universitaire Pers, 2005, pp. 259-269
- DE VUYSERE, S., CASSELMAN, J., VERVAEKE, G., “De geïnterneerdenpopulatie van Vlaanderen: enkele cijfergegevens”, *Panopticon*, 2003, pp.599-604
- DE VUYSERE, S., CASSELMAN, J., VERVAEKE, G., “De Commissies ter Bescherming van de Maatschappij van Antwerpen, Gent en Leuven. Een vergelijking van de geïnterneerdenpopulatie”, *Panopticon*, 2003, pp.604-609
- GOETHALS, J., « De internering. De aanpak van de ontoerekeningsvatbare delinquent », in M. BOUVERNE-DE BIE, K. KLOECK, W. MEYVIS, R. ROOSE, J. VANACKER (ED.), *Handboek Forensisch Welzijnswerk*, Academia Press, Gent, 2002, pp. 547-584
- HEIMANS, H., « Is er nog hoop voor geïnterneerden ? », *Orde van de dag*, September 2001, pp. 7-24
- LANDUYT, R., DE T'SERCLAES, N., *Rapport fait au nom de la commission d'enquête parlementaire sur la manière dont l'enquête, dans ses volets policiers et judiciaires, a été menée dans « l'affaire Dutroux-Nihoul et consorts »*, 14 avril 1997
- MAES, E., « Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie naar misdrijfcategorie (1980-1998) », *Panopticon*, 2002, pp. 340-350
- PHAM, TH., SALOPPE, X., Caractéristiques cliniques de la population de défense sociale: importance de la comorbidité », in F. DIGNEFFE et TH. MOREAU, *La responsabilité et la responsabilisation dans la justice pénale*, Bruxelles, De Boeck, 2006, pp. 137-145
- SMAERS, G., « Eindelijk aandacht van de wetgever voor de rechtsbescherming van geïnterneerden », *Panopticon*, 1998, pp. 454-458
- THYS, P., « Le traitement pénal des délinquants anormaux: un coup de sonde dans la pratique de la loi belge de défense sociale », *RDPC*, janvier 1995, pp.29-43

VANDEMEULEBROECKE, O., « La loi de défense sociale du 1er juillet 1964: Vers une modernisation ? Un renouveau ? Une vision nouvelle ? », *JT*, 2000, pp. 331-334

VANDEMEULEBROECKE, O., « Les commissions de défense sociale instituées par les lois de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude des 9 avril 1930 et 1er juillet 1964 », *RDPC*, 1986, pp. 145-243

VANHAMME, F., « La mise à la disposition du gouvernement des délinquants dangereux mettant en péril l'ordre social : discours et pratiques d'une logique linéaire », *RDPC*, n°11, novembre 2002, pp. 1044-1065

VANNESTE, C., *Les chiffres des prisons de 1830 à 1995. Des mécanismes économiques à leur traduction pénale* (doctoraatsthesis), UCL, 1997

VERHAEGHE, P., *Vrijheid op proef in het kader van een internering*, mededeling tijdens het colloquium "Bescherming van de maatschappij" dat door de werkgroep "Défense sociale" in Brussel op 24-25 november 2005 werd georganiseerd, 4p.

Bijlage 1

2005 - Verdeling van de lopende mandaten per sector, per justitiehuis en rechtsgebied van het Hof van Beroep																		
		VOV		Dienstverlening		AWS		Probatie		Penitentiair		BIS		BO*		SV**		Totaal
Rechtsgebied	Justitiehuis	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	Aantal	% verticaal	
Antwerpen	Antwerpen	487	9,1	116	3,0	1264	7,5	1562	8,6	597	7,8	814	7,6	270	6,4	412	14,7	5522
	Hasselt	122	2,3	137	3,6	358	2,1	486	2,7	224	2,9	387	3,6	111	2,7	60	2,1	1885
	Mechelen	122	2,3	407	10,7	332	2,0	567	3,1	203	2,6	381	3,5	185	4,4	52	1,9	2249
	Tongeren	108	2,0	21	0,6	218	1,3	234	1,3	179	2,3	353	3,3	202	4,8	121	4,3	1436
	Turnhout	180	3,4	378	9,9	718	4,3	855	4,7	139	1,8	440	4,1	173	4,1	48	1,7	2937
	Rechtsgebied	1019		1059		2890		3704		1342		2375		941		693		14023
Brussel/Bruxelles	Brussel	190	3,6	253	6,6	531	3,1	351	1,9	102	1,3	555	5,2	124	3,0	35	1,2	2141
	Bruxelles	1221	22,9	582	15,3	1900	11,3	1989	11,0	1618	21,1	777	7,2	319	7,6	283	10,1	8689
	Leuven	186	3,5	395	10,4	825	4,9	886	4,9	203	2,6	724	6,7	155	3,7	265	9,4	3639
	Nivelles	139	2,6	25	0,7	437	2,6	606	3,3	181	2,4	332	3,1	71	1,7	28	1,0	1819
	Rechtsgebied	1736		1255		3693		3832		2104		2388		669		611		16288
Gent	Brugge	87	1,6	129	3,4	304	1,8	610	3,4	316	4,1	221	2,1	224	5,3	95	3,4	1986
	Dendermonde	117	2,2	63	1,7	531	3,1	924	5,1	343	4,5	471	4,4	321	7,7	105	3,7	2875
	Gent	288	5,4	77	2,0	771	4,6	1715	9,5	397	5,2	325	3,0	295	7,0	312	11,1	4780
	Kortrijk	98	1,8	100	2,6	336	2,0	595	3,3	266	3,5	223	2,1	135	3,2	21	0,7	1774
	Oudenaarde	92	1,7	156	4,1	93	0,6	220	1,2	73	1,0	261	2,4	77	1,8	28	1,0	1000
	Ieper	44	0,8	21	0,6	98	0,6	230	1,3	116	1,5	129	1,2	61	1,5	11	0,4	710
	Veurne	27	0,5	0	0	94	0,6	231	1,3	64	0,8	147	1,4	105	2,5	7	0,2	675
	Rechtsgebied	753		546		2227		4525		1575		1777		1218		579		13200
	Arlon	49	0,9	5	0,1	208	1,2	121	0,7	36	0,5	262	2,4	92	2,2	23	0,8	796
	Dinant	14	0,3	35	0,9	670	4,0	386	2,1	92	1,2	400	3,7	76	1,8	33	1,2	1706
Liège	Eupen	81	1,5	5	0,1	157	0,9	74	0,4	12	0,2	75	0,7	63	1,5	6	0,2	473
	Huy	43	0,8	4	0,1	870	5,2	320	1,8	110	1,4	120	1,1	91	2,2	10	0,4	1568
	Liège	672	12,6	329	8,6	2105	12,5	1802	9,9	718	9,3	786	7,3	173	4,1	172	6,1	6759
	Marche-en-F	56	1,1	74	1,9	246	1,5	180	1,0	40	0,5	225	2,1	36	0,9	11	0,4	868
	Namur	295	5,5	178	4,7	559	3,3	513	2,8	202	2,6	174	1,6	172	4,1	119	4,2	2212
	Neufchâteau	24	0,5	50	1,3	424	2,5	183	1,0	42	0,5	213	2,0	78	1,9	29	1,0	1043
	Verviers	62	1,2	125	3,3	433	2,6	259	1,4	158	2,1	658	6,1	196	4,7	28	1,0	1919
	Rechtsgebied	1296		805		5672		3838		1410		2915		977		431		17344
	Charleroi	303	5,7	41	1,1	1412	8,4	863	4,8	817	10,6	475	4,4	121	2,9	242	8,6	4274
	Mons	166	3,1	11	0,3	437	2,6	952	5,2	302	3,9	525	4,9	103	2,5	124	4,4	2620
België	Tournai	53	1,0	90	2,4	543	3,2	431	2,4	131	1,7	314	2,9	158	3,8	129	4,6	1849
	Rechtsgebied	522		142		2392		2246		1250		1314		382		495		8743
België		5326	100	3807	100	16874	100	18145	100	7681	100	10769	100	4187	100	2809	100	69598

VOV=vrijheid onder voorwaarden; AWS=Autonome werkstraf; BIS=Bemiddeling in strafzaken; BO=Burgerrechtelijke opdrachten; SV= Sociaal verweer

Opmerkingen:

* Het aantal lopende mandaten in 2005 in de sector burgerrechtelijke opdrachten bedroeg 4206 maar voor 19 van deze mandaten, geeft de databank geen indicatie over het justitiehuis dat verantwoordelijk was voor deze mandaten.

** Het aantal lopende mandaten in 2005 in de sector van het sociaal verweer bedroeg 2837 maar voor 28 van deze mandaten, geeft de databank geen indicatie over het justitiehuis dat verantwoordelijk was voor deze mandaten.

In grijs, het justitiehuis waaraan het grootste aantal mandaten werd toegekend in 2005, sector per sector.

Bijlage 3**2005 – Aantal strafrechtelijke lopende mandaten per justitiehuis**

Justitiehuis	N strafrechtelijke mandaten 2005	%	Bevolking + 18 *	N strafrechtelijke mandaten per 1000 inw. + 18
MARCHE-EN-FAMENNE	832	1,3	52495	15,8
NEUFCHATEAU	965	1,5	62989	15,3
HUY	1477	2,3	108535	13,6
LIEGE	6586	10,1	495681	13,3
DINANT	1630	2,5	128086	12,7
VERVIERS	1723	2,6	152064	11,3
CHARLEROI	4153	6,3	444820	9,3
LEUVEN	3484	5,3	374582	9,3
NAMUR	2040	3,1	225817	9,0
ARLON	704	1,1	79429	8,9
BXL-BRUSSEL	10387	15,9	1240160	8,4
GENT	3885	5,9	470089	8,3
MECHELEN	2064	3,2	249178	8,3
TURNHOUT	2758	4,2	334233	8,3
MONS	2517	3,8	327091	7,7
EUPEN	410	0,6	56732	7,2
TOURNAI	1691	2,6	235585	7,2
ANTWERPEN	5252	8,0	755044	7,0
VEURNE	570	0,9	86330	6,6
IEPER	649	1,0	99369	6,5
NIVELLES	1748	2,7	279881	6,2
OUDENAARDE	923	1,4	158150	5,8
DENDERMONDE	2554	3,9	480947	5,3
HASSELT	1774	2,7	350633	5,1
KORTRIJK	1639	2,5	338021	4,8
BRUGGE	1762	2,7	392065	4,5
TONGEREN	1234	1,9	297913	4,1
BELGIË	65411	100,0	8275919	7,9

* Bron: NIS/DSB

In grijs, de Nederlandstalige justitieuken.

Bijlage 4**2005 – Aantal justitiabelen in strafrechtelijke mandaten per justitiehuis**

Justitiehuis	N justitiabel en 2005	%	Bevolking + 18*	N justitiabelen per 1000 inw. + 18
MARCHE-EN-FAMENNE	736	1,4	52495	14,0
NEUFCHATEAU	740	1,4	62989	11,7
LIEGE	5327	10,1	495681	10,7
HUY	1113	2,1	108535	10,3
VERVIERS	1446	2,7	152064	9,5
DINANT	1175	2,2	128086	9,2
LEUVEN	2876	5,5	374582	7,7
CHARLEROI	3317	6,3	444820	7,5
ARLON	575	1,1	79429	7,2
MECHELEN	1764	3,4	249178	7,1
MONS	2320	4,4	327091	7,1
BXL-BRUSSEL	8433	16,0	1240160	6,8
NAMUR	1499	2,9	225817	6,6
TURNHOUT	2136	4,1	334233	6,4
GENT	2892	5,5	470089	6,2
EUPEN	341	0,6	56732	6,0
ANTWERPEN	4414	8,4	755044	5,8
TOURNAI	1334	2,5	235585	5,7
NIVELLES	1518	2,9	279881	5,4
IEPER	481	0,9	99369	4,8
VEURNE	410	0,8	86330	4,7
UDENHAADE	718	1,4	158150	4,5
DENDERMONDE	2020	3,8	480947	4,2
HASSET	1392	2,6	350633	4,0
KORTRIJK	1256	2,4	338021	3,7
BRUGGE	1349	2,6	392065	3,4
TONGEREN	1011	1,9	297913	3,4
<i>Totaal</i>	<i>52593</i>	<i>100</i>	<i>8275919</i>	<i>6,4</i>

*In 2005

Bron: NIS/DSB

Opmerking: één justitiabele kan meerdere mandaten hebben

In grijs, de Nederlandstalige justitiehuisen.

Bijlage 5

SV - 2005 - Soorten nieuwe mandaten per rechtsgebied van het Hof van Beroep en justitiehuis									
Rechtsgebied	Justitiehuis	Begeleiding van een geïnterneerde vrij op proef		Enquête		Voorlopige invrijheidstelling van een geïnterneerde		Totaal	
		N mandaten	% hor	N mandaten	% hor	N mandaten	% hor	N mandaten	% hor
Antwerpen	Antwerpen	35	24,6	70	49,3	37	26,1	142	100
	Hasselt	7	28,0	8	32,0	10	40,0	25	100
	Mechelen	8	53,3	2	13,3	5	33,3	15	100
	Tongeren	12	36,4	4	12,1	17	51,5	33	100
	Turnhout	4	19,0	11	52,4	6	28,6	21	100
Brussel	Brussel	4	57,1	0	0,0	3	42,9	7	100
	Bruxelles	58	73,4	21	26,6	0	0,0	79	100
	Leuven	50	72,5	12	17,4	7	10,1	69	100
	Nivelles	7	53,8	6	46,2	0	0,0	13	100
Gand	Brugge	12	52,2	8	34,8	3	13,0	23	100
	Dendermonde	22	51,2	4	9,3	17	39,5	43	100
	Gent	65	49,6	49	37,4	17	13,0	131	100
	Ieper	1	33,3	2	66,7	0	0,0	3	100
	Kortrijk	3	23,1	9	69,2	1	7,7	13	100
	Oudenaarde	7	53,8	6	46,2	0	0,0	13	100
	Veurne	2	66,7	1	33,3	0	0,0	3	100
Liège	Arlon	2	15,4	11	84,6	0	0,0	13	100
	Dinant	5	27,8	13	72,2	0	0,0	18	100
	Eupen	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100
	Huy	5	83,3	1	16,7	0	0,0	6	100
	Liège	43	53,1	38	46,9	0	0,0	81	100
	Marche	1	11,1	8	88,9	0	0,0	9	100
	Namur	20	31,3	42	65,6	2	3,1	64	100
	Neufchâteau	6	30,0	14	70,0	0	0,0	20	100
	Verviers	7	87,5	1	12,5	0	0,0	8	100
Mons	Charleroi	44	64,7	22	32,4	2	2,9	68	100
	Mons	17	70,8	7	29,2	0	0,0	24	100
	Tournai	31	91,2	3	8,8	0	0,0	34	100
België		479	48,9	373	38,1	127	13,0	979	

Bijlage 7

SV - Beslissingen van de Commissies ter bescherming van de maatschappij genomen in 2005, justitiehuis per justitiehuis										
Rechtsgebied	Justitiehuis	Commissies ter bescherming van de maatschappij								Totaal
		Antwerpen	Mons	Gent	Jamioulx	Lantin	Leuven	Namur	Forest	
Antwerpen	Antwerpen	137	0	7	0	0	1	0	0	145
	Hasselt	23	0	1	0	0	9	0	1	34
	Mechelen	14	0	2	0	0	1	0	0	17
	Tongeren	24	0	11	0	0	6	0	3	44
	Turnhout	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	<i>Rechtsgebied</i>	198	0	21	0	0	17	0	4	240
Brussel	Brussel	0	0	1	0	0	1	0	1	3
	Bruxelles	0	2	0	5	0	0	9	100	116
	Leuven	3	1	1	0	0	10	0	1	16
	Nivelles	0	0	0	1	2	0	3	6	12
	<i>Rechtsgebied</i>	3	3	2	6	2	11	12	108	147
Gent	Brugge	3	0	33	0	0	0	0	0	36
	Dendermonde	10	0	27	0	0	0	0	1	38
	Gent	24	0	143	0	0	3	0	1	171
	Ieper	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kortrijk	0	0	3	0	0	0	0	0	3
	Oudenaarde	0	0	21	0	0	0	0	0	21
	Veurne	0	0	1	0	0	0	0	1	2
	<i>Rechtsgebied</i>	37	0	228	0	0	3	0	3	271
Liège	Arlon	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	Dinant	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Eupen	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Huy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Liège	0	4	0	3	28	0	6	7	48
	Marche	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Namur	0	1	0	2	3	0	36	4	46
	Neufchâteau	0	1	0	0	0	0	3	0	4
	Verviers	0	0	0	1	0	0	5	0	6
	<i>Rechtsgebied</i>	0	6	0	6	32	0	51	11	106
Mons	Charleroi	0	1	0	59	0	0	2	4	66
	Mons	0	9	0	3	0	0	0	2	14
	Tournai	0	10	0	2	1	0	0	5	18
	<i>Rechtsgebied</i>	0	20	0	64	1	0	2	11	98
België		238	29	251	76	35	31	65	137	862

Collection des rapports et notes de recherche
Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's

Actualisée en mars 2007 – Geactualiseerd in maart 2007

- N° 17 MAES, E., *Proeve van werklasmeting van de toekomstige strafuitvoeringsrechtbanken. Een simulatie-oefening op basis van data in verband met de strafuitvoeringspraxis tijdens het jaar 2004*, Onderzoeksnota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, 13 december 2005 (met aanvulling d.d. 19 mei 2006: tabel in bijlage), 10p. + bijlagen.
- N° 16b JONCKHEERE, A., VANNESTE C. (dir.), *Onderzoek met betrekking tot de wetenschappelijke exploitatie van het gegevensbestand betreffende de justitiehuzen – SIPAR*, Eerste rapport (vertaling uit het Frans), Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, december 2006.
- N° 16a JONCKHEERE, A., VANNESTE C. (dir.), *Recherche relative à l'exploitation scientifique des bases de données existantes au sein des Maisons de justice – SIPAR*, Premier rapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Bruxelles, décembre 2006.
- N° 15b RENARD B., VANNESTE C. (dir.), *Het statuut van de deskundige in strafzaken*, Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, december 2005, (gedeeltelijke vertaling, april 2006), 86 p.
- N° 15a RENARD B., VANNESTE C. (dir.), *Le statut de l'expert en matière pénale*, Rapport final de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Bruxelles, décembre 2005, 405 p.
- N° 14 GOOSSENS F., MAES E., DELTENRE S., VANNESTE C. (dir.), *Projet de recherche relatif à l'introduction de la surveillance électronique comme peine autonome / Onderzoeksproject inzake de invoering van het elektronisch toezicht als autonome straf*, Rapport final de recherche / Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, octobre/oktober 2005, 204 p. + bijl./annexes.
- N° 13 DAENINCK P., DELTENRE S., JONCKHEERE A., MAES E., VANNESTE C. (dir.), *Analyse des moyens juridiques susceptibles de réduire la détention préventive / Analyse van de juridische mogelijkheden om de toepassing van de voorlopige hechtenis te verminderen*, Rapport final de recherche / Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, mars/maart 2005, 367 p.
- N° 12 RENARD B., DELTENRE S., *L'expertise en matière pénale - Phase 1: Cartographie des pratiques*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Rapport final de recherche, Bruxelles, juin 2003, 138 p. + annexes.
- N° 11 DELTENRE S., MAES E., *Analyse statistique sur base de données de condamnations : plus-value et applications concrètes / Statistische analyse aan de hand van de veroordelingsgegevens : meerwaarde en praktijkvoorbeeld*, Notes de recherche / Onderzoeksnota's, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, 2000-2002.
- N° 10 MAES E., *Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie volgens misdrijfcategorie (1980-1998)*, Onderzoeksnota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, september 2001, 15 p. + bijlagen.
- N° 9 DELTENRE S., MAES E., *Effectmeting van enkele mogelijke wetswijzigingen op het vlak van de voorlopige hechtenis / Simulations de l'impact de quelques modifications législatives en matière de détention préventive*, Onderzoeksnota's/Notes de recherche, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Brussel/Bruxelles, 2001.

- N° 8b VANNESTE C., *De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen*, Eindrapport (vertaling), Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, dec. 2001, 206 p. + bijlage.
- N° 8a VANNESTE C., *Les décisions prises par les magistrats du parquet et les juges de la jeunesse à l'égard des mineurs délinquants*, Rapport final de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Bruxelles, juin 2001, 205 p. + annexes.
- N° 7 RENARD B., *L'usage du polygraphe en procédure pénale; analyse procédurale*, Note d'étude - Partie III de l'avis pour le Ministre de la Justice et le Collège des Procureurs généraux sur l'usage du polygraphe en procédure pénale belge, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, septembre 2000, 59-80.
- N° 6 MAES E., DUPIRE V., TORO F., VANNESTE C. (dir.), *De V.I.-commissies in actie. Onderzoek naar de werking van de in het kader van de nieuwe V.I.-wetgeving (wetten van 5 en 18 maart 1998) opgerichte commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling / Les commissions de libération conditionnelle en action. Recherche sur le fonctionnement des commissions de libération conditionnelle créées dans le cadre de la nouvelle réglementation sur la libération conditionnelle (lois des 5 et 18 mars 1998)*, Eindrapport/Rapport final de recherche, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, Brussel/Bruxelles, augustus/août 2000, 355 p. + bijl./annexes.
- N° 5 MORMONT, C. (dir.), VANNESTE, C. (dir.), TORO, F., MARSDEN, E., SNIJDERS, J., *Etude comparative dans les 15 pays de l'Union Européenne relative au statut et modalités de l'expertise des personnes présumées ou avérées abuseurs sexuels*, Rapport final de la recherche co-financée par la Commission européenne et le Ministère de la Justice belge, Programme européen STOP, Université de Liège et Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie, octobre 1999, 192 p. + résumés en néerlandais (11 p.) et anglais (11 p.).
- N° 4 RENARD B., VANDERBORGHT J., *Recherche Proactive, révélateur d'une approche nouvelle ? Etude relative à la recherche proactive dans le cadre de la lutte contre la criminalité organisée/ Proactieve Recherche, exponent van een vernieuwde aanpak ? Onderzoek naar de proactieve recherche in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, Rapport final de recherche/Eindrapport, Bruxelles/Brussel, septembre/september 1999, 386 p.
- N° 3 SNACKEN S. (dir.), DELTENRE S., RAES A., VANNESTE C., VERHAEGHE P., *Recherche qualitative sur l'application de la détention préventive et de la liberté sous conditions / Kwalitatief onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden*, Rapport final de recherche/Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie - Département de Criminologie / Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Vrije Universiteit Brussel, Bruxelles/Brussel, 1999, 244 p.
- N° 2 SNACKEN S. (dir.), DE BUCK K., D'HAENENS K., RAES A., VERHAEGHE P., *Onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden*, Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie / Vrije Universiteit Brussel, Brussel, 1997, 174 p.
- N° 1 DE BUCK K., D'HAENENS K., *Electronic Monitoring*, Studienota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie - Hoofdafdeling Criminologie, 1996, 40 p.

Liste des publications du Département de Criminologie Publicatielijst van de Hoofdafdeling Criminologie
--

Actualisée en avril 2007 – Geactualiseerd in april 2007

Ouvrages - Boeken

VANNESTE C., *Les chiffres des prisons. Des logiques économiques à leur traduction pénale*, L'Harmattan, collection Logiques Sociales, série Déviance et Société, 2001, 229 p.

Contributions à des revues et à des ouvrages collectifs **Bijdragen in tijdschriften en verzamelwerken**

2007

RENARD B., Mise en perspective socio-historique de la réforme législative sur les « méthodes particulières de recherche » : de l'adoption de la loi du 6 janvier 2003 à celle de la réforme du 27 décembre 2005, in *Les méthodes particulières de recherche. Bilan et critiques des lois du 6 janvier 2003 et du 27 décembre 2005, Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie*, 14, La Charte Ed., 2007, 5-22.

MAES E., DAENINCK PH., DELTENRE S., JONCKHEERE A., 'Oplossing(en)' gezocht om de toepassing van de voorlopige hechtenis terug te dringen, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2007, nr. 2 (maart-april), 19-40.

JONCKHEERE A., DELTENRE S., DAENINCK PH., MAES E., Garantir l'usage exceptionnel de la détention préventive: du seuil de peine à une liste d'infractions comme critère de gravité ?, *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 2007, nr. 1, 50-63.

COSYNS P., D'HONT C., JANSSENS D., MAES E., VERELLEN R., Geïnterneerden in België: de cijfers, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2007, nr. 1 (januari-februari), 46-61.

2006

RENARD B., Le statut de l'expert judiciaire en matière pénale. Quelques résultats d'une recherche empirique, in FELIX. E. (Ed.), *L'expert et la justice. De deskundige en het gerecht*, Bruxelles/Brugge, la Charte/die Keure, 2006, 1-16.

MAES E., GOOSSENS F., BAS, R., Elektronisch toezicht: enkele cijfergegevens over de actuele Belgische praktijk, mede in het licht van zijn eventuele invoering als autonome straf, *Fatik, Tijdschrift voor Strafbeleid en Gevangeniswezen*, 2006, nr. 110 (april-mei-juni), 4-14, *erratum*, nr. 111 (juli-augustus-september), 31.

MAES E., De individuele cellulaire opsluiting tussen instrumentalisering en rechtsbescherming. De wet van 4 maart 1870 in confrontatie met de 'Basiswet ...' van 12 januari 2005, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis/Revue belge d'histoire contemporaine*, 2006, nr. 1-2, 7-48.

DANCKAERT L., MAES E., MOENS N., VAN DE VYLE J.-G., VERHULST K., De praktijk van de autonome werkstraf: de projectplaatsen aan het woord (verslag van een debat op de studiedag 'De autonome werkstraf: de wet in praktijk', VUB, 17 november 2005), *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2006, nr. 4 (juli-augustus), 83-88.

2005

RENARD B., Faillibilité de la preuve scientifique et exigences de fiabilité. Quelles attentes du droit pénal ?, in *Police technique et scientifique. Les exigences d'une preuve fiable*, RENARD B. (ss dir), Actes de la journée d'étude organisée à Louvain-La-Neuve le 16 décembre 2004 par le Centre d'Etudes sur la police, Politeia/CEP, Bruxelles, décembre 2005, 15-29.

VANNESTE C., Pauvreté, exclusions. La prison en question, contribution aux *Actes du colloques*, Colloque organisé par Emmaüs France et l'OIP France le 12 février 2005, octobre 2005.

MAES E., Beknopte schets van de historische evolutie van de wettelijke onderbouw van het penitentiair regime (1830-2005), in VERBRUGGEN F., VERSTRAETEN R., VAN DAELE D., SPRIET B. (eds), *Strafrecht als roeping. Liber amicorum Lieven Dupont* (Reeks Samenleving, Criminaliteit & Strafrechtspleging), Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, vol. 31A, 487-504.

VAN CAMP T., RUBBENS A., Tien jaar slachtofferbeleid in België : stand van zaken en kritische reflectie, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, mei 2005, 78-84.

DE FRAENE D., LEMONNE A., NAGELS C., Débats autour de la victime : entre science et politique, in *Quelles places pour les victimes dans la justice pénale ?*, La Revue de la Faculté de droit de l'U.L.B., vol.31, 2005, 55-92.

VANFRAECHEM I., LEMONNE A., Victim-Offender Mediation for Juveniles in Belgium, in *Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe*, MESTITZ A., GHETTI S. (eds), Dordrecht, Kluwer International, Spring 2005, 181-209.

VANNESTE C., coll. GOEDSEELS E., DETRY I., Pour une histoire chiffrée de quarante années de « protection de la jeunesse » quelques repères utiles, in CHRISTIAENS J., DE FRAENE D., DELENS-RAVIER I. (éd.), *Protection de la jeunesse. Formes et réformes*, Bruylant, Bruxelles, 2005, 3-26.

VANNESTE C., coll. DELTENRE S., DETRY I., GOEDSEELS E., JONCKHEERE A., MAES E., De la production à l'exploitation statistique : l'intervention scientifique dans tous ses états, in VESENTINI F. (dir.), *Les chiffres du crime en débat. Regards croisés sur la statistique pénale en Belgique (1830-2005)*, Académia-Bruylant, 193-217.

VANNESTE C., « Origine étrangère » et processus décisionnels au sein des tribunaux de la jeunesse, in *Délinquance des jeunes et justice des mineurs. Les défis des migrations et de la pluralité ethnique - Youth Crime and Juvenile Justice. The challenge of migration and ethnic diversity*, QUELOZ N., BÜTIKOFER REPOND F., PITTET D., BROSSARD R., MEYER-BISCH B. (éd.), Editions Staempfli, Collection KJS – CJS (Crime, Justice and Sanctions), Volume 5, Berne, 2005, 631-650.

MAES E., De externe rechtspositie van (veroordeelde) gedetineerden, *Metanoia, Driemaandelijks contactblad Katholieke Aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen*, 2005 (1e kwartaal), 33-55.

GOEDSEELS E., VANNESTE C., DETRY I., Gerechtelijke statistieken inzake jeugddelinquentie en jeugdbescherming : een (grote) stap vooruit, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2005, 56-69.

VANNESTE C., Des logiques économiques à leur traduction pénale, in *Dedans dehors. Prison peine du pauvre, pauvre peine*, revue de l'Observatoire international des prisons section française, n°47, janvier-février 2005, 14-15.

2004

MAES E., Vijf jaar justitiehuisen : enkele cijfers over de werking van de justitiehuisen tijdens de periode 1999-2002, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2004 (november-december), nr. 6, 73-109.

RENARD B., Quelques méandres du processus de légalisation des méthodes particulières d'enquête. La loi du 6 janvier 2003, un produit fini ?, in *Les méthodes particulières de recherche. Premier bilan de la loi du 6 janvier 2003*, DESSEILLE M. Actes de la demi-journée d'étude organisée à Bruxelles le 22 mars 2004 sur ce thème par le Centre d'Etudes sur la police, Politeia/CEP, Bruxelles, 15-32.

RENARD B., LERICHE A., Deskundigenonderzoek, in *Postal memorialis*, Verbo D15, Kluwer, maart 2004, 30.

RENARD B., VANDRESSE C., La Belgique ou l'incrimination de l'organisation criminelle comme soutien des techniques d'enquête, in *Criminalité organisée : des représentations sociales aux définitions juridiques*, CESONI M.L. (ss dir.), Georg Librairie de l'Université (Genève), LGDJ (Paris), Bruylant (Bruxelles), 2004, 361-500.

DELTENRE S., MAES E., Pre-trial detention and the overcrowding of prisons in Belgium. Results from a simulation study into the possible effects of limiting the length of pre-trial detention, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2004, nr. 4, 348-370.

DE PAUW W., DELTENRE S., HENDRICX C., WILLEMS M., Tien jaar veroordelingstatistiek, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2004, 4, 82-92.

DELTENRE S., MAES E., Simulation de l'impact de quelques changements législatifs en matière de détention avant jugement, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2004, 1, 83-117.

GOETHALS J., MAES E., Voorwaardelijke invrijheidstelling. Nederland en België door een criminologische bril, *Tijdschrift voor Criminologie*, 2004 (Jubileumuitgave - 30 jaar NVK, 45 jaar TvC: Criminologie in Nederland - Een Vlaamse spiegel), 30-41.

VANNESTE C., L'exécution des peines. L'usage de la prison de 1830 à nos jours, in *Politieke en sociale geschiedenis van justitie in België van 1830 tot heden - Histoire politique et sociale de la justice en Belgique de 1830 à nos jours*, HEIRBAUT D., ROUSSEAUX X., VELLE K. (éd.), Die Keure - La Charte, 2004, 103-122.

DUPONT-BOUCHAT M.S., CHRISTIAENS J., VANNESTE C., Jeunesse et justice (1830-2002), in *Politieke en sociale geschiedenis van justitie in België van 1830 tot heden - Histoire politique et sociale de la justice en Belgique de 1830 à nos jours*, HEIRBAUT D., ROUSSEAUX X., VELLE K. (éd.), Die Keure - La Charte, 2004, 125-157.

VANNESTE C., Les statistiques en matière de délinquance juvénile et de protection de la jeunesse : un état de la situation, in *La réaction sociale à la délinquance juvénile. Questions critiques et enjeux d'une réforme*, Les Dossiers de la Revue de Droit Pénal et de Criminologie, la Charte, 2004, n° 10, 117-132.

DETRY I., VANNESTE C., Le dessaisissement : une pratique insaisissable ?, in *La réaction sociale à la délinquance juvénile. Questions critiques et enjeux d'une réforme*, Les Dossiers de la Revue de Droit Pénal et de Criminologie, la Charte, 2004, n° 10, 185-207.

MAES E., De externe rechtspositie van (veroordeelde) gedetineerden, *Ad Rem, Tijdschrift van de Orde van Vlaamse Balies*, 2004, speciale editie (Themanummer gevangeniswezen) 12-29.

DETRY I., VANNESTE C., Une image chiffrée du recours au dessaisissement, *Journal du Droit des Jeunes*, janvier 2004, n° 231, 23-30.

2003

RENARD B., Au croisement de la recherche proactive et des écoutes téléphoniques : construction et danger du mutualisme légistique, *Revue de droit pénal et de criminologie*, 2003, 3, 321-359.

DELTENRE S., GUILLAIN C., Du classement sans suite à la détention préventive : de la différenciation sociale appliquée par le système pénal aux usagers de drogues, in *L'usage pénal des drogues*, KAMINSKI D. (éd.), Bruxelles, De Boeck Université, Coll. "Perspectives criminologiques", 2003, 175-193.

MAES E., PUT J., Armoede en vrijheidsberoving: een vicieuze cirkel ?, in *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting*, VRANKEN J., DE BOYSER K., DIERCKX D. (eds.), Leuven/Leusden, Acco, 2003, 187-208.

MAES E., Een blik op drie jaar besluitvormingspraktijk van de (Nederlandstalige) commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (1999-2001), *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2003, nr. 4 (juli-augustus), 400-415.

N° complet de la *Revue de Droit Pénal et de Criminologie* de février 2003 - Actes de l'Interlabo du GERN du 23 mars 2001 :

VANNESTE C., Analyse de processus de décision en différentes phases et branches du système d'administration de la justice pénale, *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 131-132.

RENARD B., La mise en œuvre et le suivi de l'enquête de recherche proactive : étude qualitative des facteurs influençant le processus de décision, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 133-167.

DELTENRE S., De l'impact des processus de décision relatifs aux condamnations prononcées sur l'évolution de la population pénitentiaire belge entre 1994 et 1998, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 168-20.

MAES E., Développements récents dans le processus décisionnel relatif à la libération conditionnelle en Belgique. De quelques aspects quantitatifs et qualitatifs, *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 206-231.

VANNESTE C., Les logiques décisionnelles des magistrats du parquet et des juges de la jeunesse à l'égard des mineurs délinquants, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2003, 2, 225-256.

2002

VANNESTE C., Délinquance et scolarité : regards croisés sur les résultats de différentes recherches, article destiné à *Custodes*, non publié (arrêt de la revue), 2002.

RENARD B., De l'automatisation de l'information policière à la systématisation de son traitement : quand les logiques de contrôle s'appuient sur les développements des technologies de l'information, in *La gestion de l'information, Seconde partie : Les contours de l'information et (les limites de) son usage*, RENARD B. (ss dir.), *Manuel de la Police*, 2002, 65, 111-133.

RENARD B., La gestion de l'information dans le cadre de la réforme des polices en Belgique, in *La gestion de l'information, Première partie : la réforme et ses impacts*, RENARD B. (ss dir.), *Manuel de la Police*, 2002, 64, 5-50 + addendum dans *Manuel de la Police*, 2002, 65, 135-141.

RENARD B., Quand l'expression de la vérité est attribuée au corps - Etat des lieux et quelques questionnements sur la légitimité de l'utilisation du polygraphe en procédure pénale, in *La Criminalistique, du mythe à la réalité quotidienne*, LERICHE A. (éd.), Kluwer, Bruxelles, 2002, 363-396.

VANNESTE C., Des logiques socio-économiques à leur traduction pénale : l'exemple de la Belgique de 1830 à nos jours, in *Sociétés et représentations, La vie judiciaire*, CREDHESS, Paris, sept. 2002, n° 14, 213-227.

DELTENRE S., MAES E., Overbevolkte gevangenissen op de beklaagdenbank. Kan een begrenzing van de duur van de voorlopige hechtenis effectief bijdragen tot een 'ontvolking' van onze gevangenissen?, *Winket, Tijdschrift van de Federatie van Vlaamse Gevangenisdirecteurs*, 2002, nr. 1, 6-31.

MAES E., PIETERS F., De hervorming van de voorwaardelijke invrijheidstelling in Frankrijk. Zijn er ook lessen te trekken voor de Belgische situatie?, *Tijdschrift voor Strafrecht. Jurisprudentie, nieuwe wetgeving en doctrine voor de praktijk*, 2002, nr. 1 (maart), 2-15.

MAES E., Naar een nieuwe wettelijke regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling in België? Enkele beschouwingen over de voorwaardelijke invrijheidstelling en de mogelijke oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2001, nr. 6 (november-december), 541-570, err. 2002, nr. 2, (maart-april), 187.

MAES E., Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie volgens misdrijfcategorie (1980-1998), *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2002, nr. 4 (juli-augustus), 340-350.

MAES E., Het leven zoals het was (is) ...in de gevangenis. Beknopte schets van de historische evolutie van het Belgische gevangeniswezen aan de hand van de belangrijkste penitentiaire regelgeving, in *Gevangen in de tijd, naar een museum over vrijheidsberoving*, VAN ROYEN H. (ed.), Referatenboek van de studiedag georganiseerd op 18 mei 2001 in het Vormingscentrum Dr. Guislain te Gent, en ingericht door de vzw Gevangenis museum en het Dr. Guislainmuseum, Merksplas, 2002, 35-53.

RENARD B., LERICHE A., L'expertise judiciaire au pénal, in *Postal memorialis - Lexique du droit pénal et des lois spéciales*, Verbo E 180, Kluwer, juin 2002, 28.

DELTENRE S., MAES E., Effectmeting van enkele mogelijke wetwijzigingen op het vlak van de voorlopige hechtenis, *Panopticon, Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 2002, nr. 3 (mei-juni), 196-211.

MAES E., Het nieuwe wettelijke kader. Historiek, inhoud en commentaren, *Metanoia, Driemaandelijks contactblad Katholieke Aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen*, maart 2002, 7-41 (overname van Deel 1 'Het nieuwe wettelijke kader: historiek, inhoud en commentaren' uit het onderzoeksrapport 'De V.I.-commissies in actie' in een door de redactie herwerkte versie).

MAES E., De V.I.-commissies 'aan de bak'. Het functioneren van de (Nederlandstalige) commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling geobserveerd (eerste werkingsjaar – 1999), *Metanoia, Driemaandelijks contactblad Katholieke Aalmoezeniersdienst bij het gevangeniswezen*, maart 2002, 48-64.

2001

RENARD B., Quand l'expression de la vérité est attribuée au corps – Etat des lieux et quelques questionnements sur la légitimité de l'utilisation du polygraphe en procédure pénale, *Manuel de la Police*, 2001, 59, 155-188.

VANNESTE C., Pénalité, criminalité, insécurité ... et économie, in *Délinquance et insécurité en Europe. Vers une pénalisation du social?*, MARY P., PAPATHEODOROU T. (éd.), Groupe Européen de Recherches sur la Justice pénale, Bruylant, Bruxelles, 2001, 47-95.

VANNESTE C., Een onderzoek over de beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeudgrechters, *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, december 2001/5, 193-202.

VANNESTE C., Une recherche sur les décisions prises par les magistrats du parquet et les juges de la jeunesse, *Journal du Droit des Jeunes*, septembre 2001, n° 207, 5-12.

MAES E., De V.I.-commissies 'aan de bak'. Het functioneren van de (Nederlandstalige) commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling geobserveerd (eerste werkingsjaar – 1999), *Fatik, Tijdschrift voor strafbeleid en gevangeniswezen*, 2001, nr. 91 (september), 4-14.

2000

VANNESTE C., L'évolution de la population pénitentiaire belge de 1830 à nos jours : comment et pourquoi ? Des logiques socio-économiques à leur traduction pénale, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2000, 6, 689-723.

DELTENRE S., LEBRUN V., La nouvelle directive à l'égard des usagers de drogue : changement de politiques ? Entre pénalisation de l'usage et usages de la pénalisation, *Revue de Droit pénal et de Criminologie*, 2000, 5, 534-570.

LECLERCQ S., RENARD B., Quel gage de fiabilité pour un alibi technologique ?, *Sécurité privée*, 2000, 6, 20-26.

RENARD B., VAN RENTERGHEM P., LERICHE A., Bespreking van de wet betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken, *Vigiles, Tijdschrift voor politierecht*, 2000, 4, 120-132.

RENARD B., VAN RENTERGHEM P., LERICHE A., Discussion de la loi relative à la procédure d'identification par analyse ADN en matière pénale, *Vigiles, Revue du droit de la police*, 2000, 4, 120-132.

MAES E., Het wettelijk kader: korte historiek, inhoud en commentaren, in *Voorwaardelijke invrijheidstelling: wetgeving, predictie en begeleiding*, GOETHALS J., BOUVERNE-DE BIE M. (ed.), Gent, Academia Press, 2000, 1-57.

1999

VANDERBORGHT J., Het doel heiligt de middelen ? Proactieve recherche in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit, in *De proactieve recherche/La recherche proactive*, *Custodes*, 1999, 1, 13-32.

HAVELANGE B., RENARD B., L'analyse criminelle et la protection de la vie privée, ou les dangers de remplacer Hercule Poirot par un processeur, in *Droit des technologies de l'information : regards prospectifs*, MONTERO E. (éd.), Les 20 ans du CRID, coll. Les Cahiers du CRID, n° 16, Bruxelles, Bruylant, 1999, 217-232.

VANNESTE C., DUPIRE V., MAES E., Het N.I.C.C. en het onderzoek naar de nieuwe procedure van voorwaardelijke invrijheidstelling, *Winket, Tijdschrift van de Federatie van Vlaamse Gevangenisdirecteurs*, 1999, 40-46.

